

NEMZETI

A Nemzeti Színház magazinja ● 2019. október–november

100 éve történt:

TRIANON

ABLONCZY Balázs

GAJDÓ Tamás

Valerij FOKIN

SZABÓ Sebestyén László

SZIKORA János

VEKERDY Tamás

VIDNYÁNSZKY Attila

Két Tragédia

Színházi Olimpia

Junior Prima díj

novemberi műsorral, előadás- és programajánlóval

Itt és most – Berettyán Nándor • **Trianon és a színház** – az összeomlás évei: 1918–1920

• **Nézőpontok** – Hodász András, Bazsányi Sándor • **Premiergalériák** – Médeia, Rocco és fiverei •

Madách műve – a derű Tragédiája? • **Rizsakov világa** – Fodrásznő, Részegek, Álomgyár • **Előadás-ajánlók**

– Meggyeskert, Szentivánéji álom, Isten bolondja, Caligula helytartója, Macbeth, Robinson & Crusoe,

Tündöklő Jeromos • **Kiállítás** – Meg nem valósult álmok: a Nemzeti épületének 1912-es tervei

Jelenet a Csíksomlyói passióból | fotó: Eöri Szabó Zsolt

Itt és most

Sokan próbálták már, és manapság is sokan próbálják megfogalmazni, mi is a színház. Sőt, jó esetben minden próbafolyamat kicsit arról is szól, hogy újra és újra megfogalmazzuk, mit is jelent a színház nekünk ma.

Mi is, én is sokszor gondolkozom ezen, azonban egzakt választ valószínűleg lehetetlen adni.

Nem tudom, mi a színház.

Divatos azt mondani, hogy a színháznak gondolatokat kell ébresztenie, problémákat, kérdéseket kell felvetnie. Biztos vagyok benne, hogy ennél sokkalta többre képes. Provokálnia kell. Én nem szeretem, ha provokálnak. Progresszívnek kell lennie. Az új nem esztétikai kategória. Tükröt kell tartania. De kik tartják, és kiknek, és mit akarnak visszatükrözni?

Valamiben azonban talán mindenki egyetért: a színház kulcsa az *itt és most*. Ez az *itt és most* az, ami újravidékezi a színház rituális ösmúltját, és ez az, ami ezt a múltat minden este jelenidejűvé teszi. És ebben az egyetlen eszköz a színész. Ettől olyan kiszolgáltatott műfaj a színház: a színész ki van szolgáltatva mindenkinek (öltöztetőtől a rendezőig), és mindenki ki van szolgáltatva a színésznek. Nincs senki más, aki ezt a lelket, ezt az *itt és most*-ot képes lenne megidézni.

Amikor a *Csiksomlyói passiót* játszottuk tavaly a Kissomlyó és Nagysomlyó közötti „nyeregben”, az előadás egy adott pontján a nézők között haladva kellett cipelnem a keresztet. Egyszer csak valaki a közönségből szinte önkéntelenül előlépett, és megkérdezte: „Segítsünk?” Kinek ne jutott volna eszébe a helyemben Cirenei Simon esete, akiben szálamom ébredt a keresztet cipelő Jézussal szemben, és együtt akarta viselni a Megváltó terhét? És mi akkor és ott – a passiót elevenné tévő misztériumjátékok szereplőihöz hasonlóan – ugyanezt megélhettük. Azóta is zavarba jövök, ha erre visszagondolok. Ezek azok a pillanatok, amikor az *itt és most*-ban fölsejlik a színház több évezredes ereje.

A tiszta megfogalmazást azonban az is nehezíti, hogy egyfelől itt vannak ezek az ünnepi, csodálatos pillanatok, és mellette a hétköznapiak, a küszködések, a kudarcok, a nem-sikerülések, a görcsök. És ezt a két pólust átölelni valószínűleg lehetetlen. Hogy lehet összehozni azt, amikor huszonötezer ember előtt játszottunk *Passiót*, és azt, amikor egy előadás felújító próbáján azon vitatkozunk, hogy kinek is kellene kicsit jobbra vagy balra állnia? Nem tudom.

De akkor mégis mit jelent számomra a színház?

A *Csiksomlyói passió* előadásunk azzal végződik, hogy Berecz András elmond egy rövid fohászt: „Az apró madaraknak bátorságos oltalma vagyon a ragadozó ülőmadarak előtt, ha sűrű tövisbe futhatnak. Mi is azért Krisztus koronájában fészket rakunk, ott élünk, hogy minden veszedelmektől s kísértetektől bátorságosan megmaradjunk.”

Szeretném, hogy az én színházam „tövis” legyen Krisztus védelmező koronájában.

BERETTYÁN NÁNDOR
színművész

6

FÓKUSZ: TRIANON

Ablonczy Balázs történészt hívtuk segítségül, hogy felidézze, mi zajlott száz éve a történelem színpadán - és ehhez kapcsolódik a Trianon és a színház című sorozatunk soron következő, 2. része, amelyben Gajdó Tamás színháztörténész segítségével tekinthetünk be a korabeli színházi élet kulisszái mögé.

22

KETTEN A TRAGÉDIÁRÓL

Madách Imre művét többször is megrendezte Szikora János és Vidnyánszky Attila. A Tragédia avatott ismerőiként multiplexnemzedékről, istenkeresésről, a klasszikusok magyarról magyarra fordításáról, közéleti helyi értékről és a színpadi derűről is beszélnek a páros interjúban.

34

JUNIOR PRIMA

„Össze kell csiszolódni, és ha valami nem működik, akkor dolgozni kell rajta, nemcsak szakmailag, hanem emberileg is. Meg kell ismerni egymást, hogy ki hogyan tud a legjobban dolgozni. Így tudunk egymásnak segíteni, és ekkor lesz jó az előadás.” (Szabó Sebestyén László)

40

SZÍNHÁZI OLIMPIA

„... fontosnak tartom egy ország vagy város kulturális hagyományait, színházi életének dinamizmusát. És ebből a szempontból Magyarország, illetve Budapest alkalmas helyszín. A MITEM-en is érzékelem azt a művészi-alkotói energiát, amely rendkívül fontos egy Színházi Olimpia létrehozásában.” (Valerij Fokin)

NEMZETI

A Nemzeti Színház magazinja
2019. október–november

Ingyenes időszaki kiadvány
VII. évfolyam, 2. szám

Főszerkesztő:
Kornya István

A szerkesztő munkatársa:
Görömbölyi László

Fotó:
Eöri Szabó Zsolt

Kiadó: Nemzeti Színház Nonprofit Zrt.

Felelős kiadó:
Vidnyánszky Attila vezérigazgató

Arculat: Kónya Ábel
Korrektúra: Lukácsy György

Címlap:
Szűcs Nelli a Médeia című előadásban
(fotó: Eöri Szabó Zsolt)

Jegypénztár
1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.
tel.: +36-1-476-6868

Nyitvatartás:
Hétköznap 10–18 óra, hétvégén 14–18 óra között,
illetve az előadások kezdetéig. Ha nincs előadás,
vasárnap zárva.

Jegyiroda
1061 Budapest, Andrássy út 28.
tel.: +36-1-373-0963, 373-0964, 373-0995

Nyitvatartás:
Hétköznap 10 és 18 óra között.
jegyrendelés: jegy@nemzetisinhaz.hu

www.nemzetisinhaz.hu

Nyomdai előkészítés:
Inform-Line Stúdió Bt.

Nyomda:
Crew Kft.

Megjelenik 10 000 példányban
Médiaajánlat: 30/508-4711
Lapzártá: 2019. október 18.

Az Isten ostora, a Körhinta, az Éden földön,
a Tóth Ilonka, A föltámadás szomorúsága,
az Egri csillagok
című előadások támogatója a Nemzeti Kulturális Alap.

8

17

19

26

45

48

Fókusz: Trianon

- 6 Szomorújáték Párizsban // Ablonczy Balázs
11 Gajdó Tamás: Az összeomlás éve (Trianon és a színház – 2.)

Premier-galéria

- 16 Médeia

Nézőpontok

- 18 Hodász András: Több mint egy
válás története
19 Bazsányi Sándor: „Saját lelkőbe
néznek”

Premier-galéria

- 20 Rocco és fivérei

Madách két változatban

- 22 Hol a remény színháza... // Szikora János, Vidnyánszky Attila

Előadás-ajánló

- 26 Fodrásznő, Részeg, Álomgyár,
Meggyeskert, Szentivánéji
álom, Isten bolondja, Caligula
helytartója, Macbeth, Robinson &
Crusoe, Tündöklő Jeromos

Junior Prima

- 34 „Hogy mehet át a villamos kétszer
a Dunán?” // Szabó Sebestyén
László

Színházi Olimpia

- 40 A megértés hídjai // Valerij Fokin

Film

- 42 Így jöttem – dokumentumfilm a
Rocco és fivérei szereplőivel

Kiállítás

- 44 Meg nem valósult álmok

In memoriam

- 47 Mikor az ember a szívével lát // Vekerdy Tamás

A Nemzeti Színház hírei

Programajánló

- 54 Váltson bérletet!

- 56 Havi műsor: november

Folyóirat

- 58 Szcenárium – október

Magyar emlékezők a versailles-i kastély parkjában álló Nagy Trianon-palota előtt 2011. június 4-én | fotó: MTI, Venczel Katalin

SZOMORÚJÁTÉK PÁRIZSBAN

Összeesküvés áldozatai vagyunk, vagy Trianon olyan dráma, amelyben mi is elkövettük a magunk tragikus vétségét? Ablonczy Balázs történész az 1920-as békeszerződés körülményeiről, a kőszínházak jelképes szerepéről és Sztálin hozzájárulásáról a magyar színházművészethez.

Trianonnal kapcsolatban a magyar újságíró rituális jelentőségű és örök első kérdése: megbánták a franciák?

– Húsz éve ösztöndíjasként kerültem Párizsba – addig Strasbourg-ban éltünk –, de amint megérkeztem a fővárosba, természetesen az egyik első utam Versailles-ba vezetett, hogy megnézzem a trianoni kastélyokat. Sokan összetévesztik őket, előfordult, hogy a honfitársaink a Kis-Trianon-palotához mentek tévedésből tüntetni. Az épület bejárata nagyjából kétméteres magasságig furcsa, sárga színű volt. Mégpedig azért, mert a magyar turisták odamennek, leköpi, megkarcolják, odafirkálnak, belevésnek, de – mivel mindezt a kamerák miatt hamar észreveszik – rögtön jön a gondnok, aki lesikálja. A „vessen Trianon” feliratok gyakori sikálása miatt lekopott a falról a patina, és a sárga homokkő előbukkant. De a békeszerződés aláírásának helyszíne, a Nagy-Trianon-palota. Jártam az aláírás termében, ahol kicsiny tábla hirdeti: itt írták alá a magyar békeszerződést. Kérdeztem a teremőrt, hogy tényleg itt írták-e alá. Mire azt válaszolta: „Igen, de én nem tehetek róla.”

Nyilván volt már dolga magyar látogatókkal...

– Ez látszott az arcán. Némi együttérzésnél többre sajnos nagyban, vagyis a politikától sem számíthatunk. A kérdésre válaszolva egyébként nem teljesen méltányos a franciákra terhelni Trianon minden következményét, természetesen Franciaország volt a békekonferencia elnöke, de a végső szerződés alapvetően a nagyhatalmak egyezménye volt – végül még a sokáig különutas britek is elengedték a magyarok kezét. A franciák egyébként bizonyos értelemben tanúsítottak már megbánást, csak hogy az ő gondolkodásuk e téren erkölcsi, a miénk pedig köz-

jogias. Mi azt várjuk, hogy végre kimondják: Trianon igazságtalan volt. Amikor ezt az 1990-ben Magyarországra látogató François Mitterrand elnök megtette, mi egyből úgy reagáltunk, hogy akkor tessék mindent vissza... Nem mentetni akarom a franciákat, de ezt a kijelentést ők egészen máshogy értelmezik. Ez egy erkölcsi gesztus. Mint amikor elnézést kérnek a gyarmati rabszolgaság miatt, s ilyenkor Szenegáltól Algériáig felmerül, hogy akkor mi lesz az elhurcolt műkincsekkel. De a közjogi kérdések átbeszélésében a francia fél már nem partner.

Mindenről lekéstünk

Beszéljünk magunkról is! Sok szó esik a trianoni konferencia magyar delegációjáról. Milyen tárgyalási pozíciónk volt egy vesztes háború és két rendkívül zavaros év után?

– A magyar tárgyaló delegáció ennél rosszabb helyzetben talán nem is lehetett. A mai szemünkkel is zűrzavaros időszak volt az 1918 és 1920 közötti, hát még az akkori közvélemény számára! Magyarországon 1867 óta egészen 1916-ig ugyanaz az ember, Ferenc József uralkodik. Nemzedékek nőnek fel szinte példátlan stabilitásban. Állandóság, fejlődés fél évszázadon át, majd néhány hónap alatt politikai, katonai és gazdasági összeomlás következik be. Kormányok, sőt politikai rendszerek jönnek-mennek: Tanácsköztársaság, szakszervezeti-szociáldemokrata kormány, szegedi és aradi ellenkormányok, Friedrich- és Huszár-kormány – ezek mind újabb és újabb berendezkedésekben gondolkoznak. Aki a boldog békeidőkben nőtt fel, csak kapkodta a fejét, közben pedig a szénhiány miatt fázott, talán beteg is volt, mert 1818 őszén minden családban legalább egyvalakit biztosan elkapott a

Vesztes háború, forradalmak, idegen megszállás, a történelmi Magyarország vége és a trianoni békediktátum – sokkoló események sora. Aligha tudjuk ma már elképzelni, milyen zavaros és áttekinthetetlen volt az 1918 és 1920 közötti felbomlás és összeomlás kora. Olyan időszak ez, amelyről sokáig hallgatni kellett, és amelyről a tudásunk ma is bizonytalan. Ablonczy Balázs történészt hívtuk segítségül, hogy felidézze, mi zajlott száz éve a történelem színpadán - és ehhez kapcsolódik a Trianon és a színház című sorozatunk 2. része, amelyben Gajdó Tamás színháztörténész segítségével tekinthetünk be a korabeli színházi élet kulisszái mögé.

Az Országos Színészegyesület 1920-as térképén az épületsziluettek a folyamatosan működő közsínházakat jelölik, a pontokkal jelzett településeken alkalmi játszóhelyek fogadták a társulatokat

spanyolnátha. Aztán ne feledkezzünk el az idegen megszállásról: ritkán elmondott történet, de a román csapatok 1919-ben Budapesten tartózkodnak több mint három hónapig. És vannak olyan helyek az országban – például Debrecenben –, ahol több mint egy évig állomásoznak a románok. Nálunk erről alig tudnak az emberek, a román népszerűsítő irodalomban viszont slágertéma Budapest megszállása. 1919 januárjában megnyílik a békekonferencia – ahová a magyar delegáció a belpolitikai rapszódia miatt éppen egy évvel később érkezik meg. Akkor, amikor már megkötötték a német békét, ami gyakorlatilag az összes szerződés alapmintája volt, és aláírták az osztrákot, a bolgárt. A nagy dolgok már fél évvel korábban eldőlték, hiszen 1919 júniusa óta lehetett tudni, milyen határokat húztak meg Magyarországnak. Persze más sejteni és más szembesülni vele... Amögött, hogy ilyen sokáig nem hívják meg a mindenkorai magyar kormányt a konferenciára korábban, valóban van nagyhatalmi rosszindulat. A vezető országok egyik magyar kormányt sem ismerik el legitimnek – ami legalábbis torz szemlélet. Mire Apponyi Alberték megérkeznek, kész helyzet előtt állnak. Mindenről lekéstünk.

Kultúrfölény

A delegációvezető, Apponyi Albert híres beszédének talán legismertebb toposza a kultúrfölényről szól. Őn az egyik tanulmányában azt írta, hogy ez Apponyi részéről taktikai-retorikai elem volt, amivel a gyarmatosító mentalitású franciák együttérzését akarta kivívni, de bizonyos értelemben kifejezte a magyar közgondolkodást és közállapotokat.

– Való igaz, hogy a magyarság körében a korabeli kutatások szerint kevésbé volt elterjedt az analfabetizmus, mint a legtöbb kisebbségi nemzetiségnél – a németek között egyébként arányaiban a miénknél is több volt az írástudó. A magyar nyelv kitüntetett szerepet játszott a Magyar Királyság területén. A középiskolai nyelvű válás feltétele volt a

magyarrá válás. Felsőoktatás nincs is szlovákul és románul a Magyar Királyságban, a középiskolát a – szintén túlnyomórészt magyar nyelvű – középiskola képzi, ettől vált párbajképessé az ember, csak egy évet kellett önkéntesként leszolgálnia a hadseregben, szinte automatikusan tartalékos tiszti rangot kapott az illető. Néhány nemzetiségi nyelvű középiskolától eltekintve az üzenet egyértelmű volt: ha fel akarsz emelkedni, magyarrá kell válnod. Emiatt a magyarországi román vezető réteg például kiválóan beszél magyarul: Iuliu Maniu vagy Alexandru Vaida-Voevod későbbi román miniszterelnökök. Gondoljunk a rengeteg nemzetiségi származású tábornokra, tisztviselőre, főpapra, akik elfogadták ezt az ajánlatot. Mielőtt József Tiso római katolikus szlovák pap létére a fasiszta bábáram, majd az első Szlovák Köztársaság elnöke lett, magyar nacionalista volt. Az első világháborúból írt levelei alapján nála rendesebb magyar hazafi nem volt a Kárpát-medencében. Serédi Jusztinián esztergomi érsek, vagy elődje: Csernoch János – ők szlovákok voltak. A fél magyar katonai tiszti kar felvidéki cipszer és sváb eredetű emberekből állt.

A nemzetiségek elégedetlensége okozta a trianoni tragédiát?

– Nem, a trianoni határok nem a nemzetiségek elszakadása miatt alakultak ki, az egyértelműen nagyhatalmi döntés eredménye volt. Leegyszerűsítve: Szatmárnémetiben 92 százalék a magyarok aránya, Nagyváradon 91, Aradon 75. Kassán 1910-ben 75 százalék vallotta magát magyarnak. Szabadkán közel 60 százalék, Munkácson 73, Ungvár 76. Ilyen népességi arányok mellett senki sem akart fölszabadulni a magyar uralom alól. Ha önkritikusok akarunk lenni, inkább a túlzott optimizmust kell megemlíteni.

A boldog békeidők kényelmessé tették a magyar elitet?

– Az 1870-es évektől Magyarországon megalapozott, mégis túlzott politikai optimizmus uralkodott. Úgy jöttünk föl, mint a talajvíz. Budapest volt az egyik bizonyítéka annak, hogy a magyar politikai elit

Ablonczy Balázs

Történész, kutatási területe Magyarország története a 20. században, diplomácia- és művelődéstörténet. Tanulmányait Budapesten és Párizsban végezte, 2011-ben habilitált az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. 2011 és 2015 között a Párizsi Magyar Intézet igazgatója, kulturális tanácsosa. 2015 óta a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet tudományos főmunkatársa. Önálló kötetei: *Trianon-legendák* (2010), *A visszatért Erdély 1940–1944* (2011), *Nyombiztosítás – Letűnt magyarok* (2011), *Keletre, magyar! – A magyar turanizmus története* (2016), *A miniszterelnök élete és halála – Teleki Pál* (2018)

mindenféle nemtelen viták és korrupció közepette mégiscsak hozott egy olyan döntést, hogy birodalmi fővárost akar építeni, ami idővel átveszi Bécs helyét, amikor a birodalom súlypontja majd áthelyeződik ide. Ez a gondolat egyébként már a reformkor idején megjelenik, Széchenyi is utalt erre. Azt gondolták: amikor az uralkodónak elege lesz abból, hogy a rendkívül megosztott osztrák részeket, az etnikailag tagolt örökös tartományokat már nehéz Bécsből igazgatni, akkor a magyarság szépen központi pozícióba kerül. John Lukacs *Budapest 1900* című könyve csodálatos tisztelgés ez előtt a Budapest előtt. Akkoriban mi is akarunk Operát, de persze vigyázunk rá, hogy a bécsinél sokkal több férőhelyet tervezzünk bele – aztán kevesebb lett, persze. Megépítjük a kontinens első földalattiját, amire máig büszkének lehetünk, de ha megnézzük az Andrássy – az akkori Sugár – út korabeli képein a forgalmat, hát finoman szólva sem volt égető szükség tömegközlekedési szempontból kéregvasutat létrehozni. A Hauszmann Alajos által tervezett budavári palota, amelyben a rossz nyelvek szerint az uralkodó egyetlen éjszakát sem töltött el, olyan grandiózus, hogy az valóban birodalmi székhelyhez méltó. Ezzel együtt a kollégáimmal sokszor beszélünk arról, hogy a magyar elitnek nagyjából az 1880-as évek közepéig volt egy – reális – veszélyérzete a többi nemzetiséggel kapcsolatban, hiszen az ő szándékuk nyilván más, mint a miénk.

Sikerese ideológia: nacionalizmus

Ha mi nemzetépítésben hiszünk, és ez sikert hoz számunkra, nyilván a nemzetiségek is elkezdnek nemzetben gondolkodni...

– A magyar elit „meg tudjuk csinálni” optimizmusa a millenniumra kezd túlzottá válni. A veszélyérzet pedig elszivárog. Lehet, hogy mérészen hangzik, de a 19. század egyetlen sikeres, modernizáló ideológiája a nacionalizmus. Szebben fogalmazva: a nemzetépítés. Bizonyos értelemben a mai napig abból élünk, amit a liberális nacionalizmus felépített. Azokban a városokban élünk, azokon a vasútállomásokon várakozunk, az életünk keretei ugyanazok. Még az ételeink is. A nagy magyar rántott hús is a monarchia öröksége, leánykori nevén borjú *bécsi*. A magyar politikai elit példát adott a Kárpát-medence ki-

Trianon 100 Kutatócsoport

A Magyar Tudományos Akadémia Lendület-programja 2009-ben indult. Célja az akadémiai intézmények és egyetemi keretek között működő kutatócsoportok dinamikus megújítása nemzetközileg kimagasló teljesítményű kutatók és kiemelkedő fiatal tehetségek külföldről történő hazahívásával, illetve itthon tartásával. Ezek egyike a Trianon 100 Kutatócsoport: a 22 főből álló, szokatlanul nagy kutatócsoport valóban interdiszciplináris, szociológustól művészettörténészen át földrajzosig számosan részt vesznek benne. Az eredmény 8-10 kötet (forráskiadvány, monográfia, tanulmánykötet), workshopok, konferenciák, cikkek és idegen nyelvű publikációk lesznek. A Trianon 100 publikáció elérhető a kutatócsoport honlapján: www.trianon100.hu.

sebbségi nemzetiségi elitjeinek, hogy a nacionalizmus a fejlődés útja. A nemzetépítésnek olyan dinamikája van, amivel akkoriban semmilyen ideológia nem tud versenyezni. Ha fejlettebb ipari társadalom a miénk, esetleg a szociáldemokrácia síkra tudott volna szállni, akkor lehetett volna ebből erős verseny. Két ajánlat áll egymással szemben. A nacionalizmus azt igéri: csinálunk egy saját országot, ahol a saját nyelvünkön beszélünk, így nézünk színházi előadást, magyarul hozunk létre tudományos akadémiát, építünk hadsereget. A fiadból akármi lehet, ha a többségi nemzethez tartozik vagy legalább jól beszél annak a nyelvét. Ehhez képest a másik oldal annyit mondott, hogy maradjon minden úgy, ahogy volt, ha nagyon kedvesek vagyunk, a templomban prédikálhat a pap nemzetiségi nyelven, és a bíróságon is használhatod az anyanyelvedet. Egyértelmű kimenetelű verseny...

A magyar nemzetépítés konfliktusba került a környező népek nacionalizmusával?

– Sokáig sem a szlovákok, sem a románok nem emlegettek autonómiát, de idővel valóban ráéreztek a nacionalizmus dinamikájára. Sőt ebben radikálisabbak is voltak nálunk. A román nacionalizmusban bizonyos értelemben lenyűgöző, hogy sosem, még vert helyzetben sem adják fel. Amikor Kossuthék emigrációba kényszerülnek, kicsit engednek a korábbi elképzeléseikből, közép-európai konföderációról kezdenek beszélni – persze magyar politikai elit által irányítva, de akkor is egy több központú birodalom képe sejlik fel. Ezzel szemben a románok, amikor 1940-ben meg vannak verve, elveszítik Észak-Erdélyt és Dél-Dobrudzsát, Besszarábiát, összesen közel 100 ezer négyzetkilométernyi területet, otthon is áll a bál, még akkor sem engednek: 1941-ben azzal mondják fel a bécsi döntést, hogy azt a németek kényszerére írták alá. Elképesztő, hogy semmilyen kompromisszumra nem képesek, ők mindenáron meg akarják teremteni a maguk sok tekintetben fiktív, a határokon problémás és etnikailag messze nem homogén országát.

Kulcskérdés: Kié a színház?

Milyen szerepet játszik a színház ebben a nemzetben, anyanyelvben gondolkozó kulturális közegben?

– Ahhoz, hogy megértsük a színjátszás jelentőségét, látni kell, hogy abban a korban nincs a színháznak igazán jelentős rivalisa. Tévé és rádió nincs, a mozi még kezdetleges. A színház a terepe annak, hogy láthatunk egy történetet, ami érzelmileg hat ránk. Ezért olyan fontos a szlovákok és a románok számára, hogy Kassán és Kolozsváron minél gyorsabban átvegyék a magyaroktól a színházakat. Janovics Jenőéktől

Mozi, színház, folyóirat, politika – kulturális kínálat 1919-ben
| fotó: OSZMI

A versailles-i kastély parkjában álló Nagy Trianon-palota Cotelletermében írta alá a magyar küldöttség 1920. június 4-én a Magyarország sorsát megpecsételő trianoni békeszerződést.
| fotó: MTI, Venczel Katalin

elégtérális körülmények között veszik el a Hunyadi téri színházat Kolozsváron. A románok 1918 karácsonyának ünnepi estéjén vonulnak be a városba, alig telik el egy hónap, és máris többször bezáratják a színházat. Szűk egy év múlva, 1919 szeptemberében kerül sor az utolsó magyar nyelvű előadásra, a *Hamletre*. A berendezkedő nacionalista utódállamok pontosan tudják, milyen stratégiai jelentősége van a színháznak. Persze nem könnyű egyik napról a másikra társulatot építeniük, mert a színház legfelsőbb műkedvelői szinten volt jelen a nemzetiségi nyelveken. Amikor 1919. január 1. után megérkeznek Kassára a csehszlovák csapatok, egy héttel később már akarnak szlovák tagozatot a Kassai Nemzeti Színházban. Faragó Ödön igazgató a visszaemlékezései szerint vissza is kérdez: mégis ki fog itt szlovákul játszani? Egy háromnegyedrészt magyar lakosságú városban... Végül hoznak Brnóból hívatásos színészeket, akik helyi műkedvelőkkel összeállnak – így születik meg a szlovák tagozat. Betiltanak szlovák témájú darabokat, vagy az olyan műveket, mint Mikszáth *Tót atyafiak* című novelláskötete. Szóval lépésről lépésre...

Hetven színházból negyvennégy került a határon túlra. Mi lesz a társulatok, művészek sorsa?

– Különböző stratégiák születnek, de a jellemző a menekülés. Szabó Ernő, a nagy sikerű *Szabó család* című rádiójáték alapszereplője, a *Hannibál tanár úr* című 1956-os klasszikus Nyúl Bélája Nagykárolyból fiatal színészként menekül át, de a neveket a végtelenségig lehetne sorolni az Aradról menekülő Jávor Pálra. Akik pedig maradnak, azokra sok nehézség vár. A korszakban a maihoz viszonyítva rengeteg tájolás és vendéjáték van. A dualizmus időszakában felépült kőszínházak állnak, az utazó társulatok pedig ezeket járják körbe. Az utódállamok

nagy játéka abban van ekkoriban, hogy melyik társulatnak adnak koncessziót egy-egy területre. Faragó Ödön felvidéki rendezőnek is ez lesz a nagy fájdalma: amikor 1923-ban elveszik a koncesszióját. Mindez persze színházspecifikus tünet, hiszen például a sportban egészen más a helyzet: a román fociválogatott az 1930-as években a magyar, zsidó és német játékosokra épít.

Hogyan reagál az utódállamok magyarsága Trianonra?

– Egy szóval: a sokk tünetei tapasztalhatók a köreikben. Tüntetésekkel, demonstratív Himnusz-énekléssel, magyar cigánnyal való huzatással, a kokárda nyilvános viselésével tiltakoznak, amire sokszor nagyon durván lecsapnak a hatóságok. 1919 elején hatalmas sztrájkok törnek ki a Zsil-völgyi bányavidéken, a jugoszláv királyságban a vasutasoknál, amiket magyar szocdemek szerveznek. Az Országos Levéltárban rengeteg beszámoló olvasható, micsoda brutalitással verte le ezeket a tüntetéseket a karhatalom. A magyar büntetőjogban 1878, vagyis a Csemegi-kódex életbe lépése óta nincs botbüntetés. Van hétköznapi erőszak, persze – verekedések, bicskázások –, és a csendőrség sem spórol a szigorral, de a rendszerszintű, állami típusú, durva erőszak nemzedékek életéből maradt ki. A román hadsereg viszont botoz. Sőt középosztálybelieket: hivatalnokokat, tisztviselőket, papokat vernek nyilvánosan. Ez az alázás láthatóan sokkolja a magyarokat. 1918 ősze mindenki számára az erőszak elszabadulásáról szól. Mivel háborús cselekmények – kivéve az 1914 végi orosz és az 1916-os erdélyi betörést – nem zajlanak Magyarországon, a széles tömegeknek nincs erőszakélménye. Amikor hazatérnek a katonák, és feltörnek boltokat, majd a románok botozni kezdenek, aztán jön a vörös terror, amelynek során agyonlőnek embereket. Ráadásul összeomlik a közellátás.

Életstratégiák

A közéletben hogyan válik érzékelhető a hirtelen változás?

– Az első reakció az elzárkózás, aki nem megy el – rengetegen menekülnek Magyarországra –, az ki akarja bekkelni az új hatalmat. A Trianon 100 Kutatócsoportban dolgozunk a menekültek létszámának pontos meghatározásán, mi négy és ötszázezer közé tesszük a sokszor vagonban, mindössze néhány csomaggal Magyarországra érkezők számát. A maradék viszont hamar rájönnek, hogy egyszerűen nem képesek kitartóan távolmaradni az új országuk közéletétől. Lassan mindenhol kialakulnak magyar pártok, de ezek mindenütt ellenzékiek maradnak. Persze minden elcsatolt területen vannak aktivista időszakok, amikor egy-egy politikus az örök ellenzéki magatartás helyett a helyi kormányon belül próbál tenni a kisebbségi helyzetbe kerülő magyarság érdekében. Ezek a kísérletek általában megbuknak. A harmadik út pedig – nehéz ezt másképp mondani – a kollaboráció.

Hogyan váltakoznak hosszabb távon az utódállami magyarságnak az államhoz, a többségi nemzethez való viszonyulási stratégiái?

– Bárdi Nándor kollégám periodizálta a Trianon utáni magyar hozzáállás időszakait a kitűnő és most már interneten is olvasható *Tény és való* című könyvében. 1922-től kezd cselekedni az addig elzárkózó magyarság. Közben népszövetségi vonalon nemzetközi jogi nyomást akartak gyakorolni az utódállamokra, hogy a legkiáltóbb – földelvételi, állampolgársági – jogszétséket orvosolni lehessen. Az 1930-as évekre kiderül, hogy ez nem működik. Innentől már a revízióra rendezkedik be az adott utódállam kisebbsége, igaz, ekkorra felnő egy olyan értelmiségi réteg, amelynek tagjai már az utódállamokban szocializálódtak. A politikusként, a Nemzeti Színház és az Operaház intendánsaként, íróként is tevékeny Bánffy Miklós nemzedékével szemben például felbukkan az Erdélyi Fiatalok köre vagy olyan jelentős személyiségek, mint Tamási Áron. A nagyon erős magyar identitásuk mellett ők már nyilván másképp gondolkodnak, nem középosztályi, hanem nemzetközösségi politikai az ideáljuk, erős szociális indíttatással. Az 1937-es

erdélyi vásárhelyi találkozó vagy a felvidéki Sarlós mozgalom egyáltalán nem kommunista kezdeményezések voltak – a sarlósok kezdetben nem azok, ők a csehszlovákiai magyar cserkészmozgalomból nőttek ki. Ezek mellett természetesen az 1938 és 1940 között revíziós időszak amolyan tartalékképzés: intézményekben, emberanyagban, szellemiségben. Ezután következik egy néhol durva repressziós időszak: Délvidéken megtorlásszerű kivégzéseket végeznek a partizánok, ötszámjegyű a halottak száma, Csehszlovákiában is kezdetben véres, de kevésbé kegyetlen folyamatok indulnak el. Itt inkább elhúzódozó kivéreztetés zajlik, 1948-ig elveszik a csehszlovák állampolgárságot, a magyarok nem járhatnak iskolába, még a rádiójuktól is megfosztják őket. Románia a kettő között van valahol: van megtorlás – kivégzések és paramilitáris erőszak –, de főleg internálások és börtönbüntetések, az adminisztratív nyomás viszont kitartóan keseríti az erdélyi magyarok életét. A magyar tömegszervezet, a Magyar Népi Szövetség viszont megbízható partnere a román kommunista pártnak, így sok esetben mérsékelni tudja a magyarokra nehezedő nyomást. 1952 és 1960 között létrejön egy magyar autonóm tartomány, amit Sztálin erőltet rá a román kommunistákra. Nyilván nem értünk aggodott a szovjet diktátor, hanem taktikai elvek vezették, hiszen így azzal zsarolhatta a román elitet: megkaptátok Erdélyt, de a magyaroké ma még autonóm tartomány, ki tudja, holnap mi... Stefano Bottoni írt erről egy kiváló könyvet *Sztálin a székeknél* címmel. Természetesen ez az autonómia nem jelentett gazdasági-politikai önrendelkezést, de létrejöttek intézmények: a Marosvásárhelyi Nemzeti Színházról és Orvosi Egyetemről a Maros Művészegyüttesig. Közben a técesítés pedig úgy zajlik, hogy magyar szekus veri be a kolhozba a magyar parasztot. Aztán Nicolae Ceaușescu diktátor ezekkel az apró kedvezményekkel is leszámol. A hetvenes évektől fokozódó mértékben válik minden reménytelené. Állandó közigazgatási machinációk, az élet módszeres megkeserítése: magyar tanárokat helyeznek a színromán bányavidékekre, és így tovább. De ezt már jól ismerjük...

LUKÁCSY GYÖRGY

(Kultúr)fölkényes érvelés

Részlet Apponyi Albert 1920. január 16-i párizsi beszédéből

„Nem látom be, hogy a nemzetiségi elv, a nemzeti homogenitás elve nyerne ezen feldarabolás által. Egyetlen következménye volna ennek, amelyet bátor leszek megemlíteni anélkül, hogy bárkivel szemben is támadó szándékom lenne. Csak egyszerűen megállapítani kívánom azt a tényt, hogy e következmény a nemzeti hegemoniának átruházása lenne oly nemzetiségekre, amelyek jelenleg többnyire alacsonyabb kulturális fokon állanak.

Következtetéseim igazolására egy pár számadatot idézek.

A magyarságnál az írni és olvasni tudók arányszáma megközelíti a 80%-ot; a magyarországi németeknél a 82%-ot; a románoknál a 33%-ot; a szerbeknél az 59 és egynéhány tizedet, majdnem a 60%-ot.

Ha a felsőbb társadalmi osztályokat tekintjük és számításba vesszük azokat, akik gimnáziumot végeztek és letették azt a vizsgát, amelyet Franciaországban a baccalauréat-nak neveznek, úgy megállapíthatjuk, hogy a magyarok arányszáma azok között, akik ily tanulmányokat végeztek és az

Apponyi Albert Párizsban megérkezik a béketárgyalás színhelyére
| fotó: Bibliothèque Nationale de France, gallica.bnf.fr

érettséginek megfelelő képzettséget értek el, 84%, jöllehet a magyarok az összes népességnek csak 54,5%-át teszik; a románok arányszáma az ily tanulmányokat végzetek között 4%, pedig az egész népességnek 16%-át alkotják; a szerbeké 1%, jöllehet számuk az egész népesség 2,5%-a.”

A száz éve aláírt trianoni „békeszerződés” következtében Magyarország elveszítette területének és lakosságának mintegy kétharmadát. A 320 ezer négyzetkilométer területű, 20 milliós középhatalomból 94 ezer négyzetkilométeres, 7 millió lakost számláló kisállammá vált. A veszteségek az élet minden területére kihatottak – sorozatunkban a színházi élet átalakulását mutatjuk be. A veszteség számba vételének, valamint folyamatok, sorsok, törekvések, sikerek és kudarcok bemutatásának mozaikdarabjaival kívánunk hozzájárulni ahhoz, hogy az olvasó minél átfogóbb képet alkothasson a korról.

TRIANON ÉS A SZÍNHÁZ • 2.

„Tábornok úr, szeresse a magyarokat!” – mondta a képen látható Biller Irén színésznő, a kassai színház igazgatójának felesége a ráosztott szerep szerint a csehek második bevonulásakor. A képen Biller Irén és Faragó Ödön direktor a cseheket támogató francia Hennoque tábornok kassai látogatásakor 1919-ben | forrás: Kelet-Szlovákiai Múzeum, Kassa

AZ ÖSSZEOMLÁS ÉVEI

Színházi élet a vesztes háború után, az őszirózsás forradalomtól Trianonig

Az első világháború éveiben a közönség mohó érdeklődéssel várta a kortárs magyar szerzők műveinek színpadi bemutatóit. Talán azért, hogy a monoton, tragédiákkal övezett életet pár órára maga mögött hagyja, s a színház sokszor irracionális világába ringathassa magát. Am alig kezdődött el az 1918–1919-es színházi évad, egyszeriben a politikai és közéleti események kerültek az érdeklődés középpontjába. A Téli-kert mulatóban 1916 elején a *Hazajöttek!* című szcenírozott dal előadásán még a győztes csapatok látványos színpadi felvonulásának tapasztalt a publikum, 1918 őszén azonban világossá vált, hogy ebből nem lesz semmi. Az országgyűlés 1918. október 17-én megtartott ülésén Tisza István hosszabb felszólalásában egyebek között azt mondta: „*elismerem azt, amit gróf Károlyi Mihály tisztelt képviselő úr tegnap mondott, hogy ezt a háborút elvesztettük.*”

Minden kiszámíthatatlan

Az 1918. október végi őszirózsás forradalom eseményeinek sodrában az újonnan kinevezett miniszterelnök, Károlyi Mihály hiába kötött fegyverszünetet, az antant-szövetséges csehek, románok és szerbek hamarosan megszállták a történelmi ország területének jelentős részét. Egyetlen eredményt sikerült ekkor elérni: a belső közigazgatás önállóságát egyelőre meghagyták. Talán ennek köszönhető, hogy a

szintársulatok közül több – például a kassai, az ungvári, a nagyváradai, a kolozsvári, az aradi, a temesvári, az újvidéki, a szabadkai – a helyén maradhatott, s folytatta a megkezdett évadot. Beszédes azonban, hogy míg Az Est temesvári tudósítója 1918. november 26-án azzal nyugtatta meg olvasóit, hogy a városban Sebestyén Géza szintársulata telt házak előtt játszik, s a szerb tisztek különösen az operettet és az operát szeretik; egy hónappal később, december 25-én Az Újság című napilapban megjelenő tudósítás viszont egészen másról, a színházak viszontagságos, bizonytalan, kiszámíthatatlan működéséről számolt be (lásd a *Menekülő társulatok* című keretes írást).

Ez a kérdés annyira foglalkoztatta a közvéleményt, hogy néhány héttel később a Vasárnapi Újságban *Mi történt a megszállott területek magyar színészeivel?* címmel közölte cikkét Paál Jób (valódi nevén Possel István, aki 1919-ben az ellenforradalom történetét *A száznapos szegedi kormány* címmel elsőként összefoglalta.)

Ebből a közleményből megtudjuk, hogy bár Pozsonyban és Kassán működhetett magyar társulat, Nagyszombatból Szabó Ferenc együttesének el kellett menekülnie, s Nádassy József előadásai is szüneteltek, mert Szabadkán a szerbek játszottak.

Az írásból kiderült még, hogy „*Krémer Sándorné társulatának Désre kellett volna bevonulnia, de a színészek nem mentek ide, hanem Oroszbárára*”; hogy „*Miklóssy Gábor előadásait Zenta helyett Kiskunfélegyházán*” kezdte

Menekülő társulatok

„Bruckner László zombori színgazgató a szerb parancsnokságtól utasítást kapott, hogy öt nap alatt hagyja el a várost. A társulat hatvankét tagja már jön is Budapestre, és a kormány 10.000 korona segítségével talán Hódmezővásárhelyre megy. Faragó Ödön kassai színgazgató egyelőre a helyén van, de a csehek előnyomulása miatt bizonytalan a helyzete. Almási Endre Szegeden, rendben működik, habár Újszegeden ott vannak a szerbek. Fehér Imre, az erdélyi II. színikerület igazgatója most Tordán van; őt az a szerencsétlenség érte, hogy a forradalom kitörésekor Homoród–Kóhalmon két vagon holmiját teljesen kirabolták. Az igazgatót és társulatát a tordai román nemzeti tanács a legmesszebbmenő támogatásban részesíti, és a színházba nap-nap után a legintelligensebb román közönség jár. A baj csak az, hogy a színészeknek nincsen ruhájuk; a kereskedelmi kormánytól várják a vasúti rablásért a kártalanításokat. Füredi Béla Pécsen működik, habár a szerbek ott is bent vannak. Heltai Hugó felvidéki színtársulata most kapott értesítést, hogy Iglóra nem mehet. Egyelőre tehát Balassagyarmatra vonult a társulat. A debreceni két színház rendben működik, csak zenekara nincs, mert cseh zenészei elszéledtek. Heltai Nándor Nagyikindán a szerbek miatt szünetel, maradék társulatával Csongrádra menekült. Kiss Árpád Ungváron játszik, ahonnan január 1-jén Munkácsra teszi át állomáshelyét. A kolozsvári Nemzeti Színházban folynak az előadások, de úgy hírlik, hogy ha a románok oda bevonulnak, a Nemzeti Színházban ők akarnak játszani, a magyarok pedig majd a színpadon játszhatnak” – írta 1918. december 25-én Az Újság.

meg; és mivel szintén kirabolták az együttest, a Nemzeti Színházról, az Operaházról és a Király Színházról kapott kölcsön diszleteket és kosztümöket. De Sajó Vilmos sem tudott társulatával Pancsovára bemenni, ehelyett Kisvárdán kezdte meg az előadásokat.

Kolozsvár, Kassa

Bár a hírek arról szóltak, hogy Kolozsváron minden rendben folyik, a színház igazgatója, Janovics Jenő *A Hunyadi téri színház* című összefoglalójában – amely csak 2001-ben jelenhetett meg –, jóval árnyaltabb képet festett erről az időszakról: „Mire a két hónapi szünet után újra megnyitották a színház kapui, a harcterekről özönlöltek vissza a katonák, riadalom ült minden nemzetéért aggódó lelken. Vezetés és irányítás nélkül tántorgott az ország, kitört az »őszirózsás« forradalom, nemzeti tanácsok, katonatanácsok, munkástanácsok harsogtak zűrzavaros jelszavakat. Ebben a felfordulásban a színház munkája is megbénult széles ez országban mindenütt. A kolozsvári színtársulat azonban a régi fegyelem korlátai között maradt, a vezetést semmiféle színésztanács nem akarta kivenni az igazgató kezéből (...).” Janovics azt is leírta, hogy „a másnaptól való riadt félelem” miatt alig jártak a kolozsváriak színházba. „Az emberek a házuk táját őrizték, bezárkóztak, nyugtalanul lesték a híreket.”

Nehéz idők – a nagyvárad-i társulat. 1919-ben Nagyváradot is idegen hadsereg szállta meg, akárcsak a működő színházzal rendelkező Szegedet, Kassát, Nagyenyedet, Pécsét, Debrecen, Ungvárt, Kolozsvárt, Szatmárt, Békéscsabát, Pozsonyot, Sátoraljaújhelyet, Temesvárt, Marosvásárhelyet és Aradot.

Ezekről a nehéz hónapokról Faragó Ödön kassai színházigazgató is megemlékezett. A csehszlovák csapatok először 1918. december 29-én vonultak be Kassára. Faragó igyekezett alkalmazkodni a megváltozott körülményekhez, ám ez nehezen ment, mert az új hatalom képviselői mindent megtettek, hogy a magyar nyelvű színjátszók életét megkeserítsék, s olyan anyagi terhekkel sújtsák, hogy ráfizetés legyen előadásokat tartani. Faragó Ödön írását, mely 1942-ben jelent meg *Az Írásaim és emlékeim* című könyvében, fájdalmas panasz járja át: „Minden színdarabot, amely a magyar–tót közös barátságot tartalmazta, letiltottak. A színlapjainkat leszaggatták. Megverték a színlapkihordóimat és a színlapokat szerteszórták az utcán. Megjött a nyelvrendelet: két nyelvű színlapot kellett csináltatnom. A »Kassai Nemzeti Színház« fejléce le kellett vételtem, és »Národné Divadlo Košice« címmel felcserélnem. Košice! Mindig fájdalmas nyilallás állott belém, ha szememet rávettem a színlapomra. Be kellett rendezkednem arra, hogy minden nap lesznek újabb és újabb állami rendeletek, amelyek gazdasági erőmet sorvasztják. Hiszen minden a magyarok ellen ment. [...] Bérloimat fényűzési adóval sújtották, hogy elvegyék a kedvüket a magyar színházba járástól.”

Fokozott válság

Az újabb belpolitikai fordulat, a Tanácsköztársaság kikiáltása 1919. március 21-én tovább fokozta a színházi válságot, bár a megszállt területeken működő társulatok életére alig volt hatással. A forradalmi kormányzótanács működése idején az antant katonai műveletei folytatódtak, az ország egyre nagyobb területét foglalták el szerb, román, francia, cseh, intervenciós csapatok, velük szemben a kommunista hatalom csak átmeneti sikereket ért el. Az egyik legjelentősebb haditettként az 1919. május 20-án általános ellentámadásba lendült Vörös Hadsereg visszafoglalta Kassát. Faragó Ödön így emlékezett erre a diadalra: „Június 6. Kritikus nap. Egész Kassa tele volt izgalommal. Minden házon lobog a nemzeti zászló. Búszke lobogása új reményeket öntött belénk. A Vörös Hadsereg megérkezett. Lelkesedéssel, virágzáppal fogadtuk őket. A Munkástanács másnap átvette a város vezetését. A proletárdiktatúra életbe lépett, a nemzeti zászlókat be kellett vonni, és vörös zászlókat helyébe tenni.”

A forradalmi kormányzótanácsnak azonban csakhamar fel kellett adnia a várost. Clemenceau francia miniszterelnök ugyanis június közepén jegyzékben közölte Magyarország északi és keleti határait, és azt követelte, hogy északon a határok mögé vonják vissza a Vörös Hadsereget. Azt ígérte, hogy cserében a románok kiűrik a Tiszántúlt. Hosszú vita után a kommunista politikusok elfogadták a javaslatot.

Faragó Ödön a csehek második bevonulását így örököltette meg: „A kommün után Hennoque tábornok vezetésével visszajöttek a csehek. Disz-felvonulást rendeztetett magának a tábornok, mondván, ha ti a kommunistákat virágokkal fogadtátok, kiűztétek a magyar lobogókat, akkor a megmentő cseh hadsereget szintén fogadjátok ünnepélyesen. Elrendelte, hogy az utcák szélein az iskolás gyermekek álljanak sorfalat és virágokat szórjanak a bevonuló hadsereg elé. [...] Elrendelték, hogy a város bölgyei deputációban álljanak ott, és rózsacsokrot nyújtsanak át... Persze a bölgyek erre nem voltak kaphatók, sőt nem is jelentek meg.” A helyzetet Faragó felesége, Biller Irén színésznő mentette meg, aki eljátszotta a hálás alattvaló szerepét, s még egy francia mondatot is elmondott: Tábornok úr, szeresse a magyarokat!

Kommunizálva

„A proletárdiktatúra idején az államosított fővárosi színházak életét nem zavarta meg kivételes esemény, a körülményekhez képest kiegyensúlyozottan működtek. Az országos helyzet már korántsem volt ennyire megnyugtató, már látszottak a közelgő katasztrófa jelei” – írta Székely György *A magyar színháztörténet, 1873–1920* című kézikönyvében. Megállapítását az Országos Színészegyesület igazgatótanácsának 1919. április 16-án kelt „keserves hangú” jelentésével illusztrálta, mely a Színészek Lapjában jelent meg: „És mikor ujjongó lelkiünk hozsannával köszöntötte a felkelő napot, azt remélve, hogy a magyar szó, magyar dal szabaddon röpködhöz szerte az országban Kárpátoktól az Adriáig, ragadozó vadak módjára rohantak meg alnók szomszédaink, hogy az áldásos béke boldogító reményében [a] fegyverét eldobott óriást szétmarcangolják, testét darabokra tépjék és bérencek módjára osztóznak drága hazánk vérről-szentelt földjén. És a magyar színészet – a magyar kultúra tényező harcosa ott állott védtelenül, hazátlanul saját hazájában; úgyve mindenünnen, ahova a bitörők betették lábukat és azok is, akik helyükön maradhattak, a megbódítottak mártírságát kénytelenek szenvedni... sokkal később tényyszerűen is.”

Ebben az időben egyébként – ahogyan Székely megállapította – a harminchat társulat állomáshelye közül tizenötöt: Szegedet, Nagyváradot, Kassát, Nagyenyedet, Pécsét, Debrecen, Ungvárt, Kolozsvárt, Szatmárt, Békéscsabát, Pozsonyt, Sátoraljaújhelyet, Temesvárt, Marosvásárhelyet és Aradot idegen hadsereg tartotta megszállva.

A Forradalmi Kormányzótanács első ülésén, 1919. március 22-én Lukács György filozófus helyettes közoktatási népbiztosként bejelentette: „a színházak magánkezelésből közkezelésbe vétetnek”.

„A színházak ügyeinek vezetésével egyelőre a Színházakat Kommunizáló Bizottság van megbízva – írta a Színház című hetilap 1919. április 6-án. – Ez a bizottság a közoktatásügyi népbiztosnak, illetve közvetlenül Lukács György népbiztos-helyettesnek van alárendelve”. A népbiztosság intézkedése értelmében valamennyi fővárosi színház vezetője a helyén maradt, s az igazgatót bízták meg a fegyelmi ügyek intézésével. Azt is megje-

A nagyszebeni Kormányzó Tanács (Consiliul Dirigent) Erdély román megszállása után bevezette a cenzúrát, és sokféle tilalmat fogantatott.

A színházak 1919. május 4-től csak kétnyelvű színlapon hirdethették a magyar nyelvű előadásokat, amelyeket a román anyanyelvű kolozsváriak nem látogattak. Bíró Lajos Francia négyes című műve még a Hunyadi téri Nemzeti Színház épületében kerülhetett színrre, ahonnan október 1-jén kilakoltatták a társulatot.

gyezte a színházi rend fenntartása tárgyában kiadott rendelet, hogy a tagok panaszait a szakszervezet útján terjeszthetik elő.

A szervezeti intézkedéseket a Színházi Életben Lukács György megerősítette, és így indokolta: „Mikor a színházat kommunizáltuk, azt elsősorban azért tettük, hogy a kultúrbeliek nézőtereit megnyissuk a proletárság, a dolgozók tömegei előtt: a mi színházunk nem lesz többé a jómódúak monopóliuma.” A proletárdiktatúra vezetői azt is elhatározták, hogy a színházi alkalmazottakat közhivatalnokokká minősítik; megélhetésük-ről az állam gondoskodik. Ez az elképzelés azonban sohasem valósult meg. A Tanácsköztársaság rövid ideje alatt a kulturális élet irányítói-nak nem volt se idejük, se módjuk arról értekezni, hogy milyen legyen a proletárállam színháza. Az író és filmszatóka Balázs Béla, a kommün íródirektóriumának tagja azt azonban leszögezte, hogy cenzúra nélkül nem lehet az új eszméket diadalra vinni.

10 mínusz 7

A Tanácsköztársaság bukása (1919. augusztus 1.) és a román csapatok budapesti bevonulása (augusztus 4.) után nem volt többé kétséges, hogy Magyarország semmi jóra nem számíthat a háborút lezáró béketárgyalásokon, de addig is az utódállamok vezetőinek jóindulatán múlik, hogy milyen jogokat biztosít a magyar kisebbségnek. Az első ag-gasztó hír Kolozsvárról érkezett, a Szeged és Vidéke című lapban 1919. október 7-én *A románok átvették a kolozsvári színházat* címmel jelent

meg tudósítás. Eszerint a nagyszabesi kormányzótanács úgy döntött, hogy október 1-jén állami kezelésbe veszi a színházat, és Janovics Jenő dr. igazgatót megtartja művezető-igazgatónak, ha a hűségesküt a román hatalomnak leteszi. Ám Janovics erre nem volt hajlandó, s közölte, hogy társulata a Nemzeti Színház épülete helyett a nyári színpadon tartja majd az előadásokat, ahol szerződése szerint ugyancsak jogosult játszani. Az átvévi bizottság a direktor és Fischer József színházi jogtanácsos kíséretében a színpadon is megjelent, ahol az egybegyűlt színészek előtt újra kijelentették, hogy a mai nappal a színház működését ebben a helyiségben beszüntetik. „A bizottság ezután eltávozott, a társulat direktorát csendesen megéljenezte, és széteszlott” – fejeződött be a Szeged és Vidéke című lap írása.

Nem sokkal később megjelentek az első kiszivárogtatott információk arról, hogy Magyarország mire számíthat a béketárgyalásokon. A budapesti napilapok kiemelték, hogy „a békeszerződés területi határmányai valamivel kedvezőbbek, mint azok, amelyeket Kun Bélának küldött jegyzékében Clemenceau annak idején megjelölt”. A Világ vastag betűs alcíme kiemelte, hogy „Makó, Orosháza, Békéscsaba magyar marad”. A kétségbeejtő hírek hatására december 12-én az Országos Színészegyesület vezetősége memorandumot küldött az antant „jóvátételi bizottságához”. 1920. január 15-én megjelent a Színészek Lapjában Szilágyi Vilmos elnök és Géczy István titkár írása, melyet így vezettek be a szerzők: „a magyar színészet történelméből vett adatokkal bizonyítottuk be, hogy azokban a városokban, amelyekre idegen államok a bódító jogán igényt tartanak, a magyar kultúrának oly erős vára van, ahonnan a magyar eszmét, a magyar nyelvet száműzni nem lehet.”

Hiába volt azonban minden jajkiáltás, a nemzeti tragédia bekövetkezett; 1920. június 4-én alá kellett írni a versailles-i Nagy Trianon-kastélyban a történelmi Magyarországot felszámoló békeszerződést. A színházak azon a napon nem játszottak. Néhány hónappal később, 1920 végén született meg az *Elrabolt színházaink* című írás, mely a kor egyik legnépszerűbb lapjának, a Színházi Életnek az 1921-re *Művészeti almanach* címmel kiadott évkönyvében jelent meg, s lemondóan vette tudomásul, hogy végleg széttörték a magyar színházi élet keretei: „Kolozsvár, Arad, Nagyvárada, Temesvár, Pozsony, Kassa, Pécs. Hét vérző seb a keresztre feszített Nagy-Magyarország testén. Legszebb hét városunk, amelyeknek felépítésén annyi száz esztendőn át dolgoztunk, amelyeknek kultúráját mi teremtettük meg, most elszakítva tőlünk, fájdalmas jajkiáltásait küldi hozzánk. A magyar színészet ezekben a városokban emelte legszebb templomait. A háború előtti években tíz olyan városunk volt, amelyeknek [az] Országos Színészegyesület és a kultuszminiszter elsőrendű színházi koncessziókkal adott engedélyt. A megszállott városokon kívül ebből a tizből mindössze három maradt meg Csonka-Magyarországnak: Debrecen, Szeged és Miskolc.” (A szerb hadsereg végül 1921. augusztus 20–21-én kivonult Pécsről.)

A cikkben a veszteségek felsorolása mellett a visszavágás gondolata is megjelent, s az elkövetkező években a revíziós politika tartotta ébren a reményt. Ahogyan mindenki, Janovics Jenő, Sebestyén Géza és Faragó Ödön színházigazgató is arról álmodott, hogy diadalmasan vonulhat be az elrabolt kolozsvári, temesvári és kassai színházba. A kor jóvátehetetlen bűne, hogy egyiküknek sem adatott meg a dicsőséges visszatérés.

GAJDÓ TAMÁS

| fotók: OSZMI

Magyar láz

„Beöthy László pontosan tudta, mikor kell a *János vitéz* reprízét megcsinálni. A magyar hazafias érzelmek valóságos orkánját váltotta ki az egész országban ez a páratlanul szép darab. A Király Színházat követve, persze a vidéki színházak is siettek színrehozatalával. *János vitéz* láz volt az egész országban. Magyar láz. A páratlan lelkesedést még csak fokozta a darab ünnepies 500. előadása (1920. január 22-én, közvetlenül a trianoni békeszerződés végleges szövegének megismerését követően – a szerk.). Beöthy Magyarország hatvanhárom megyéjének címerével díszítette fel a színház nézőterét. A színpad nyílását hatalmas fenyőfakoszorúval fonatta körül, úgyszintén a páholyok peremét és az előcsarnokot is. A fenyőket a Tátrából hozatta Beöthy. Azok voltak az utolsó fenyők a magyar Tátrából. Szívtépően szép volt az az előadás! A könnyek nem száradtak fel a szemekben.

„Van egy vitéz, egy árva nép, / Egyszegény ország: / A szülőházam az! / Ott élni jó, meghalni szép, / Csak oda vágyom, / Íme, ez a válasz!”

Ezekkel a szavakkal utasítja vissza János vitéz a francia királykisasszony kincses ígéreteit. A félig elénekelt, félig elsírt szavak után csodálatos taps zúgott fel a nézőtérén. Sohasem hallottam hasonló hangú tapsot. Fájdalmas taps volt. Utána szinte fékevesztetten hangzott az üvöltés, mikor János vitéz magasra csapta kis megtépett, kopott nemzeti színű zászlóját: „Mindenünk e zászló, sose hagyjuk el!”

A taps tombolássá növekedett. Ott állottam a tomboló tapsvihar közepén, kezemben a kis tépett magyar zászlóval, ugyanolyan viharos, tépett lélekkel – írja a „Te csak most aludjál, Liliom...” című emlékirataiban Fedák Sári.

Fedák Sári Kukorica Jancsi szerepében

SZÍN VÁLTOZÁS

SZÍNHÁZ – IFJÚSÁG – NEVELÉS

IFJÚSÁGI PROGRAMOK A NEMZETI SZÍNHÁZBAN

1. KÖLYÖKNAPOK A NEMZETIBEN

Minden hónap egy-egy vasárnapján, ünnepekhez, eseményekhez kapcsolódóan szervezzük **ingyenes Kölyöknapjainkat**, ahova az **óvodás és kisiskolás gyermekeket a szüleikkel együtt várjuk!** A Kölyöknapokon a színházszáshoz kapcsolódó kézművesprogramok, színházi előadás vagy koncert várja vendégeinket!

2. ÁDÁMOK ÉS ÉVÁK

Az immár **országos mozgalommá** vált **ÁDÁMOK ÉS ÉVÁK ÜNNEP**-én **középiskolás színjátszó csoportok** – minden évben új témát kapva – munkájukat, tanárika és a színház mentorainak segítségével, minden év januárjában színházi gálán mutatják be a Nemzeti Színház Nagyszínpadán.

3. NEMZETISZÍNHÁZTÖRTÉNETI VETÉLKEDŐ

A **négyfordulós vetélkedő** során **négyfős, középiskolás csapatok** mérik össze **tárgyi tudásukat, kutatóképességüket, kreativitásukat**. Az első három forduló az interneten zajlik, a döntőre – értékes nyereményekért – a színházban kerül sor. Az elmúlt évek vetélkedőinek feladatai és azok megoldásai a nemzetiszinhas.hu/vetelkedo oldalon hozzáférhetők.

A fenti programok mindegyikéről információ kérhető **Pintér Szilviától**, a Nemzeti Színház ifjúsági programfelelősétől:
szilvia.pinter@nemzetiszinhas.hu

4. SZÍNHÁZPEDAGÓGIAI FOGLALKOZÁSOK

Előadásainkhoz ajánljuk két- és háromlépcsős színházpedagógiai foglalkozásainkat. Tizenhat fős, általános és középiskolás csoportoknak az **előadás előtt a színpadi mű befogadását, utána pedig a láttottak mélyebb megértését segítő, egy-egy órás foglalkozást** tart színházpedagógusunk.

5. BÁNK- MISSZIÓ és JÁNOS VITÉZ- MISSZIÓ (tantermi előadás)

Katona József drámája 60 percben, tanteremben előadható formában. Könnyítettünk és rövidítettünk az eredeti nyelvezeten, ám a dráma szerkezetét megőriztük, **nem marad ki egyetlen szereplő és történeti szál sem**. A diákok közvetlen közelében, a tanterem díszletei között elevenedik meg a hatalomról és szerelemről, hazaszeretetről, hűségéről és árulásról, a politika természetrajzáról és a bosszút felülíró kegyelemről szóló klasszikus mű. Az előadást ingyen adjuk elő az iskolákban.

6. RÁHANGOLÓ

Az előadás előtt egy órával a **produkció dramaturgia és/vagy rendezője mintegy negyvenperces bevezető beszélgetést tart az iskolai csoportnak**. A ráhangoló után a diákok felkészültebben ülnek be az előadásra, felfigyelhetnek összefüggésekre és érdekes részletekre is. A programra legalább két héttel az előadás előtt kell jelentkezni!

7. KÖZÖNSÉGTALÁLKOZÓ

Az előadás után a színészek és az előadás dramaturgia találkoznak az iskolai csoportokkal, és beszélgetnek a darabmal kapcsolatos élményekről. A mintegy harmincperces találkozáson közös fotózásra, dedikálásra is alkalom nyílik. A programra legalább huszonöt fős iskolai csoportok jelentkezését várjuk, legalább két héttel az előadás előtt!

A fenti programok mindegyikéről információ kérhető **Pintér Szilviától**, a Nemzeti Színház ifjúsági programfelelősétől: szilvia.pinter@nemzetiszinhas.hu

8. KULISSZAJÁRÁS

A csoportos iskolai színházlátogatások alkalmával, az előadás előtt nyílik rá lehetőség. A mintegy **negyvenperces séta közben bemutatjuk a színház működését, a színpadokat, az öltözőket és egyéb „háttérérdekségeket”** is. Egyszerre legfeljebb harminc diákot tudunk fogadni. A programra legalább két héttel az előadás előtt kell jelentkezni!

Jelentkezés a kulisszajárásra:
latogatas@nemzetiszinhas.hu

DIÁKJEGYEK, DIÁKKEDVEZMÉNYEK

#nemzetiadiakokert

Négy előadásunkat: a **János vitéz**, a **Csongor és Tündét**, a **Tóth Ilonkát** és a **Fekete ég – A fehér felhő** című darabokat diákcsoportok (és kísérőtanáraik) számára **ingyenessé tettük**. Célunk, hogy a magyar irodalomtörténet fontos műveit és a magyar történelem sorsfordító pillanatait megidéző előadásainkat a lehető legtöbb diák számára elérhetővé tegyük.

DIÁKBÉRLETEK

A diákbérletek bármely előadásra beválthatóak.

CSOPORTOS DIÁKKEDVEZMÉNY

Mértéke **40%** mindegyik színpadunkon, mindegyik székünkre. Igénybeviteléhez legalább 20 diák részvétele szükséges, kísérő(ik)nek 200 forintos jegyet biztosítunk.

PEDAGÓGUSJEGY

Játszó- és ülőhelytől függetlenül a jegyárkedvezmény mértéke **40%**. Pedagógusigazolvánnyal egy előadásra két jegy vásárolható!

A diákbérletek és diákjegy kedvezmények igénybeviteléhez, valamint az ingyenes előadásokra történő jelentkezés, regisztráció:
jegy@nemzetiszinhas.hu

A Nemzeti Színház iskoláknak szóló programjaira az iskola@nemzetiszinhas.hu e-mail címen lehet jelentkezni. Munkatársunk minden kérdést, időpontot, részletet egyeztet az érdeklődőkkel!

Euripidész

Médeia

Fordította: Rakovszky Zsuzsa

Médeia – SZŰCS NELLI I Iaszón – TRILL ZSOLT I Kreon, Korinthusz királya – RÁTÓTI ZOLTÁN I Aigeusz, Athén királya – SZARVAS JÓZSEF I Médeia dajkája – NAGY MARI I Médeia gyermekeinek nevelője – RUBOLD ÖDÖN I Hírnök – CSURKA LÁSZLÓ I A korinthuszi nők kórusa – SÖPTEI ANDREA, ÁCS ESZTER, LIGETI-KOVÁCS JUDIT m. v. I Médeia két gyermeke: Buzádi Buda / Niedermüller Ádám, Fogarasi Márk Botond / Sille Tomi

Díszlet: Ondraschek Péter // Jelmez: Mészáros Zsófia // Dramaturg: Ölveczky Cecília // Tolmács: Domsa Zsófia // Ügyelő: Lovass Ágnes // Súlygó: Gróf Katalin // Rendezőasszisztens: Kolics Ágota

Rendező: EIRIK STUBØ

PREMIER: szeptember 20. • Gobbi Hilda Színpad

| fotó: Eöri Szabó Zsolt

MÉDEIA

Médeia megöli hűtlen férje, Iaszón új feleségét, annak apját és két gyereküket is, hogy így álljon bosszút. Egy összeomlás végjátékát látjuk. Médeia minden áldozatot meghozott a szerelméért, Iaszón mégis eltaszítja magától a nőt, akiben féktelen indulatok támadnak – példájául annak, hogy mi minden rejtőzik egy emberben, Borzalom, ami történik, lélektani szinten mégis átlátható. A háttérben pedig az istenek mozgatják a szálakat, akik „sokszor más tartogatnak számunkra, mint reméltük. Sosem jön el, amire várunk. Amit nem vártunk, bekövetkezik. Ahogyan itt is történt.”

EIRIK STUBØ rendező

Mondanám, hogy lejárt lemez egy ókori dráma, mincképp pazarolni rá a drága időt, de úgy tűnik, hogy a csodaszámba menő technikai fejlődés ellenére az emberi természet nagyon is változatlan. Szerelem, harag, válás, bosszú – ismerősen cseng. Papként gyakran nézem végig a folyamatot, ahogy eljut valaki oda, hogy azt gyűlölje legjobban, akit ugyanennyire szeretne is. Hogyan jut el két szerelmes arra a pontra, hogy képtelenek egy fedél alatt élni? És mi visz rá egy anyát, hogy azt bántsa, aki az élete értelme, anyaságának gyümölcse?

Euripidész *Médeiája* kézen fog minket, és elvezet az emberi lélek legmélyebb sötét-ségébe, ha akarjuk, ha nem. Médeia megöli a gyerekeit, férje új feleségét és annak apját is. A rendező (Eirik Stubø) nem hagyja meg a lehetőséget, hogy a kényelmes külső szemlélő pozíciójából figyeljük az eseményeket, ahogy az esti híradóban a rendőrségi híreket. A kamaraszínpad már önmagában lehetetlenné teszi a távolságtartást, a történet közepében ülünk. Úgy éreztem magam a nézőtérén, mint egy hosszabb gyónatás alkalmával, amikor órákon át hallgatom az emberi élet sötétségeit, és még a gyónók lehetőségét is érzem. És ezt szeretem a stúdiószínpadban: hogy olyan közelről szemlélhetem a színész arcát, hogy látom a ráncokat a homlokán, érzem az izzadsága fanyar szagát. Nem tud hazudni nekem. Ha csak eljátssza, nem pedig átéli, rögtön lebukik.

Ezt a darabot talán nem is lehetne színpadon előadni, hiszen akkor fennáll a veszélye, hogy azt hisszük, színházban vagyunk, és amit látunk, csak a képzelet játéka, illúzió, minket nem is érint.

A rendező koncepciója az első pillanatban megfogott. Egy határozott mozdulattal a mai világba helyezte a történetet díszletestül, jelmezestül, popkulturális utalásokkal megfűszerezve. Ezt fokozza még a vizuális kultúrán nevelkedett nézők nagy öröme, hogy a háttérrel kivétiként használja, kitágítva a darab jelentéshorizontját olykor a nyugodt vagy éppen háborgó tenger képével, vagy a blueszenére zsákos vonzó Médeia látványával. A zene szinte végig jelen van, és egyáltalán nem mellékes kiegészítő csupán. Eirik Stubø profin kiválasztott számokkal dolgozik, de sosem sok, sosem zavaró, mindig helye van, értjük, mit akar mondani. Engem ott vett meg végérvényesen, amikor egy jelenetben szóba kerül, hogy mi legyen a gyerekekkel, és

Hodász András

Több mint egy válás története

felcsendül a *Kill Bill* egyik betétdala, a *Bang Bang (My Baby Shot Me Down)*. A Tarantino-filmből vett zene mellett elhangzik többek között egy népdal, egy blues és egy Ennio Morricone-szám, csak hogy néhányat említsünk. Egytől egyig olyan, ami azonnal közel hozza a történetet a mai kor emberéhez. A zene mellett a csendekkel is jól bánik a rendező, és ebben a színészei profik. Pedig a csend a színpadon nem könnyű műfaj. A *Médeiában* azonban az igazi dolgok éppen a csendben történnek, a lélek mélyén. Ott születnek az indulatok, ott érlelődnek meg a döntések, és ennek idő kell.

Végig érződik, hogy a rendező meg akarja mutatni, hogy a darab – az antikvitása ellenére – egyértelműen működőképes a mi világunkban, és ez sikerül is, bár nem mindig maradéktalanul. Legelsősorban a színészek monológjaiban érződött olykor némi modorosság. Az alakítások közül kiemelkedik a Médeia férjét játszó Trill Zsolt játéka, aki rendkívüli érzékkel ragadta meg a karakterét, úgy tudott végig hiteles lenni, hogy minden egyes mondatáról elhittem, éppen most születik meg, nem pedig betanult szöveg.

Azzal kezdtük, hogy mi visz rá valakit, hogy saját gyermeke ellen forduljon. A darab ereje abban rejlik, hogy mindannyian szeretjük magunkat jó embernek tartani, ezért nagyon is kényelmetlen a gondolat, hogy az emberi természetünknek van sötét oldala is (C. G. Jung megfogalmazásával „árnyéka”), és egy nem várt esemény bármelyikünkben kihozhatja akár a legsötétebb tetteket is. Ilyenkor a magunkról alkotott képünk törik össze, amit nem kevés idő és nem kis erőfeszítés árán lehet csak újraépíteni, immáron integrálva személyiségünk ezen árnyékoldalát.

„Euripidész *Médeiája* kézen fog minket, és elvezet az emberi lélek legmélyebb sötétségébe, ha akarjuk, ha nem. Médeia megöli a gyerekeit, férje új feleségét és annak apját is. A rendező (Eirik Stubø) nem hagyja meg a lehetőséget, hogy a kényelmes külső szemlélő pozíciójából figyeljük az eseményeket.”

A *Médeia* nem pusztán egy válás és egy gyilkosság története. A *Médeia* emberi identitásunk, személyi integritásunk újragondolásának kísérlete.

a szerző római katolikus pap,
plebános, vlogger

„Szűcs Nelli kellőképpen patetikus és analitikus igényességgel játssza végig a szerepét. Nemkülönben az erős asszony mellett óhatatlanul másodhegedűsi szerepbe kényszerülő Iaszónt megformáló Trill Zsolt (...) A csaknem üres térben tépelődő és cselekvő Médeia sistersgő jelenlétét előlegezi a dajkáját megtestesítő Nagy Mari lebilincselő nyitómonológja...”

Bázsányi Sándor

„Saját lelkökbe néznek”

Sokan mondják, közöttük a görög tragédiával módszeresen foglalkozó Péterfy Jenő is, hogy Euripidész színpadának legérdekesebb alakjai a nők volnának. Kiváltképp a pusztító szenvedélyek által űzött Kreusza, Phaidra és Médeia, akik nem csupán elszenvedői az őket uraló *pathos*znak (érzelemnek, indulatnak), hanem értelmezői is – ahogyan írja a létezés

tragikumát a saját bőrén is megtapasztaló irodalomkritikus 1898-ban: „S ha valami idegenszerű a görög dramatikusok jellemzési módjában, az éppen az a tudatosság, mellyel az alakok a saját lelkökbe néznek”. És míg a gyereket elpusztítani hiába igyekvő Kreusza nem volna más, mint a klasszika-filológus Falus Róbert által a „tragédia paródiájának” nevezett *Ion* egyetlen pórul járt szereplője, addig a másik két hősnő látványosan végigjárja a (viszonyzatlan) szerelemmel szövetséges bosszú összetett szenvedélyábráját.

Nem is olyan régen követhettük végig a Nemzeti Színház tetőterében, Zsótér Sándor izgalmas *Hippolitosz*-rendezése jóvoltából az istenektől kapott szenvedélyt, a mostohafia iránti szerelmét önmagában tovább hevítő Phaidra sorsának beteljesedését. Most meg a norvég Eirik Stubø rendezésében csodálhatjuk Médeia bosszúját a tőle elforduló Iaszónon – és önmagán. Merthogy nem csupán az általa imádott férfi ifjú menyasszonyát, a korinthuszi királylányt, és annak engedelkeny apját, az őt és Iaszónt befogadó Kreont öli meg, hanem kettejük gyerekeit is. De hát korábban – hogy csak egyetlen véres részletet emeljek ki a szövevényes előtörténetből – az etikai korlátokat nem ismerő Médeia Iaszónnal való menekülése során, mivel a szükség úgy követelte, megölte, sőt feldarabolta tulajdon fiútestvérét is, aki pedig ugyanúgy segítette őket, mint később a korinthuszi király... És hiába erősebb a szerelmében megalázott asszony bosszúvágya, mint az anya gyerekei iránt érzett szeretete, a szörnyű beteljesedés őt is sújtja – asszonyként is, és anyaként is. Még ha Stubø értelmezése szerint az előadás végén nem a sárkányfogaton továbbmenekülő Médeiat látjuk, hanem

a fájdalmában őrjöngő Iaszónt. Mégpedig a kettejük kalandos előtörténetére is utaló őselem, a háttérben kivetített tenger előtt, harsány rockzenei aláfestéssel, a kiváló Robert Plant énekével.

Ami, mármint az esetenkénti hangsúlyos zenei aláfestés, az előadás talán egyetlen igazi gyengesége. Hiszen Stubø geometrikusan letisztult színpada bőven elég volna ahhoz, hogy rajta érvényesen megnyilvánuljanak Euripidész tragikus alakjai, illetve az őket megtestesítő színészek, közöttük elsősorban a Médeiat alakító, gyakran a tér közepére helyezett széken ülő Szűcs Nelli, aki kellőképpen patetikus és analitikus igényességgel játssza végig a szerepét. Nemkülönben az erős asszony mellett óhatatlanul másodhegedűsi szerepbe kényszerülő Iaszónt megformáló Trill Zsolt (aki történetesen a feleségét és gyerekeit szintűg elvesztő Thészeuszt alakította a 2017-ben bemutatott *Hippolitosz*-ban). A csaknem üres térben tépelődő és cselekvő Médeia sistersgő jelenlétét előlegezi a dajkáját megtestesítő Nagy Mari lebilincselő nyitómonológja, és nyomatékosítja az Ács Eszterből, Ligeti-Kovács Juditból és Söptei Andreából álló korinthuszi nők kórusa. És a mellékszereplők játékában sincs igazán bántó árnyalat.

Éppen ezért nem értem, mi szükség volt az átgondolt színpadi letisztultságot – és hadd használjak most erős kifejezést – beszennyezni a helyi értékük szempontjából súlytalan zenei betétekkel, az *ebben* a drámai-színházi közegben kínosan patetikusnak ható Led Zeppelin-zárszám mellett a sokak számára bizonyosan Quentin Tarantino *Kill Bill* című, nem mellesleg François Truffaut egykori remekét (*A menyasszony feketében volt*) újrahuza-goló bosszúfilmjéből ismert dalokkal. Például Nancy Sinatra klasszikusával, a *Bang Bang*-gel. Nem túl eredeti ötlet (összekötni a két női bosszútörténetet), és még kissé erőltetett is (mi köze valójában a két történetnek egymáshoz), hozzá még olcsó is (a jó érzékű Tarantino már kisajátította s így kiüresítette ezt a zenét).

Mindenesetre emlékeztetése az alakítások mindhárom bosszútörténetben: Jeanne Moreau Truffaut-nál, Uma Thurman Tarantinónál, Szűcs Nelli a Stubø rendezte *Médeia*-ban.

a szerző irodalomkritikus, esztéta,
a Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Művészettudományi Intézetének oktatója

fotó: Eöri Szabó Zsolt

Rocco és fiverei

Luchino Visconti Rocco és fiverei című filmjének forgatókönyve alapján

Rosaria Parondi – BÁNSÁGI ILDIKÓ ■ Amelie Gianelli – UDVAROS DOROTTYA ■ Özvegy Donininé, a mosoda tulajdonosa – TÓTH AUGUSZTA ■ Duilio Morini, menedzser – SCHNELL ÁDÁM ■ Morley, bokszedző – VARGA JÓZSEF

Rosaria fiai: Vincenzo Parondi – BERETTYÁN SÁNDOR ■ Simone Parondi – BORDÁS ROLAND ■ Rocco Parondi – BERETTYÁN NÁNDOR ■ Ciro Parondi – MÉSZÁROS MARTIN ■ Luca Parondi – HASZON ÁKOS

Nadia – BARTA ÁGNES

Amelie gyermekei: Ginetta Gianelli, Vincenzo menyasszonya – KATONA KINGA ■ Alfredo Gianelli – HERCZEGH PÉTER

Ivo – NAGY MÁRK ■ Rossi – SZABÓ SEBESTYÉN LÁSZLÓ ■ Domani – SZÉP DOMÁN ■ Franca, Ciro menyasszonya – NAGY JOHANNA m. v.

Díszlet, jelmez: Oleksandr Bilozub // Dramaturg: Verebes Ernő // Szakértő: Bedák Pál ökölvívó // Ügyelő: Kabai Márta, Lencsés István // Súlygó: Kabódi Szilvia // Rendezőasszisztens: Kernács Péter

Rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

PREMIER: szeptember 19. • Nagyszínpad

Az előadást 16 éven aluliaknak nem ajánljuk!

| fotó: Eöri Szabó Zsolt

Rocco és Fivérei

Az embert megváltoztatni, kifacsarni, meggyötörni képes város erőiről mesélünk öt fivér sorsán keresztül. Vidékről jöttek, és nem vesztüzetett természetességgel élik meg a nagyvárosias életet. Elszakadtak valamitől, megpróbálnak beilleszkedni, de igazán sosem fognak. Szerelem, testvérharc, boks, gyilkosság, erőszak, önfeladás, megfelelés, kísértések – ez zilálja szét a családot. Az emberi lét ugyanakkor tele van reménnyel, ami a legfájdalmasabb, a legkilátástalanabb helyzetben is felragyoghat. Hiszem, hogy az ember a legrettenetesebb körülmények között – ez Roccoék története – „lélekben széppé” válhat. Ez a legfontosabb, amiért az egészbe belevágtunk.

VIDNYÁNSZKY ATTILA rendező

HOL A REMÉNY SZÍNHÁZA...

A Tragédia rendezői – Szikora János és Vidnyánszky Attila

Az ember tragédiája jelenleg két színházban van műsoron: a Nemzetiben és Székesfehérváron. Vidnyánszky Attila, a Nemzeti és Szikora János, a fehérvári Vörösmarty Színház igazgatója nem intézményvezetőként, hanem Madách Imre művének rendezőjeként beszél multiplexnemzedékről, istenkeresésről, a magyarról magyarra fordításról és közéleti helyi értékről. Derús páros interjú.

A vendég az elsőbbség. Ki hirdette meg igazgatói pályázatában a „remény színházát”?

SZIKORA JÁNOS: Nem emlékszem pontosan. Talán Attila nemzeti pályázatából való?

És ha hozzátesszük, hogy az illető így határozta meg, mit is ért e kifejezés alatt: „A mocskok, a bűn öncélú mutatása deprimálttá, elkeseredetté teszi a nézőt. Ha ilyet látok a színházban, mindig azt kérdezem a rendezőtől magamban: ennyi jutott eszedbe az életről?”

VIDNYÁNSZKY ATTILA: Ez viszont egyáltalán nem az én szavajárásom.

Valóban, Szikora János 2009-ben azzal aspirált az Új Színház élére, hogy megteremt a remény színházát...

SZIKORA JÁNOS: Hát persze! Most már beugrott! De a remény színházát én nem egy igazgatói pályázat szlogenjeként, hanem életfilozófiaként használtam. Mert ha időről időre arra kerestem a választ, miért

kell színházat csinálni, akkor csakis arra jutottam, hogy reményt kell adni az embereknek. Folyton reménytelenséggel szembesíteni a nézőket, az olyan pitiáner.

VIDNYÁNSZKY ATTILA: Lehet, hogy Mohácsi János a 2011-es *Egy-szer élünk...* című rendezésében nem is engem cikizett ezzel, hanem téged, János? Igazság szerint ez a fogalom Blaskó Balázstól származik, én legalábbis tőle hallottam először. S mivel őt ezért nagyon sokat bántották, elhatároztam, hogy magam is használni fogom. Így kezdtem hirdetni a remény színházát.

Ha már ilyen derús hangulatban kezdtük a beszélgetést, Vidnyánszky Attila éppen a derút emelte ki legújabb, hatodik *Tragédia*-rendezéséről, amely a 2018 októberi bemutató óta látható a Nemzeti Színházban.

VIDNYÁNSZKY ATTILA: Elsősorban a nő–férfi viszony hangsúlyosabbá válása miatt olvasom most sokkal derűsebbnek Madách művét, mint bármikor korábban. Ádám és Éva kapcsolatát a *Tragédia* végén még sosem tudtam ennyire megragadni, most pedig valósággal ki-

Jelenet a székesfehérvári Vörösmarty Színház...

... és a Nemzeti Színház előadásából

emelkedik kettejük közös képe az előadás szövetéből. Éva – kissé elkülönülve társától – természetesen a korábbi rendezéseimben is elmondta a kulcsmondatát: „Anyának érzem, óh, Ádám, magam”, de Ádám tovább viaskodott magával és Luciferrel. A legújabb rendezésemben ez már egy pár beszélgetésében hangzik el, a derű tehát Éva figurájának hangsúlyosabbá válásával magyarázható.

Nyilván kevésbé derűs emlék Szikora János számára a 2002-es *Tragédia*-rendezés, aminek bemutatójával hatalmas médiazaj közepette megnyílt a Nemzeti Színház. Tovább elezte a helyzetet, hogy a premiért az akkori igazgató, Schwajda György határozott érvei ellenére élő egyenes adásban adta a köztévét. Utólag visszatekintve hogyan látja, túl tudott-e nőni a közéleti helyi értékén az a darab, és műalkotásként megalkalta-e a helyét?

SZIKORA JÁNOS: Bizonyos mértékig meg tudott élni előadásként a 2002-es *Tragédia*, de nem tudta kifutni a formáját. Gyakorlatilag számot kellett vetnem a ténnyel, hogy azáltal, hogy elvállaltam a Nemzeti Színház megnyitását, számkivetetté váltam a színházi szakmában, és ezt az ösbűnt a mai napig sem bocsátották meg nekem. De ez tulajdonképpen lényegtelen. Az, hogy egyáltalán megrendezhettem Madách csodálatos emberiségkölteményét, önmagában kárpótlást jelent a sok támadással szemben. Mindössze azt sajnálom, hogy nem juthatott el annyi emberhez az az előadás, amennyihez szerettem volna. Ma már egyébként az egész viharos bemutató emléke elfedte a tény, kik is voltak a Duna-parti Nemzeti Színház első nézői. Hatszáz diák ugyanis előbb látta a *Tragédiát*, mint a díszpremier közönsége.

VIDNYÁNSZKY ATTILA: Erről én sem tudtam...

SZIKORA JÁNOS: Szerre az országból mindenféle iskolából válogattunk. Azért hívtuk őket erre a zártkörű előadásra, hogy meghallgas-

suk a véleményüket, és megtudjuk, mit rontunk el, hol unatkoznak, mi érthetetlen... Olyan komolyan vettek bennünket, hogy a meglehetősen hosszú előadás után közel ötszáz fiatal maradt ott velünk – éjjel fél kettőig. Nagyon gyakorlatias dolgokra kérdeztek rá, mert kiderült, hogy sok mindent egyszerűen nem hallottak, értettek. Akkor őket multiplexnemzedéknek hívtuk, és az volt a célunk, hogy hozzájuk eljuttassuk az előadásunkat. Amikor nemrég láttam Attila előadását, már önmagában az lelkesítő volt, mennyi fiatal ül a nézőtérben, és hogy végig nyitottan nézték a *Tragédiát*. Ez is mutatja, micsoda kincseket rejt magában Madách műve. Amikor felkérték a 2002-es nyitóelőadás megrendezésére, rám bízta a darabválasztást. Szinte azonnal rávágtam: csakis a *Tragédiával* nyithatjuk meg az új Nemzetit.

VIDNYÁNSZKY ATTILA: Engem akkor már úgy kerestek meg, hogy ha Szikora János a *Tragédiát* rendezné, én mit választanék. Így mutatuk be 2002. december 14-én a *Bánk bánt*. Egyébként két beregszászi színészem szerepelt János rendezésében, Varga József és Kristán Attila, nekik az egész folyamat a sztregovai Madách-kúriához tett kirándulástól a bemutatóig hatalmas élményt jelentett.

Szikora János az érthetőségről faggatta annak idején a diákokat. Időről időre születnek magyar–magyar fordítások, a *Bánk bánt* például előbb Illyés Gyula „igazította át”, majd nemrég Nádasdy Ádám. Ez lehetőség vagy kockázat?

VIDNYÁNSZKY ATTILA: Miközben senkit sem ítélek el azért, aki a könnyebb érthetőség miatt modernizált szöveget használ, én mindig arra jutok, hogy nem kell bántani az eredetit. Amikor két éve újra elkezdtünk foglalkozni a *Bánk bán*nal, én is gondolkodtam ezen, de aztán rájöttem, hogy nem ezen múlik, a közönség füle ugyanis rááll a régies nyelvezetre, és ez a színpadi előadás hatásának is részévé válik.

SZIKORA JÁNOS

„Egy mindenek felett álló és megkérdőjelezhetetlen optimizmus sugárzik a mű végkifejletéből, és az, hogy a világot is csak ezzel az egyetemes derűvel lehet figyelni.”

SZIKORA JÁNOS: Egyetérték Attilával, én is meghagynám a kísérletezés kedvéért a modernizált szövegek használatának lehetőségét. Madách esetében viszont ezt semmiképpen sem érzem jó ötletnek. Ebben persze van a részemről némi önkritika is, hiszen a 2002-es színházavató előadás rendkívül erős volt vizuálisan, de nyelviileg gyengébb. Most már sokkal nagyobb erőt fektetnék a szöveg tolmácsolásába, mint akkor. A mostani fehérvári előadásunknak talán éppen ez a legnagyobb erénye: nyelviileg nagyon tiszta.

VIDNYÁNSZKY ATTILA: A kortárs magyar nyelvre „fordítás” felvet egy problémát: minden nyelvi közeg felmutat egy viszonyrendszert is. Ezért óvakodom attól, hogy egy régi szöveget a „jelen időbe rántsunk”. Egyszer az egyetemen szembesítettem ezzel egy hallgatót, amikor egy mai magyarra átirat klasszikus drámát próbáltunk: „Ha ma azt mondja neked az apád, hogy nem ehhez a férfihoz mérsz férjhez, hanem ahhoz, mit szólnál?” – Mire a hallgató a legtermészetesebb módon azt válaszolta: „Sarkon fordulnék, és faképnél hagynám apámat.” És teljesen igaza van, hiszen ez a szituáció a mi szavainkkal már nem átélhető. Amikor mai nyelven próbálunk egy régi viszonyrendszert érzékeltetni, akkor értelmét veszti a jelenet, nem érthetők a motivációk, hiszen a szokások változnak. Ennek a példaként említett atyai tiltásnak csak abban a régi világban van igazsága. Talán ma is van, de nyelviileg biztosan másként.

Madách Imrének, a sztregovai remetének nagyon kevés oka volt a derűre, amikor megírta a *Tragédiát*, miért érzik mégis reményt keltőnek az emberiségkölteményét?

SZIKORA JÁNOS: Egy mindenek felett álló és megkérdőjelezhetetlen optimizmus sugárzik a mű végkifejletéből, és az, hogy a világot is csak ezzel az egyetemes derűvel lehet figyelni. Úgy érzem, hogy ezt a gondolatot a mostani, székesfehérvári előadásban – három rendező kollégámmal – sokkal erőteljesebben tudtam kifejezni. „Mondottam ember: Küzdj, és bízva bízzál!” – amikor ez elhangzik, örömet látok a nézők arcán.

VIDNYÁNSZKY ATTILA: Aki nem egyszer rugaszkodik neki a műnek, mint János vagy én is, annak idővel sokat alakul a Madách-képe. A rendezéseim egyik visszatérő eleme egy hatalmas, a magasból lelógó lámpa, ami a világmindenséget jelképezi. „Csak az a vég! – Csak azt tudnám feledni!” – mondja Ádám, és mászik, kapaszkodik fel a fényforrás felé, de mindig fontos volt számomra, hogy Ádám végül

csak Lucifer segítségével tud felkapaszkodni a lámpára. Az első rendezésemben minden előadás előtt – a lelkiállapotomtól függően – instruáltam az Ádámot alakító Varga Jóskát, hogy nagyon kapaszkodjon, másszon fölfelé, vagy csak görcsösen, hiábavalón ugráljon a világmindenség-izzó irányába. A mostani rendezésemben ennek a reménytelen kapaszkodásnak már nyoma sincs. És amikor Csurka László is mondja, „Mondottam ember: Küzdj, és bízva bízzál!”, vagyis amikor egy 85 éves ember szájából hallok a bizakodásra felszólító üzenetet, annak bizony különös súlya van.

Szikora János korábban úgy határozta meg *Az ember tragédiáját* mint az istenkeresés drámáját, és mindkettejük rendezéseinek alapmotívuma a föld. Miért földszagú a *Tragédia*?

VIDNYÁNSZKY ATTILA
 „Elsősorban a nő–férfi viszony
 hangsúlyosabbá válása miatt
 olvasom most sokkal derűsebbnek
 Madách művét, mint bármikor
 korábban... a derű Éva
 figurájának hangsúlyosabbá
 válásával magyarázható.”

SZIKORA JÁNOS: A sár, a föld, a por ugyanannak az ősi jelnek és gondolatnak különböző megjelenítési formái. A föld önmagában életlen, de ha magot ültetünk el benne, abból kifejlődhet élet.

VIDNYÁNSZKY ATTILA: A paradicsomból való kiűzetetésünk után azért mégiscsak megkaptuk a földet mint feladatot és lehetőséget. A 2008-as zsámbéki *Tragédia*-rendezésemnél sok teherautónyi homokot hozattam a helyszínre, és a történelmi színek szimbolikus tárgyait – az egyiptomi trónszéktől a korinthuszi oszlopon át a francia forradalom nyaktilójáig – belerajtettem ebbe a halomba. A szereplők az egész előadás alatt folyamatosan ástak, és hozták a felszínre, mint egy ásatás archeológiai leleteit, ezeket a tárgyakat. A végén már akkora gödör tárongott, hogy a londoni szín halálugrás jelenetében annak a mélyébe vetették magukat a színészek. A föld megkerülhetetlen jelkép.

Jelenet a Nemzeti Színház előadásából

SZIKORA JÁNOS: Amikor a 2002-es rendezésemben a drámai költemény utolsó szavai elhangzottak, a sárral bemooszolódtam Ádám a friss, feltörő forrásban megtisztult. Ezt a jelképet nem is kell magyarázni. A mostani fehérvári előadásunk kevés díszletének egyike egy földasztal, és nálunk is el van rejtve benne valami: a Könyv. Egy másik földvonalatkozás: mindig bajban voltam a bolygók kialakulásának ábrázolásával a *Tragédia* elején. Egyszer azonban láttam egy dokumentumfilmet csákerényi falusi asszonyokról, akik azt mutatták be, hogyan csinálják a gombóclevest. Körbeállt négy-öt asszony, és rendkívül gyorsan formálták ki két tenyerükkel a gombócokat. Olyan gyakorlottan és természetesen, hogy az egészen lenyűgöző volt. Tökéletes gombókokat ejtettek ki idővel a kezükből. Ennek mintájára kértem a színészeinket, hogy mintha sárgogombócokat készítenének, úgy hozzák létre a bolygókat.

A székesfehérvári *Az ember tragédiája I.* című előadás különleges vállalkozás: a drámai költemény színeit ugyanis a társulat négy rendezője, Szikora János mellett Bagó Bertalan, Hargitai Iván, Horváth Csaba felosztotta egymás között. A 2002-es csatazaj miatt nem akarta egyedül megrendezni a *Tragédiát*?

SZIKORA JÁNOS: Amikor felmerült, hogy állítsuk színre Madách művét, akkor mondtam, hogy én ezt nem tudom még egyszer megcsinálni, de felvettem, hogy szakaszokra bontva dolgozzuk fel négyen. Közben a *Tragédia* folytatásán is elkezdtünk gondolkozni. Négy írórt kértünk fel erre a feladatra: Márton Lászlót, Tasnádi Istvánt, Závada Pált és a júniusban váratlanul elhunyt Térey Jánost. De nem tettünk le a *Tragédia II.* bemutatásáról. Visszatérve a mostani vendégjátékunkra, a négyrendező gondolatnak kezdetben számunkra is volt némi blöffhangulata, mert ebből a felállásból létre lehetett volna hozni valami üres formai bravúrkodást. Ezt természetesen mindannyian el akartuk kerülni. A *Tragédia* kerettörténete meghatározó, hiszen ez teszi idézőjelbe, vagy inkább értelmezési keretbe az egész álomutazást, ezért mindenképpen szerettem volna ezt az egyetemes jelentési síkot én felvázolni. A négy különböző rendezői világból reményeink szerint egységes „színpadkép” épült fel. Bízunk benne, hogy a különbözőségek Madách szövegének hála gondolatilag is egységbe forrtak.

LUKÁCSY GYÖRGY

| fotó: Eöri Szabó Zsolt

Szücs Nelli, Trill Zsolt

FODRÁSZNŐ

Az elpusztíthatatlan szerelem tragédiája és komédiája

– Irina, a fodrásznő maga a szerelem, a szeretet. Nagyon bátor, hiszen a mai világban félünk azt mondani a másiknak, hogy szeretlek, mert hülyének néznek, mint ahogy ezt a nőt is bolondnak nézik, amiért feltétel nélkül hisz a tiszta és őszinte szerelemben. Kitalál magának egy sztorit egy férfiről, aki a börtönben ül – meséli a *Fodrásznő* címszerepét alakító Szücs Nelli. – Ennek a férfinak meg bocsát, többször is, még a végén is, amikor az meg akarja ölni.

Hogy mi a valóság és mi a képzelet játéka, azt mindenki maga döntheti el, de Szücs Nelli szerint Irina azért ragaszkodik ehhez a férfihoz, mert egyedül ő adja meg neki a szabadság érzését.

– Van valami ebben az Irinában, ami miatt minden férfi ragaszkodik hozzá. Lehet, hogy nem szép, sőt, egy trampli, akármilyen, de sugárzik belőle: a szerelem és a szeretet – mondja Szücs Nelli, aki alakításáért megkapta a Pécsi Országos Színházi Találkozón a legjobb női főszereplőnek járó díjat 2010-ben.

„Arra való a művészet, hogy ne haljunk bele az igazságba” – idézi Viktor Rizsakov a számos nemzetközi fesztivált megjárt *Fodrásznő* rendezője Nietzsche-t. – A színház nem a valóság, hanem egyetemes játék. Az izgat, azon dolgozom a színészekkel, hogy a néző a történetek résztvevőjévé váljon, hogy minden az ő fejében, szívében játszódjon le...

Szergej Medvegyev

Fodrásznő

Szereplők: SZÜCS NELLI, TRILL ZSOLT, TÓTH LÁSZLÓ, KRISTÁN ATTILA

Rendező: VIKTOR RIZSAKOV

mikor? hol?

október 29., 30. november 27. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

RÉSZEGEK

Fecsegnek, dumálnak – Istenről, szeretetről, szabadságról

Modell, bankár, menedzser, prostituált, fesztiváligazgató, építőipari alkalmazott. A sors különös játéka folytán a belőlük összeverődött társaság jelenik meg a *Részek*ben.

– Természetesen az alkohol hozta össze a darab szereplőit – mondja Viktor Rizsakov rendező. – Első hallásra talán egyszerű igazságnak tűnik a latin mondás: in vino veritas. Hogy a borban volna az igazság, az részben ironikusan értelmezendő, ugyanakkor a mámoron keresztül a világ mélyebben megismerhető, vagy mondjuk úgy: más szempontból figyelhető. Részeg állapotban az ember képes kiszabadulni önmagából, abból a valakiből, aki elfogadta már a világ szabályait, és régen bezárkózott ezek mögé a törvényszerűségek mögé, belemerevedett bizonyos szerepekbe.

Ivan Viripajev darabjában a részegség inkább metafora, költői vízió. Nem az alkohol mennyisége számít, hanem az, miként tudunk megszabadulni a kötöttségeinktől, világunk korlátaitól. Van egy orosz mondás: a részegnek még a tenger is térdig ér. Vagyis nem fél semmitől. A *Részek*ek részei fecsegnek, dumálnak. Istenről, szeretetről, szabadságról, önmaguk kereséséről. És arról, hogy ebben a világban lehet-e valódi szeretetet találni...

Ivan Viripajev: **Részek**

Mark – TRILL ZSOLT ■ Laurence – FEHÉR TIBOR m. v. ■ Gustav – KRISTÁN ATTILA ■ Linda – NAGY MARI ■ Karl – TÓTH LÁSZLÓ ■ Lora – SZÜCS NELLI ■ Martha – BARTA ÁGNES ■ Magda – KATONA KINGA ■ Laura – ÁCS ESZTER ■ Matthias – SZABÓ SEBESTYÉN LÁSZLÓ ■ Max – ifj. VIDNYÁNSZKY ATTILA m. v. ■ Gabriel – BORDÁS ROLAND ■ Rudolf – BERETTYÁN SÁNDOR ■ Rosa – MIKECZ ESTILLA m. v.

Rendező: VIKTOR RIZSAKOV | **mikor? hol?** november 13. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

A darab jogait a Henschel SCHAUSPIEL (Berlin) és a Hofra Kft. (www.hofra.hu) közvetítette. | Az előadást 16 éven felülieknek ajánljuk!

RIZSAKOV VILÁGA

„A színész nem alakít valakit, hanem annak a valakinek, aki a színpadon látható, csak a tolmácsa a néző felé. És ami így létrejön, valójában nem is előadás, hanem beszélgetés a közönséggel: Önökkel” – mondja Viktor Rizsakov. Az orosz kortárs színház egyik legjelentősebb alkotója, a moszkvai Mejerhold Központ vezetője, a legendás Művészsínház drámai iskolájának tanára novemberben három előadásával szerepel a Nemzeti Színház műsorán. A POSZT-díjas Fodrásznő mellett a két újabb rendezése is látható, a Részegek és a tavaly bemutatott Álomgyár.

ÁLOMGYÁR

Egy példázat, hollywoodi közhelyek és a szeretet keresése

A be nem teljesült álmok, az örök emberi vágyódások világába lépünk az *Álomgyár* című előadásban. Az abszurdra hajló játékban az „amerikai álom” sztereotip figuráit látjuk, akik egytől egyig elegáns nagyvilági emberek – főszerkesztő, újságíró, könyvkiadó, üzletember, egyikük szeretője, felesége és egy ál-láma –, akiknek élete a péntek esti összejövetelek világában zajlik whiskyvel, narkóval, buddhizmusról szóló fecsegéssel. Az amerikai filmek kliséit képviselik, mind olyan emberek, akiknél mindig minden OK.

– A dráma szerzője, Ivan Viripajev szándékosan úgy tesz, mintha az *Álomgyár* nem nálunk Oroszországban, hanem a távoli Hollywoodban történne. Vagy akár Magyarországon – mondja a rendező, Viktor Rizsakov. – Hiszen ez a történet univerzális. Szeretném, ha a magyar nézők is úgy éreznék, hogy ez a különös példázat róluk, illetve nekik is szól. A mai globalizált világban elmosódnak a fizikai határok, egyfajta virtuális térben éljük az életünket. És bármely országban is élsz, a nagy kérdés az, hogy a lelkiismeretedet megőrizve ember tudsz-e maradni, képes vagy-e még a szeretetre és az őszinte párbeszédre.

Tóth László, Katona Kinga, Fehér Tibor, Nagy Mari

Ivan Viripajev:

Álomgyár (Dreamworks)

David, a „Tudomány és Társadalom” folyóirat főszerkesztője – TRILL ZSOLT I Meryl, David felesége, újságíró – KATONA KINGA I Teddy, könyvkiadó – RÁCZ JÓZSEF I Frank, komoly üzletember – KRISTÁN ATTILA I Sally, Frank felesége, egy női magazin főszerkesztője – SZÜCS NELLI I Betty, Frank szeretője – VAS JUDIT I Gló m. v. I Maximilian, amerikai buddhisták gazdag mecénása – TÓTH LÁSZLÓ I Elizabeth – TÁRPAI VIKTÓRIA m. v. I John láma, Buddhista láma, amerikai származású – BORDÁS ROLAND I Rendőrnő – LIGETI-KOVÁCS JUDIT m. v.

Rendező: VIKTOR RIZSAKOV

mikor? hol?

november 15. – 19 óra • Nagyszínpad

MEGGYESKERT

A válság parabolája – komédia, amin sírva nevetünk, nevetve sírunk

A hajdan híres gyümölcsöskert már nem tartható fenn, a meggyekvár receptje is elveszett, tulajdonosai csődbe mentek. A kertet el kell adni. A jövő embere kivágatja a fákat, és felparcellázva értékesíti a birtokot. A történelem kerek forduló, és mindenkinek az új rendben kell megtalálnia a helyét. Csehov szereplői „szétszóródnak egy széthulló világban”. Csak egyedül Firsz, a régi világhoz hű öreg szolga marad a helyén, válik eggyé a halálra ítélt gyümölcsöskerttel. „Egyszer minden véget ér ezen a világon” – mondja a darab egyik szereplője, Szimeonov-Piscsik, de talán nem nyomtalanul, talán nem hatástalanul élük le egymás után a generációk küzdelmes életüket.

Csehov utolsó darabja, látomásos végrendelete a Meggyeskert. A 20. század hajnalán, 1903-ban írta meg a „válság paraboláját” arról, ahogy egy új világ felváltja a régit, a régi értékek és az emberek „haszontalanokká” válnak.

Talán meglepő, de Csehov így írt a *Meggyeskert*-ről: „egy vidám darabot szeretnék írni, amelyben maga az ördög is bukfcet hány”, mert a szerző darabja hangvételét inkább a komédiában látta. „Nagyon vigyázz! Egyetlen felvonásban se vágj szomorú képet! Mérges lehetsz, de szomorú nem! Azok az emberek, akikben már régóta fészkel a bánat és hozzászoktak, csak füttyörésznek, és gyakran elméláznak” – írt a moszkvai bemutatón a főszerepet játszó feleségének. Ehhez a szerzői szándékhoz hű az előadás rendezője, a román Silviu Purcărete is, aki szerint „Csehov humora amolyan sírva vígadunk formában működik: kacagunk, utána sírunk, de a sírást követően is mindig jön a nevetés. Humor, de szomorú.”

S vajon mit is jelent a meggyeskert? Purcărete szerint „mindenkinek van számtalan meggyeskertje, attól függően, hogy életének éppen milyen szakaszában van. Ahogy haladunk előre az életünkben, ahogy

öregszünk, ezek a »meggyeskertek« egyre tisztábban látszanak, elvesztésük egyre megrázóbb. A veszteség gyakran téma a drámairodalomban, elsősorban az utolsó művekben. Minden ember kivétel nélkül elvesztett egy nagyon fontos dolgot: az édent. Az is egy kert volt, egy hely, amiről mindenki beszél, ahová vágyunk, de még senki sem lépett be oda. Elvesztettük, pedig sohasem voltunk benne.”

Anton Csehov

Meggyeskert

Ranyevszkaja, földbirtokos – UDVAROS DOROTTYA
 Ánya, a leánya – SZÁSZ JÚLIA e. h.
 Várja, a fogadott leánya – ÁCS ESZTER
 Gajev, Ranyevszkaja bátyja – BLASKÓ PÉTER
 Lopahin, kereskedő – KRISTÁN ATTILA
 Trofimov, diák – BORDÁS ROLAND
 Szimeonov-Piscsik, földbirtokos – SZARVAS JÓZSEF
 Sarlotta Ivanovna, nevelőnő – SZÚCS NELLI
 Jepihodov, könyvelő – RÁCZ JÓZSEF
 Dunyása, szobalány – KATONA KINGA
 Jása, fiatal inas – FARKAS DÉNES
 Firsz, inas, 87 éves öregember – TRILL ZSOLT
 Kecskés Alexis e. h., Tar Dániel e. h.

Fordította: Morcsányi Géza // Díslet, jelmez: Dragoş Buhagiar // Zeneszerző: Vasile Şirli // Dramaturg: Kozma András

Rendező: SILVIU PURCĂRETE

mikor? hol?

november 10. – 19 óra • Nagyszínpad

SZENTIVÁNÉJI ÁLOM

Elmosódó határok álmok és valóság között à la Shakespeare

Van, hogy nem tudunk különbséget tenni a vágyaink diktálta álom és a valóság között, mert a szerelem olyannyira felkavar bennünket. Sőt, előfordulhat, hogy az álmainkban átélt intenzív érzések valóságosabbnak tűnnek a mindennapi élet megszokott, gyakran csak szerepként megélt valóságánál. A Szentivánéji álom szereplői egy furcsa beavatásnak esnek át valahol az álom és a valóság határvidékén.

Amikor a Szentivánéji álom Helénája skype-on bejelentkezik, és a hatalmas kivetítőn látjuk a kétségbeesetten epekedő szerelmes könnyáztatta arcát, máris beleestünk a szerző, Shakespeare és a rendező, David Doiasvili csapdájába. Az angol szerző azt „hazudta”, hogy a műve az ókori Athénban játszódik (pedig Londonban történt minden), a grúz rendező pedig azt állítja: itt és most. Mindkettő igaz, és egyik sem? És közben időnként Stromae Formidable című száma szól. Akkor mégis csak itt vagyunk a mában? Leginkább mégis az álom és a valóság között utazunk.

A grúz David Doiasvili rendezte előadásban is fontos szerepet tölt be a humor, a derű, de az csak akkor tud igazán érvényesülni, ha mellette ott van a folyton változó emberi érzelmek, viszonyok erőteljes drámája is.

Az előadás szereplői a valóság, az ébrenlét állapotából átkerülnek az álom különös világába, és a rendezés ezt a nyelv eszközcével is érzékelteti. Amikor még a realitás a meghatározó, Nádasdy Ádám modernebb, korunkhoz nyelvilag közelebb álló fordítása hallható. A darab második felében, vagyis a varázslatos álom világában Arany János 19. században készült szövege hangzik el, amelynek sajátos archaikussága kifejezetten „álomszerű”. Az előadás végén (a dráma negyedik felvoná-

sának második felétől), az „ébredéstől” kezdve pedig keveredik a két fordítás, mert az előadás koncepciója szerint a szereplők maguk sem tudják már: hol az álom, és hol a valóság.

William Shakespeare

Szentivánéji álom

vígjáték két részben

Arany János és Nádasdy Ádám fordítása alapján

Théseus / Oberon – HORVÁTH LAJOS OTTÓ ■ Hippolyta / Titánia – TÓTH AUGUSZTA ■ Puck / Philostrate – FARKAS DÉNES ■ Egéus – TÓTH LÁSZLÓ ■ Lysander – FEHÉR TIBOR m. v. ■ Demetrius – MÁTYÁSSY BENCE ■ Hermia – FÁTYOL KAMILLA m. v. ■ Heléna – KATONA KINGA ■ Vackor – OLT TAMÁS m. v. ■ Gyalu / Oroszlán – KRISTÁN ATTILA ■ Zuboly – SZARVAS JÓZSEF ■ Dudás / Thisbe – SCHNELL ÁDÁM ■ Orrondi – VARGA JÓZSEF ■ Ösztövé / Hold – RÁCZ JÓZSEF

Díszlet: David Doiasvili // Jelmez: Bánki Róza // Dramaturg: Kozma András // Ügyelő: Dobos Gábor, Lencsés István // Súly: Sütő Anikó // Rendezőasszisztens: Kernács Péter

Rendező: DAVID DOIASVILI

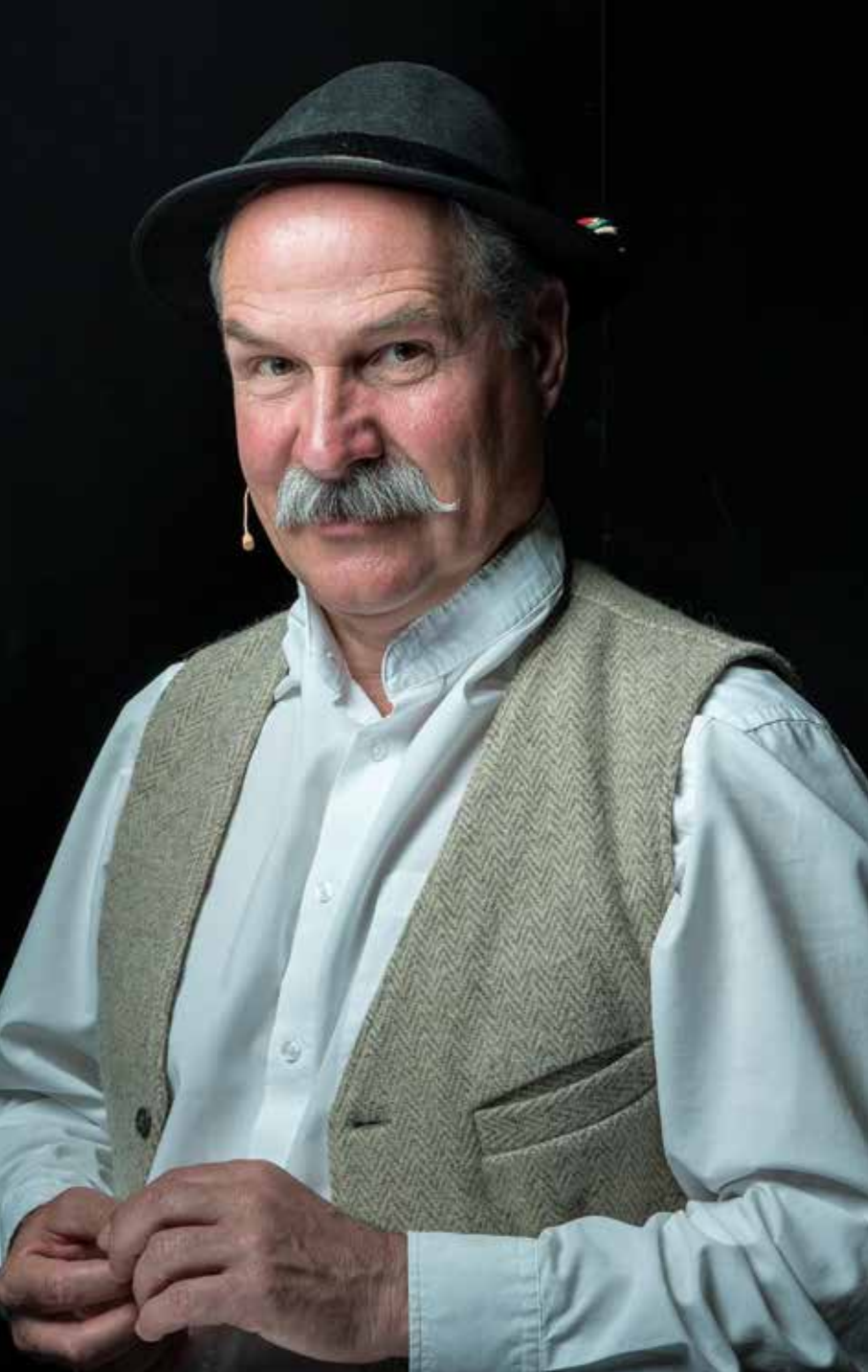
mikor? hol?

november 25. – 19 óra • Nagyszínpad

16 éven felülieknek ajánljuk!

Az előadást magyar nyelven, angol felirattal játsszuk!

mikor? hol?

november 7. – 19 óra 30

Kaszás Attila Terem

ISTEN BOLONDJA

Berecz András új estje
a Nemzeti Színházban

– Shakespeare a bolondban bölcslet lát, és sokszor éppen a bölccsel állítja szembe – mondja Berecz András. – Alig van drámája, amelyikben ne magasztalná fel az udvari bolondot, bohócot. Sok ember meghökentő, kíméletlen igazságát a bolond szájára adja. Ő az, aki nem tud másképp, csak szór ellenében simogatni. Nem a vidámsága kacagtat. Pontos ítéletei, váratlan szúrásai nevettetnek előbb, később, mikor a színpadon már csak a hült helye van, és ő már rég az öltözőben vetkezik, szavai akkor ejtenek gondolkozóba.

Úgy, mint az „okosbolond” Barát Jóska sziporkái nehéz időkben, Gyergyóalfalun. Egyszer a milicista ráförmedt, hogy ha nem adja bé a szamarát a kollektívba, akkor ő azt elveszi.

De jó nekem! – így Jóska bá. Há az métt jó magának? Met lesz egy ilyen csinos milicista vejem, mint maga. A milicista se rögtön nevetett. Talán később se. Még az is lehet, hogy elgondolkozott, de ez már az utókornak nem érdekes. Ellenben Jóska bának nagyon hálás vagyok ezért a vakmerő tréfiért.

– Csongrád megyében, Nagymágocsra volt egy ferences szerzetes, akit az ávosok eltiltottak a misézéstől, ezért a piacon bábozta

el az evangéliumot. „Ne tegyétek Atyám házáat kereskedés házává!” – a templomból kufárokat kikergető Jézus szavai, ismerjük. De hogy Nagymágocsra, a kereskedés házában templom épült, paravánból, és hogy a róka, farkas és a báránka ígét hirdetett, ezt vajon tudjuk-e elegendő? Felicián volt a szerzetes neve. Hűsége a Lear király udvari bolondjához volt hasonló. Csak ő az Úr bolondja volt.

Berecz András Kossuth-díjas énekes, mesemondó, népmese gyűjtő, folklórkutató és előadóművész a Nemzeti Színház Csíksomlyói passió című előadásában a vándor szerepét alakítja.

– Az én figurám, hivatalos nevén, a vándor, mai csángó emberként valóságosan Jézus sarkában van, lába nyomát követi, fel egészen a Koponyák hegyére, a keresztra alá. Figyelje az egykori eseményeket, de azért szóljon is bele az eseményekbe, legyen jelen. Tehát legyen néző is és cselekvő is, mában és a múltban, ott és itt. Nahát így kezdtem én a vándorlást.

Az *Isten bolondja* című est Berecz Andrásnak a Csíksomlyói passióban játszott szerepéből „nőtt” ki. Az előadást először az idén nyáron Csíkszeredában játszotta a pápa csíksomlyói látogatása alkalmával.

Horváth Lajos Ottó, Trill Zsolt, Rác József

CALIGULA HELYTARTÓJA

Zsarnokdráma – a román diktatúrában írt ókori történet egyetemes mondanivalóval

Mit tehet Petronius, Szíria helytartója, ha Caligula arra kötelezi, hogy a jeruzsálemi zsinagógába a császár szobrát állíttassa be hatalmi szimbólumként? A Római Birodalom (jelképes) térhódítása súlyos veszteher az ottani zsidóságra nézve. Petronius méltó ellenfélre lel a helyi főpap, Barakiás személyében, aki vitapartnereként lehetetlen morális helyzetbe hozza a római: egy nemzetet megsemmisíteni egy szobor miatt?

A lázadás és a lázítás nagyszerű drámája ez: képes-e Barakiás főpap szavakkal szétzúzni egy fennálló rendet, megtagadni Caligula parancsát, felébreszteni a helytartóban a kételyt? Mert ha igen, nem csak a rend omlik össze, hanem egy megingathatatlanul vélt ember, Petronius is elbukik.

A megoldás Caligula lefizetésében rejlik. Aranyat kilószámra a császárnak! A küldönc hozza is a hírt: Caligula kiegyezik. Ám az utolsó pillanatban, Róma ura megváltoztatja döntését: a szobornak be kell kerülnie a templomba. Petronius élete legnagyobb dilemmája elé kerül: vagy teljesíti Caligula parancsát, s ezzel egy népet semmisít meg, vagy ő maga pusztul el.

Székely János (1929–1992) erdélyi költő, író, drámaíró a 20. század második felének egyik legfontosabb alkotója 1972-ben – a román kommunista diktatúra sötét korában – írta meg a Caligula helytartóját. A mostani előadás rendezője, Szász János szerint a dráma arról szól, hogy meddig marad tisztességes az ember, ha hatalom adatik neki. Petronius helytartó bármit megtehet, mert minden hatalom az ő kezében van, ő mégis hajlandó vitába bocsátkozni Barakiással, a szentély papjával. Az előadás megidézi a kort, amelyben a történet játszódik, az időszámításunk utáni első század közepét, a mindent meghódító, mindenkit leigázó Római Birodalmat. A császár provokál, parancsot küld, és elvárja, hogy érvényesítsék az akaratát. Vigyék be a zsidók a szentélybe az ő aranyszobrát, dobják ki onnan a Mindenhatót, és őt, Caligulát, a császárt bálványozzák, őhöz imádkozzanak. Vagyis a történet

a konfliktus kielezésén alapul, ez egy erőszakos közeg, polgárháború, népiirtás küszöbén állunk.

Székely János húsbavágó kérdéseket fogalmaz meg, és rendre válaszol rájuk. A miénk is egy kérdéseket feltáró és azokat meg is válaszoló előadás. Nagyon világosan mutatja Petronius szándékait, és azt is, hogy milyen utat jár be, s hogy melyik az egyetlen út...

Székely János

Caligula helytartója

Petronius, Caligula szíriai helytartója – TRILL ZSOLT ■ Barakiás, jeruzsálemi templom főpapja – HORVÁTH LAJOS OTTÓ ■ Decius római lovag, Caligula követe – RÁCZ JÓZSEF ■ Lucius, Petronius segédtsztje – KRISTÁN ATTILA ■ Probus, egy másik segédtszt – BORDÁS ROLAND ■ I. Agrippa, Palesztina királya – BODROGI GYULA ■ Júdas, zsidó politikus, az államtanács tagja – BÖLKÉNY BALÁZS e. h.

Római katonák: a Kaposvári Egyetem Rippl-Rónai Művészeti Karának III. éves színész hallgatói

Zsidó előkelőségek: Borbély Sándor, Dégi János, Kaló Kristóf, Korcsmáros András, Rékai Nándor

Díszlet, jelmez: Vereckei Rita // Dramaturg: Kulcsár Edit // Szakértő: Dr. Balázs Gábor // Ügyelő: Lencsés István // Súlygó: Kabódi Szilvia // Rendezőasszisztens: Herpai Rita

Rendező: SZÁSZ JÁNOS

mikor? hol?

november 30. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

A DEUTSCHE BÜHNE UNGARN A NEMZETIBEN

Shakespeare és egy hajótörés története német nyelven

Jelenet a Macbethből

MACBETH

„Az élet kósza árny, szegény színész, ki egy órát feszít s ágál a színen, aztán végképp elhallgat.” Macbethnek, az elismert és hűséges hadvezérnek három nőszemély azt jövendöli, hogy hamarosan ő lesz Skócia királya. Macbeth eleinte bizonytalanul és kételkedve fogadja a jóslatot. Később azonban eluralkodik rajta egy mélyről jövő mohó sóvárgás a hatalom iránt, melynek következtében, a jövendöléstől hajtva, egyre mélyebbre kerül a becsvágy, árulás és gyilkosság örvényében. Bár 400 éve íródott a mű, a skót király tragédiája ma is aktuális: veszélyes hatalmi törekvések nyernek teret világszerte. A hatalmat birtoklók az erőszak eszközeivel mind nagyobb és nagyobb hatalmat szereznek meg maguknak. Mégis milyen ez a hatalom iránti sóvárgás, ami minden ember lelkének mélyében ott szunnyad? Mi mindenre képes az emberi mohóság? Mi az, ami az embert még akkor is a cél elérése felé hajtja, ha az út holttestekkel van kikövezve?

William Shakespeare

Macbeth

Játsszák: HORGÁSZ DEZSŐ, PAULA DONNER, MELISSA HERMANN, BOGLÁRI TAMÁS, SIPOS ESZTER, MICHAEL KEHR

Díszlet, jelmez: Christine Bertl, Vida György // Fény: Imre Tibor // Hang: Szebeni Kálmán

Rendező: JOHANNES LANG

mikor? hol?

november 26. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

ROBINSON & CRUSOE – IFJÚSÁGI ELŐADÁS

A Deutsche Bühne Ungarn legfrissebb bemutatója Daniel Defoe *Robinson Crusoe* című híres regényén alapszik, amelynek központi témái: két ember totális idegensége egymás számára, valamint a beszélt nyelv általi kommunikáció lehetőségének teljes hiánya. A szerzők a motívumokat új történetbe szőtték. A tenger közepén két hajótörött kapaszkodik fel a vízen hánykolódó háztető darabra. Két ellenséges fél, két idegenbeszakadt ember messze a hazájától, akik nem beszélnek egymás nyelvét, de akiknek végül sikerül felülemelkedniük személyes bizalmatlanságukon és barátokká válnak.

A darab két olasz színész-szerzője, Nino D'Introna és Giacomo Ravichio jó érzékkel, sok humorral, helyzetkomikummal és finoman árnyalt párbeszédekkel dolgozta fel a hajótöröttek témáját, amely 1985-ös megjelenése óta semmit sem veszített időszerűségéből, éppen ellenkezőleg, aktuálisabb, mint valaha.

Az előadás és a feldolgozó foglalkozás együttes időtartama: 90 perc.

Nino D'Introna – Giacomo Ravichio

Robinson & Crusoe

Ifjúsági darab 12 éves kortól 1 felvonásban

Előadják: CECILIA KUKUA, BOGLÁRI TAMÁS

Díszlet, jelmez: Tömő Ilona Ágnes // Fény: Kovács Krisztián // Hang: Antal Viktor

Rendező: VIKTORIA PICHLER

mikor? hol?

november 26. – 11 óra • Kaszás Attila Terem

TÜNDÖKLŐ JEROMOS

Tamási Áron látomásos és költői drámája –
a marosvásárhelyi Spectrum Színház vendégjátéka

Történik egy erdélyi faluban, adventi időszakban, amikor „a Fekete felhő,... ráereszkedik a falura és megzavarja a nyájakat és az emberek jóra való lelkét”, és nem marad más, csak a remény, hogy „nem vesszünk el bennünk a lélek!”

A *Tündöklő Jeromos* című drámai játék egy egész közösség Megváltót váró keserűségét és reményeit, valamint a várakozásra hamis választ adó Jeromos történetét jeleníti meg. Tamási Áron rituális színháza az adventi időszakot idézi: a sötétségből a fény várásának, a régi rosszal való szembesülésnek és lezárásnak, valamint a jobb új év reményének és elhatározásának idejét.

Tamási Áron:

Tündöklő Jeromos

Drámai játék

Játsszák: NAGY ISTVÁN, GYÖRFFY ANDRÁS, GYÖRGY KÁROLY / FÜZESI NÁNDOR, FARKAS SÁNDOR-CSABA, MÁRTON EMŐKE-KATINKA, TÖRÖK LÁSZLÓ, BÍRÓ NIMRÓD-OLIVÉR, KÁSLER MAGDA, CZIKÓ JULIÁNNA, RUSZULY ERVIN, TÖRÖK ATTILA, DUKA SZABOLCS, SZÁSZ RÓBERT, KÁRP GYÖRGY, TATAI SÁNDOR, BARABÁS LEVENTE, SZÁSZ PÉTER, SZÁSZ ANNA

Közreműködnek a Maros Művészegyüttes táncosai és zenészei

Zene: Kelemen László // Koreográfia: Horváth Zsófia // Díszlet, jelmez: Takács Tímea //

Rendező: TÖRÖK VIOLA

mikor? hol?

november 9. - 19 óra • Nagyszínpad

A marosvásárhelyi Spectrum Színház és a Maros Művészegyüttes vendégjátéka

– Már zenészként is a zene színpadi megjelenítése foglalkoztatott, rendezőként mindig olyan darabokat választok, melyeknek erőteljes költői világát a zene szervesen egészíti ki – mondja Török Viola rendező. – Főleg a magyar népzene kimeríthetetlenül gazdag, minden élethelyzetre és történelmi korra harmonizáló anyaga jelent számomra örök lehetőséget, hogy a szóban elmondhatatlant megsejtesse a színpadon. Euripidész, Shakespeare, Molière, Csehov mellett természetesen Tamási Áron világához áll a legközelebb a magyar népzene és néptánc. Előadásaimban – *Boldog nyárfalevél*, *Hullámszó vőlegény*, *Vitéz lélek* – ezt a formanyelvet használom.

A néptáncnak, a koreográfiának ezúttal kiemelkedően fontos szerepe van egy olyan előadásban, amelyben amúgy sütnék a fojtott indulatok, érzések, és amely előadás igazi főszereplője a nép. Ezért nagy lehetőséget jelent, hogy a Maros Művészegyüttes és a Spectrum Színházzal együtt egy közös produkcióban sajátos erdélyi hangvétellelben megjelenítse Tamási Áron szellemiségét.

„Az író a saját látomásait helyezi a színpadra, de ezek a látomások mindig élve telnek meg, s a dráma hősei oly természetesen mozognak a mese és a valóság határán, hogy ami csak elképzelés, álom, azt is komolynak fogja föl a néző, de a napi megélhetési küzdelem, bizonytalan lét súlyát sem érzi föloldhatatlanul leverőnek. Mindez Tamási Áron emberi tartására, humorára és költői bravúrraira vall. A költő jelképekben gondolkodik, rejtett összefüggéseket tár föl a kitalált események kapcsán, de a valóság magvait hinti szét, vagy éppen másokkal szedeti föl” – írta a *Tündöklő Jeromos*-ról Z. Szalai Sándor.

Woyzeck – a Doktor szerepében

A zsűri tagja, Eszenyi Enikő színész-rendező, a Vígszínház igazgatója adta át a Junior Prima díjat Szabó Sebestyén Lászlónak. A színház és filmművészet kategóriában 54 jelölt közül a Nemzeti Színház művésze mellett Balázs Gergő Ármin balettművész, Dér Zsolt színművész, Fehér Balázs Benő színész-rendező és Markó-Valentyik Anna bábszínész kapta meg a rangos elismerést.

„HOGY MEHET ÁT A VILLAMOS KÉTSZER A DUNÁN?”

Szabó Sebestyén László beugrásokról, útkeresésről, a koboz hasznáról és a kuckó fontosságáról

„Sok minden úgy volt új, hogy nem is tetszett. Azt sem tudtam, hogy van egy csomó gátlás bennem” – mondja első egyetemi éveiről Szabó Sebestyén László, aki azóta „gátlástalanul” képes beugrani egy-egy előadásba, ha szükséges. A Nemzeti Színház társulatának fiatal tagjával frissen megkapott Junior Prima díja kapcsán beszélgettük.

A Junior Prima az első hivatalos elismerés, amit kapott?

– A *Liliomfi* teátristáiként a POSZT-on elnyertük a legjobb 30 éves aluli színészeknek járó Fidelio-díjat, a Máthé Erzszi Alapítvány kitüntetését pedig még az egyetemen kaptam meg. És tavaly az évadzárón a Nemzetiben egy színésztársam, Herczegh Péter „alapított” egy sor alkalmi díjat, és ezek közül az Arany Ugrókötel-díjat nekem ítélte. Azt is nagy becsben tartom.

Mivel lehet ezt kiérdemelni?

– Beugrásokkal. Tavaly tizenegyszer ugrottam be, előfordult például, hogy a *Csongor és Tündé*ben egyszerre két szerepet játszottam. Beugrottam a *Mesés férfiak szárnyakkal* című előadásba és a *Csikósfőnök*be is, ezeket a szerepet később át is vettem. De volt olyan is, hogy kint-

ról, a takarásból a sűgő „mondta a fülemre” a szöveget. Ezek a helyzetek kimondottan spannolnak.

Van, aki alkalmasabb beugrásra, és van, aki kevésbé?

– Igen, és van, aki egyáltalán nem szereti. Én, ha egyszer hallok egy szöveget, az belemegy a fejembe: minden darabot tudok, amiben játszom. De a szövegismereten kívül kell ehhez egy adag jó értelemben vett gátlástalanság is. Nem tudod, hogy mit miért csinálsz, nem ismered a motivációkat, nincs úgy felépítve benned a figura, mint egy bepróbált szerepnél, mégis meg kell teremtened. Harmadéves egyetemista voltam, amikor beugrottam az Örkény Színházban a *Viharba*, amit az osztályfőnököm, Bagossy László rendezett. Két nap alatt kellett megtanulni a jeleneteket, a szöveget, ráadásul először játszottam kőszínházban.

„Össze kell csiszolódni,
és ha valami nem
működik, akkor dolgozni
kell rajta, nemcsak
szakmailag, hanem
emberileg is. Van,
akihez lassítani kell,
van, akihez gyorsítani,
van, akihez finomabban
kell szólni, van, akihez
keményebben –
meg kell ismerni
egymást, ki hogyan tud
a legjobban dolgozni.
Így tudunk egymásnak
segíteni, és ekkor lesz jó
az előadás.”

Szabó Sebestyén László

1991-ben született Debrecenben. Édesanyja Szentgyörgyi Rozi előadó-művész, édesapja Szabó László Béla költő. 2011-ben végzett a debreceni Ady Endre Gimnázium dráma tagozatán. 2016-ban végzett a Színház- és Filmművészeti Egyetemen Bagossy László, Rába Roland és Pelsőczy Réka osztályában. Gyakorlati éveit az Örkény Színházban és a Nemzetiben töltötte. 2016 óta a Nemzeti Színház társulatának tagja.

A 2019/2020-as évadban a *Rocco és fivérei*, a *Tartuffe*, *A sűgő*, a *Tizenhárom almafa* és a *Kodály-módszer* című új előadásokban lép majd színre, és láthatjuk még többek között *Az ember tragédiája*, a *János vitéz*, a *Woyzeck*, az *Egri csillagok*, a *Csiksomlyói passió*, a *Részegek*, a *Mesés férfiak szárnyakkal*, a *Csongor és Tünde* előadásaiban.

Az édesanyja, Szentgyörgyi Rozi által alapított Kuckó Művészanya előadásain már gyerekként is fellépett. Érdekes egybeesés: azt az értékrendet vallja jelenlegi igazgatója, Vidnyánszky Attila is, amit ön az anyatejjel szívott magába, vagyis hogy a legkisebb faluba is el kell vinni az előadásokat, a kultúrát, akár sanyarú körülmények között is.

– Sok a hasonlóság. Beregszászi előadást – ahol Vidnyánszky korábban igazgató volt – először a nyírbátori Szárnyas Sárkány utcaszínházi fesztiválon láttam, ahol a Kuckóval léptünk föl. A különbség az, hogy nálunk amatőrök játszottak, akik munka mellett próbáltak: 1996-ban alakult meg a társulat, és nagyon szerették az emberek – a nézők és a tagság is. Több idő volt, és valódi közösség alakult ki körülöttünk.

Találkozott is már későbbi kollégáival, Szűcs Nellivel, Trill Zsolttal?

– Nem, erre később került sor. Vidnyánszky Attila 2006-ban került a Csokonai Színházba, én pedig Debrecenben jártam gimnáziumba. Tulajdonképpen miatta kezdtem színházba járni. Drámatagozatosként már előtte is kötelező lett volna megvenni az Ady-bérletet, de engem az a fajta zenés-szórakoztató színház egyáltalán nem érdekelt. A felsőbb évesek mondták aztán, hogy gyere, mert ez már egészen más. Elvittek a *Liberté '56*-ra, és én csak döbbenetben néztem. Közben elkezdett minket tanítani Kozma András, a Nemzeti jelenlegi dramaturgia, ami újabb fontos állomást jelentett. A színház transzcendens voltáról tudtunk meg tőle valamit, titkokat fedeztünk fel, a gyakorlatok során pedig olyan élményeket, amelyek egy újfajta színházcsinálás alapjait jelentették.

Hallott már akkor a költői vagy totális színházról?

– Nem. Csak azt láttuk, hogy minden mozog, egyfajta lüktetés, pulzálás van jelen, folyamatos energia, zene – de hogy ezt így hívják, az nem

érdekes. Mert az is lehet rossz. Hiába látvány meg a zene, ha nincs valamilyen lényegi tartalma, az gyorsan kiderül. Ha jó a csapat és egymásért dolgoznak, akkor működik. Egyébként nem.

Vidnyánszky Attila Csokonai Színházban töltött éveinek egyik emblemikus előadása a *Halotti pompa* volt. Láttá?

– Négyszer is.

Borbély Szilárd a *Halotti pompa* című versciklusában szülei halálát írta meg, akiket szenteste vertek agyon a rájuk törő fosztogatók. Ebben az előadásban is ezt a hatást érezte?

– Nagyon sírtam, akárhányszor láttam, teljesen letaglózott. Akkor halt meg az apám és a nagyszüleim is – nem feltétlenül emiatt, de az előadás olyan fájdalmakat szakított fel, hogy utána félóraig csak ültünk egy kövön az utcán. A *Mesés férfiak* is vagy ötször láttam.

Amibe aztán évekkel később előbb beugrott, aztán átvette a negyedik király szerepét. Úgy tűnik, mintha sima út vezetett volna a Nemzeti Színházig, elsőre fölvevették a Színművészeti Egyetemre is...

– Csak amit én belül vártam vagy gondoltam, az teljesen más volt, mint amivel aztán találkoztam. Sok minden úgy volt új, hogy nem is tetszett. Néha nehéz helyzetben kellett megtalálni valakivel a közös hangot. Azt sem tudtam, hogy van egy csomó gátlás bennem, amit le kell küzdenem – ezek az új helyzetek és az új város számos dologgal szembesített. Lehet, hogy ez a felnőtté válás.

A *Rocco és fivérei* című előadás szintén azt boncolgatja, hogy milyen vidékiként egy nagyvárosban boldogulni. Nehéz volt?

– Debrecenben születtem, a nagyszüleim balmazújvárosiak, a nővéremék most is ott élnek. Ott töltöttem a nyarakat, nagyapámmal mentünk gombát szedni a határba... Éppen Nyíregyházán játszottunk a Kuckóval a Vidor Fesztiválon, onnan indultam el Pestre. Soha nem fogom elfelejteni, amikor felszálltam a vonatra. Azzal nem igazán foglalkoztam, hogy hova jövök, inkább azzal, hogy mit hagyok ott. Az egyetem alatt, amikor csak tehettem, siettem haza.

Budapesten hányszor járt előtte?

– Kétszer-háromszor voltunk a drámatagozatos osztállyal színházban. Más vidékiektől is hallottam ezt, de én tényleg nem értettem, hogy a 4-es meg a 6-os villamos hogy megy át kétszer a Dunán. Hiszen ugyanolyan egyenesen halad, mint a vonat. A Duna kettéválik? Aztán rájöttem, hogy a körút körbe megy... Amikor ezt megértettem, attól kezdve tudtam tájékozódni. De azért ez nem olyan nagy város, mint Moszkva vagy Szentpétervár. Megszoktam itt, megtanultam a szabályokat.

Az egyetemen is nagy szerencséje volt, akkor járt oda, amikor feltűnt egy új színésznemzedék. Itt ismerkedett meg ifj. Vidnyánszky Attilával, aki ön fölött járt: hogy emlékszik vissza az első találkozásra?

– Népdalokat kellett gyűjtenünk zenés mesterség órára, és emlékeztem egy dalra, ami a *Halotti pompában* szerepelt, amiben ő is játszott. Odamentem hozzá a kollégiumban, és megkérdeztem, emlékszik-e rá. Azt mondta, nem. Ez volt az első találkozás. Voltak közös mozgásvizsgák is, amiket nem szerettem, mert ők abban nagyon ügyesek voltak, a mi osztályunk meg nem igazán. Aztán elkezdtünk együtt dolgozni egy egyetemi vizsgaelőadásban, az *Athéni Timonban*, így alakult ki a barátság. A munka során derül ki, hogy ki milyen ember.

Az önök csapata, a Sztalker Csoport szintén így jött létre? A munka volt előbb, nem a barátság?

– Össze kell csiszolódni, és ha valami nem működik, akkor dolgozni kell rajta, nemcsak szakmailag, hanem emberileg is. Van, akihez lassítani kell, van, akihez gyorsítani, van, akihez finomabban kell szólni, van, akihez keményebben – meg kell ismerni egymást, ki hogyan tud a legjobban dolgozni. Így tudunk egymásnak segíteni, és ekkor lesz jó az előadás. A Sztalker Csoportot az együttműködésnek ez a módja tartja szorosan egybe. Amikor bekerültem a professzionális színházi világba, sokszor találkoztam az ellenkezőjével. Akkor értettem meg, hogy nekem magamnak meg kell dolgoznom a jó körülményekért.

A Sztalker Csoport által bemutatott *Liliomfi* teátristáiként kimondták: hagyjatok minket játszani! Ez a színházi világ akkor különösen érezhető megosztottsága közepette zászlóbontásnak számított. Így akarták?

– Persze! Azt szerettük volna, ha ezt a szándékot meghallják. Sokat beszélgettünk erről, sok mindennel találkoztunk előtte is, azóta is. Azt is éreztük már, hogy ezt a csapatot próbálják megbontani – de nem hagyjuk.

A csoport több színházból verbuválódik, és ön a Nemzetiben, úgy tűnik, megtalálta „természetes élőhelyét”. Az Örkényből hogy került ide?

– Szerettem volna itt dolgozni. Majdnem szerepet kaptam az *Isten ostorában*, merthogy tudok kobzon játszani, de oda egy nagy tatár harcos képzelték el... Aztán játszottam volna még valamiben, ami elmaradt... A *Csongor és Tünde* volt az első, amibe végül bekerültem, azután jött a *Cyrano*. Simának tűnik, hogy itt vagyok, de nem volt az.

Csíksomlyói passió – Lázár szerepében

Szabó Sebestyén László:

Színház

Gép, homok és sár. Alma és olaj. Szálka, varrat, betemetés és kiásás. És betemetés és kiásás. Szálka. Hiszékenységek. Naiv gonoszság. Porcelán az elefántboltban, rekontra, szubkontra, Fedák Sári. Kiteregetett szennyes, plafonra vetített csillagos ég. Áramütés. Vértőz íny, vágás, vágás, gyógyító só. Lepke és gyertya. Összehalás. Rég elfeledett tavaszi találkozás. Illat, szív. Lopott rózsák táskába rejtve. Idegen parfüm. Finom. Élő-haló avar. Templomkert. Iskolakezds. Sehova se tartozás, acsarkodás, megfelelés. Magány. Hűvösség. Hűvös kő és forró folyékony üveg. Síró-zokogó, újra meg újranezgett gimnáziumi mozi. Elrontott mondat, füstbe ment terv. Magába harapó éjszaka. Bennragadt tehetség, hasadt nadrág, vakság, lenyelt béka. Milliós elszáradt szanticskai hullócsillag. Ciripelő reflektorraj. Szeszélyes női sofőr, rúzs, cigaretta. Spirál, lyukasztógép, megint spirál, forgó-spirál, kaleidoszkóp, kalendárium, kaloda. Robbanó képcső, lépcső, kalapács, hús, daráló. Mozgás, abroncs, lánc. Lekaparás, kikaparás, elkaparás. Tej. Néma rádiójáték, hiányos kirakós. Álmatlanság. Bor. Tenger. Barátság. Riadó, sortűz, vesszőparipa. Csupor, méz. A negyedik király. Szalma, láng, és fontos Tamások. Gerinc, velő, agy. Porpalota. Ütőér, mellkas, kalap, ecet és izzadság a szemben. Határátkelő. Kereszt, metszet, parola és pofon. Zsák, dinnye, szappanbuborék, fekete. Lepedő. A kép, amit a kollégiumi szobám falára rajzoltál. Mész. Kórus, érc, cimbalom. Palló, villanykörte, csupasz talp. Hírnév, torony, csont. Derű. Batyu, hagyma. Nagymama. Elosztott uzsonna. Anya. Vigasz. Visszhang. Dallam, írás. Húzás. Rebegés. Test a havon. Hófúvás, szaxofon, magányos sárga bohóc. Agyag, piros festék. Kötél. Féltékeny elkésett felismerés. Ostor, drót, újrakezdett fiatal élet és újrakezdett fiatal élet. Tánc. Hold, sugár, pókháló, lán, adás, vérvétel, hordó. Ámulás. Sorsolás, géppuska, szerződés. Mentő, motor, első égés, szike. Gödör. Önző példakép. Kölcsönszerep. Kulcs. Vonósnégyes. Ökörnyál, ménes, gádor, málnaszörp, kis-ruca. Belvíz. Gőz. Szék. Árvaság. Leányhaj. Puszták, ország, ismerős idegen, fehér ing, mosókonyha, robaj, vakolat, beázás. Vonat, és vonat és egyre hosszabb – mert egyre rövidebb, és vonat és vonat és vásárhely, és vonat és vonat, és megaláznak, hűség, remény, és busz és busz, és anyaföld, és csók. És csók, csók, csók, csók.

Rocco és fivérei – Rossi szerepében

Az ember tragédiája

Azóta viszont már ki volt plakátolva az arcával a metró: a *Tartuffe* című előadást hirdette így a színház. Milyen érzés volt?

– Jól esett. Sok előadásban játszom, de *Orgon fia* az első nagyobb és „klasszikus” szerepem egy klasszikus darabban a Nemzetiben.

Melyik alakítását szereti a legjobban?

– Tinódi Lantos Sebestyént az *Egri csillagokban*, amelyben kobzon is játszom, és az orvos szerepét a *Woyzeckben*. Úgy érzem, még nagyon sok mindent nem csináltam, amit szeretnék. Sok mindenben lehet rám számítani.

Például mert tud zenélni, de ír dalszövegeket, verseket is. Fontos ez is az életében?

– Nagyon. A zene sokszor segít, akár egy-egy szerepnél is. Ezt a pódiumművészetet, hogy kiállni egy gitárral és verseket énekelni, talán anyukámtól örököltém. Apám, Szabó László Béla költő volt, nagyapámék pedig családi zenekarral járták a lagzikat. Nagyapám volt a legkisebb, és titokban minden hangszeren megtanult játszani. Én is magamtól sajátítottam el a pengetős hangszereket, és most tanulok hegedülni.

Az előző évad végén Tel-Avivban jártak a *Woyzeckkel*, nemrégiben pedig a *Rocco és fivérei*vel Szentpéterváron szerepeltek a Színházi Olimpián. Ilyenkor feltámad a vándorszínész énje?

– Nagyon szeretek utazni. Minden új: a város, a színpad, a hotelszoba, az ételek, a kétszáz kínai turista a szállodában, akiktől nem lehet se reggelizni, se aludni. És ilyenkor a társulat olyan élményeket él át, amiket csak az tud, aki ott volt... A külföldi vendégjátékokon az új és szokatlan színházi tér és a nyelvi korlátok miatt ösztönösen vetkőzünk le bizonyos automatizmusokat, és felszabadulva más eszközöket, energiákat keresünk azért, hogy a közönség megértse. Ezeket a tapasztalatokat aztán be lehet építeni az előadásba, amikor az visszakérül az eredeti helyére. A *Woyzeckkel*, a *Roccóval* is ez történt: gazdagabbak lettek az utazások által. A *Rocco* egyébként egy nehéz, megosztó előadás, ezt Péterváron is tapasztaltuk: a közönség egyik fele nem bírta, a másik viszont lelkesen ünnepelte.

Egri csillagok – Tinódi Lantos Sebestyén szerepében

A Junior Prima díjátadón szép méltatást kapott Eszenyi Enikótól, aki hatalmas energiáját, humorát és szenvedélyét dicsérte és kiemelte: „Nagyon örülök, hogy Szabó Sebestyén László a Nemzeti Színház tagja, ahol a teátrum fiataljai egy igazán nagyszerű csapattá kezdenek válni.”

– Nagyon jól esett. A díjat a Kuckó Művésztanyának ajánlottam fel. Onnan indult el a pályám, ott nőttem fel. Az egész országot beutaztuk, a legkisebb falvakba is elvittük az előadásainkat, sokszor olyanoknak játszottunk, akik előtte még soha nem láttak színházat. Amatőr társulat ez a szó legnemesebb értelmében, és az, hogy több mint húsz éve működik, azt hiszem, páratlan az országban. A díjátadón egyébként Szabó Balázs Bandája játszott, és Balázs is kuckós volt. Rendszeresen voltak nálunk olyan előadói estek, ahol megzenésített verseket énekeltek – amikor még kicsi voltam, és nagyon idegesített mindez, mert idegen emberek jöttek a házukba, a nagyszobánkban álló színpadra, és mindenki velük foglalkozott, nem pedig velem. Balázst ott hallottam először. Ez a történet is körbeért.

SÜMEGI NOÉMI

| fotók: Eöri Szabó Zsolt

Valerij Fokin A krokodilus című Dosztojevszkij-adaptáció rendezése közben

A MEGÉRTÉS HÍDJAI

Valerij Fokin a Színházi Olimpia hasznáról és a budapesti rendezés esélyeiről

„A Színházi Olimpia képes megmozgatni egy olyan hatalmas ország kreatív energiáit is, mint amilyen Oroszország. Ennek a kulturális turizmus révén van közvetlen gazdasági haszna is. De úgy gondolom, sokkal fontosabb egy ilyen esemény hosszú távú kulturális-társadalmi hatása” – mondja Valerij Fokin, a 2019-es szentpétervári nemzetközi Színházi Olimpia művészeti vezetője.

A Színházi Olimpiák 1995 óta tartó történetében még nem fordult elő, hogy egy országban kétszer rendezték volna meg ezt az eseményt. 2001-ben Moszkva volt a helyszín, most Pétervár. Ez is a két város közötti örök vetélkedést mutatja?

– Kétségtelen, hogy Szentpétervár 1703-as alapítása óta mindig is létezett egyfajta kulturális rivalizálás is Moszkvával, jelen esetben mégsem erről van szó. A 2001-es moszkvai Színházi Olimpia hatalmas összművészeti esemény volt, de a helyszínét tekintve egyetlen városra korlátozódott. Azért volt „természetes”, hogy a 2019-es események szervezése Pétervárhoz kapcsolódjon, mert itt van az oroszországi Színházi Év programsorozat központja. De a mostani fesztivál nem csak Péterváron zajlik, hanem Oroszország más városait is érinti, leginkább a távol-keleti régiót. Sőt van egy tárrendező ország is: Japán, ahol szintén volt már Színházi Olimpia.

Az olimpia fogalma leginkább az ókori és a modernkori versengéssel, sporttal kapcsolódik össze. A Színházi Olimpia is egyfajta küzdelem?

– Inkább a legjobbak seregszemléje. A modernkori olimpiai sportmozgalom indulása után közel száz évvel született meg a Színházi Olimpia, de a sportolók olimpiájától eltérően itt nincsenek díjak, érmek, helyezések. Úgy gondolom, hogy ez jó dolog, mert ez esetben nem az egymással rivalizáló, hanem a művészi sokszínűséget képviselő színházak, alkotók találkozójáról van szó. Az ókori vonatkozás azonban nagyon fontos: az első nemzetközi Színházi Olimpiát a görögországi Delphoiban rendezték meg a görög rendező, Theodoros Terzopoulos és a japán Tadashi Suzuki kezdeményezésére, majd később csatlakozott hozzájuk a német Heiner Müller, az amerikai Robert Wilson és több más ismert színházi alkotó. Delphoi a görög kultúra és az ókori görög színház egyik bölcsője, és az első Színházi Olimpia az ősi stadion területén zajlott.

Hogyan képzeljük el a pétervári olimpia méreteit?

– A tavasztól novemberig tartó pétervári programba a város több nemzetközi híró fesztiválját is beemeltük, így a Baltic House-t, a Csehov

1995 – DELPHOI (Görögország) I 1999 – SZUOKA (Japán) I 2001 – MOSZKVA (Oroszország)
I 2006 – ISZTAMBUL (Törökország) I 2010 – SZÖUL (Dél-Korea) I 2014 – PEKING (Kína) I
2016 – WROCLAW (Lengyelország) I 2019 – SZENTPÉTERVÁR (Oroszország), TOGA (Japán)

Valerij Fokin

(1946) rendező, színházigazgató. Húsz évig vezette az 1991-ben általa alapított moszkvai Mejerhold Központot, a város egyik legjelentősebb kortárs művészeti intézményét. 2003 óta igazgatja az 1756-ban alapított szentpétervári Alekszandrinszkij Színházat. 2006-tól az Orosz Föderáció elnöke mellett működő kulturális és művészeti tanács tagja. Rendezőként két alkalommal is megkapta a legrangosabb orosz nemzeti színházi fesztivál, az Arany Maszk díját. A 2019-es szentpétervári Nemzetközi Színházi Olimpia művészeti vezetője.

2014-ben a *Zéró liturgia*, 2018-ban a *Svejk. Visszatérés* című rendezése volt látható a Madách Nemzetközi Színházi Találkozó (MITEM), és a *Háztűznéző* című Gogol-darabban is vendégszerepelt a Nemzetiben, ahol 2016-ban a *A krokodilus* című Dosztojevszkij-adaptációt vitte színre.

Fesztivált, a New European Theatert, valamint az orosz nemzeti színházi fesztivált, az Arany Maszkot is. Erre az időre esik az évente megrendezett nemzetközi művészeti fesztivál és konferencia, a pétérvári Kulturális Fórum. Míg a 2001-es moszkvai olimpián a főváros adott otthont több száz előadásnak, workshopnak, kiállításnak, szakmai rendezvénynek, az idei egész Oroszországot felöleli: távol-keleti nagyvárosokban is turnéznak fontos külföldi előadások, a föderáció nemzeti színházai pedig Péterváron vendégszerepelnek.

Mit jelent egy ilyen rendezvény egy városnak, egy országnak? Mivel mérhető a „haszna”?

– Mint bármely nemzetközi jelentőségű esemény, a Színházi Olimpia is képes megmozgatni egy város, vagy akár egy olyan hatalmas ország kreatív energiáit is, mint amilyen Oroszország. Ennek a kulturális turizmus révén van közvetlen gazdasági haszna is. De úgy gondolom, sokkal fontosabb egy ilyen esemény hosszú távú kulturális-társadalmi hatása. Az, hogy egy ország vagy egy város a világ művészeti életének kitüntetett helyszíne lehet egy időre, komoly inspirációt jelenthet a kulturális életünk szempontjából, leginkább a fiatalabb nemzedék számára. Az pedig különösen izgalmas, hogy idén Oroszország legutóbbi régióit is bevontuk az olimpia lebonyolításába, és ezzel a központtól messze eső értelmiségi-művészeti életet is sikerült felpezsdíteni.

„Magyarország, illetve Budapest alkalmas helyszín. Magam is többször jártam a MITEM-en is, és érzékelem azt a művészi-alkotói energiát, amely rendkívül fontos egy Színházi Olimpia létrehozásában.”

A korábbi olimpiáknak volt egy-egy hívószava, alapgondolata. Mi az orosz-japán közös rendezésű eseménysorozat „üzenete”?

– „Hidakat építeni”. Olyan korban élünk, amelyben a politikai, gazdasági és társadalmi folyamatok élesen szembeállítják az embereket, az országokat. Meggyőződésem, hogy a művészet, és azon belül is a színház egyik legfontosabb feladata és lehetősége, hogy mind az egyén, mind a nemzetek szintjén megteremtse a „megértés hídjait”, amelyek lehetőséget adnak számunkra még a legnehezebb időszakokban is fenntartani a párbeszédet.

Az idei olimpia novemberi zárásán Vidnyánszky Attila bejelenti a szándékot, hogy 2023-ban Magyarország adjon otthont a seregszemlének. Az olimpia szervezőbizottságának tagjaként támogatja ezt az elképzelést? Nem túl nagy falat ez egy ilyen kis országnak?

– Idén a saját bőrünkön is tapasztaljuk, hogy egy ekkora esemény előkészítése és lebonyolítása – több száz társulat fogadása, utaztatása, a közönségszervezés – rendkívül megterhelő feladat gazdasági, logisztikai szempontból is. És nyilván nem véletlen, hogy elsősorban nagy országok, komoly infrastruktúrával rendelkező városok vállalkoztak eddig a szervezésre, mint Moszkva, Isztambul, Peking, Új-Delhi. De úgy gondolom, hogy Delphoi és Wroclaw jó példa arra, hogy „kisvárosok” is képesek nagyot alkotni ezen a téren. Sokkal lényegesebbnek tartom egy ország vagy város kulturális hagyományait, színházi életének dinamizmusát. És ebből a szempontból Magyarország, illetve Budapest alkalmas helyszín. Magam is többször jártam a Nemzeti Színház nagy nemzetközi fesztiválján, a MITEM-en is, és érzékelem azt a művészi-alkotói energiát, amely rendkívül fontos egy Színházi Olimpia létrehozásában.

KOZMA ANDRÁS

| fotó: Eöri Szabó Zsolt

ÍGY JÖTTEM...

Online sorozat a Nemzeti fiatal színészeiről

Vidékről a fővárosba – színészi vallomások öt felvonásban. A Bonum TV Youtube-csatornáján tekinthetők meg azok a portréfilmek, amelyek a Rocco és fivérei című Vidnyánszky Attila-rendezés fiatal szereplőinek a színpadig vezető útját mutatják be.

Az öt Parondi fivér édesanyjukkal egy szegény dél-olaszországi faluból költözik a gazdasági csoda éveit élő Milanóba, de a nagyvárosi életmód sosem tapasztalt kihívások, drámai szakítópróba elé állítja a fiúkat. „Attól jó ez az anyag, hogy olyan szereposztást tudtam kialakítani, amelyben a lényegi szereplők mind megélték ezt a történetet: bekerültek valahonnan nagyon messziről, nagyon kis falvakból, egészen más életből ide a nagyvárosba” – mondja Vidnyánszky Attila, a *Rocco és fivérei* című előadás rendezője színpad és valóság különleges kapcsolatáról. Ezt a párhuzamot bontja ki az az online sorozat, amely a Rocco színészeit mutatja be, ahogyan szülőfalujukba vagy -városukba visszatérve beszélnek otthonuk szeretetéről, hivatásuk megtalálásáról, a sokszor gyötrelmes első lépéseikről a színészé válás útján. A Nagy Anikó Mária rendezte portré sorozat lírai vallomások füzére, amelyben a Nemzeti fiatal tehetségei leveszik színpadi maszkjukat és bizalmukba fogadják a nézőt.

Mészáros Martin

Kevés huszonéves fiatalembernek van akkora – és szinte emészthetetlen – élményanyaga, mint a *Rocco és fivérei* című előadásban Cirót alakító Mészáros Martinnak, aki színpadi karakteréhez hasonlóan azon töpreng a róla szóló portréfilmben, van-e egyáltalán visszaút a nagyvárosból gyermekkorának szeretett helyszínére, a Bánságba. A délvidéki Csókán felnőve nemcsak a kisebbségi lét nehézségeit ismerhette meg, de gyerekként tanúja volt a délszláv háborúnak, majd Jugoszlávia és a későbbi Szerbia lassú talpra állásának. Mészáros Martin első színpadi tapasztalatait is ebben a közegben szerezte, a csókai művelődési házban látott több előadást, és lépett fel maga is néptáncosként, versmondóként. Szavaiból sugárzik a szülőföldje iránti szeretet, de az aggodalom is. Egyre többen hagyják el a Vajdaságot a munka és a jobb élet reményében, hogy metropoliszokban próbáljanak szerencsét. Ismerős történet?

Berettyán Sándor és Nándor

Sóos Imre nyomában – akár ez is lehetne az alcíme a balmazújvárosi Berettyán fivérekről szóló epizódnak. Az idősebb testvér, Sándor ugyanis a „gumicsizmás színész” életéről és művészetéről írta a szakdolgozatát, míg Nándornak megadatott, hogy a tragikus sorsú színészlegenda egyik kiemelkedő szerepét maga is eljátszhassa: a Nemzeti Színház *Körhinta* című előadásában Nándor alakítja Bíró Mátét. De a Berettyán testvérek számára Balmazújváros és a Hortobágy több színháztörténeti emlékhelynél: gyermekkoruk világa ez. Ahol egykoron akár Petőfi *Négyökrös szekere* is bandukolhatott, ahol mindig érdemes elcsatangolni egy kis madárlesre, ahol a Keleti-főcsatorna partján pecázás közben könnyebb a szövegtanulás is, ahol ma is szűkszavú pásztorok járnak a pusztát, s ahol egy csapatban játszik a két testvér. Igaz, akkor még nem a színpadon, hanem a focipályán. Színpadra majd csak Debrecenben lépnek, ahol középiskolásként találkoznak későbbi egyetemi osztályfőnökük, mai színházi igazgatójuk ikonikus rendezésével: a *Mesés férfiak szárnyakkal*, a *Halotti pompa* és a *Szarvassá változott fiú* című előadásokkal.

Szabó Sebestyén László

A friss Junior Prima díjas színész valósággal beleszületett a színjátszásba. Édesanyja, Szentgyörgyi Rozi előadóművész társulatában, a Kuckó Művészanya produkcióiban kapott szerepet már gyerekként, hogy aztán felcseperedve a legendás debreceni középiskola, az Ady gimnázium diákjaként lesse, ki megy be, és ki jön ki a szomszédos épületből:

A nagyváros útvesztőjében – jelenet az előadásból

A hivatás évét tartó jezsuita rend felnőttképzési intézete, a Faludi Akadémia gyártásában készült sorozat a *Rocco és fivérei* budapesti premierje óta megtekinthető a Bonum TV katolikus televízió Youtube-csatornáján. Ha mobilkészüléke segítségével leolvassa ezt a QR-kódot, máris megtekintheti az egyes részeket:

a Csokonai Színházból. A Szabó Sebestyén Lászlóról szóló portréból kiderül, hosszú és rögös út vezetett odáig, míg maga is beléphetett a művészbéjára. Nehéz színiegyetemi évek, embert próbáló kihívások és maga Budapest.

Barta Ágnes

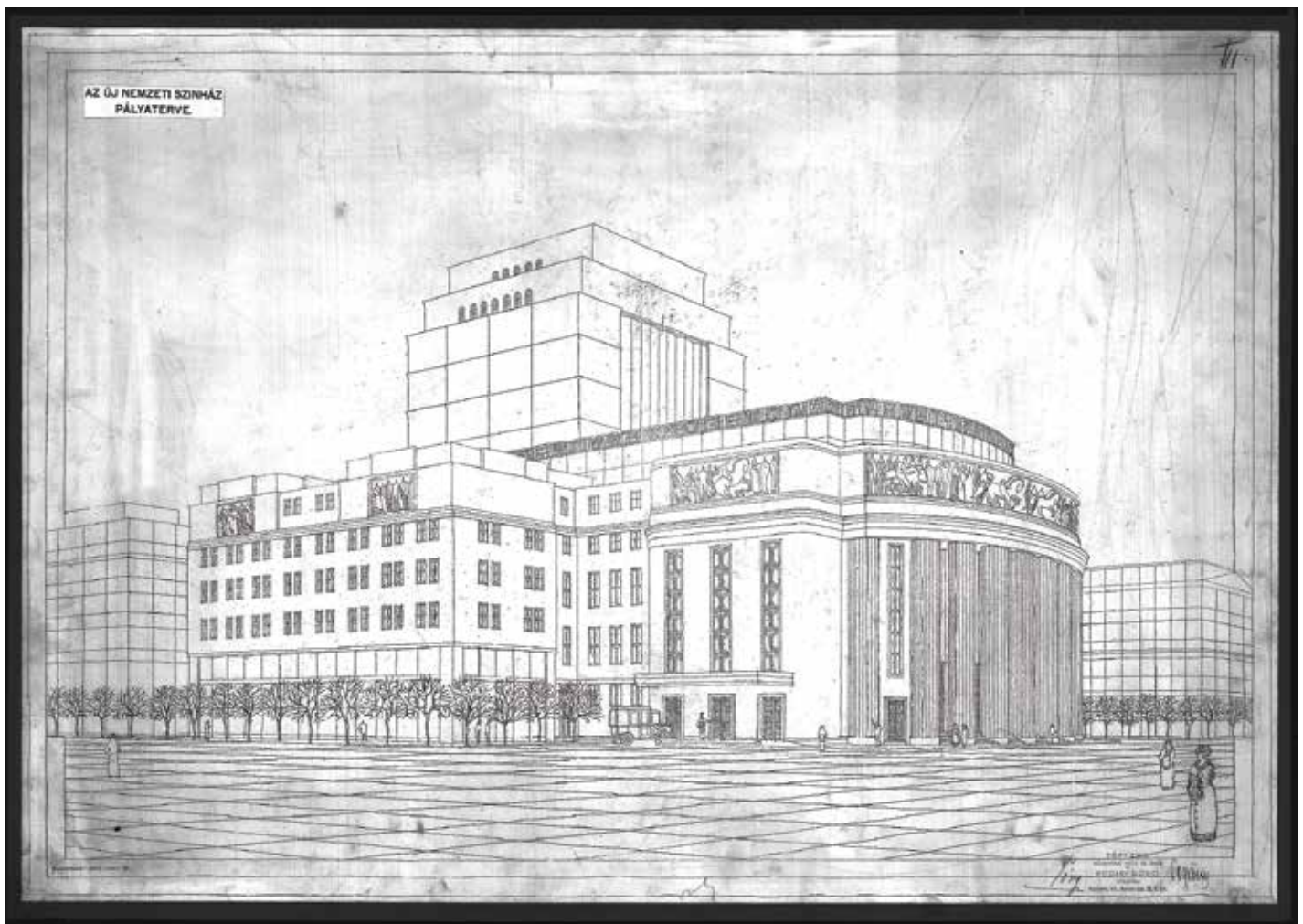

„Kivágott fa törzsén állni, innen megtörténhet bármi, / a holt gyökér van is, nincs is, / szabadság is, és bilincs is” – idézi fel Szabó T. Anna *Lüktetés* című versének utolsó szakaszát Barta Ágnes. A kivágott fa törzsének képe ugyanis saját életére rímel. Az erdélyi Zilahról nyolcévesen családjával Szolnokra költöző Barta Ágnes a *Rocco és fivérei* előadás Nadijaként is gyökereit keresi, és sokszor csak otthonlanságra talál. Ahogy az Ágnesről szóló portréban a színésznő édesanyja, Barta Nagy Ilona saját szürreális elemekből is építkező képzőművészeti alkotásain keresztül bemutatja, hogyan keveredik képein a zilahi múlt a szolnoki jelennel. Barta Ágnes ezt az élményanyagot beépítette a roccóbeli szerepébe: „Mindenkinek van egy saját fészke a Rocco díszletében, ami vagy nagyon aprólkosan, vagy kevésbé, de be van rendezve, és én azt érzem, hogy nekem nem lehet ilyen fészke. Nadia, ez a csaj hontalan.”

Bordás Roland

Balladai arckép a keleti határ mellől, a beregi tájban megbúvó kicsiny faluból, Hetefejércséből. Bordás Roland beavatja a nézőt gyermekkorának mitológiájába, amely több forrásból táplálkozik. Történeteiből kiérzethető Fekete István *Vuk* című regényének természeti bája, a kelet-magyarországi falu nehéz, küzdelmes életének mindennapjai, az egymásra utalt közösség összetartó ereje és a családi emlékek megrendítő világa. Innen indult rögös színészi útjára egy sikeres versmondóversenyen felbuzdulva Bordás Roland, aki a *Rocco*-ban az ösztönlényként tobzódó Simonét alakítja. A színpadon fékevesztett dúvadot játszik, akit megrészgített a nagyváros lüktetése, gyermekkor helyszínén viszont hangja megszelídül, és így mutatja be valóság és emlékezés határán egyensúlyozó falubeli emlékeit: a nagyszülői házat, a határt, az erdőket, mezőket és a nagymama egykori tanyáját, amelyet már visszafoglalt a természet.

A végső döntés a Tőry–Pogány tervezőpárosnak kedvezett – ám végül ez a színház sem épült meg soha...

MEG NEM VALÓSULT ÁLMOK

Az 1912-es pályázat tervei az új Nemzeti Színház épületére

1837. augusztus 22-én nyílt meg a Pesti Magyar Színház (1840-től hivatalosan is Nemzeti Színház). Grassalkovich Antal herceg adományozta a telket (a Nemzeti Múzeumét is), amelyre közadakozásból épült fel a teátrum. A reformkori nemzedék nagy álma valósult meg ezzel.

A Zitterbarth Mátyás tervezte épületet, amely a Rákóczi út (akkor még Külső-Kerepesi út) és a mai Múzeum körút sarkán, az Astoria szállóval szemközt telken állt, sok kritika érte, és valójában a Nemzeti átmeneti otthonának szánták. (Ideiglenes, átmeneti hajlékokban működött az ország első színháza egészen 2002-ig, amikor a Soroksári úti Duna-parton felépült a mai Nemzeti.)

Egy újabb ideiglenes

A Rákóczi úti épületet többször átépítették, bővítették, korszerűsítették – hiába. 1908-ban a főváros végleg megtagadta az évente esedékes nyitási engedélyt, ugyanis a Színházvizsgáló Bizottság úgy látta, hogy „a nézőtérnek az egész szerkezete nemcsak elavult, hanem leromlott, elkorhadott, rozoga. A páholyok, erkélyek szerkezete fa – valóságos tűzfészkek, a színpad kicsiny, s tűz esetén a színpadi személyzet és a nézőközönség élete a legnagyobb veszedelemnek van kitéve” – olvasható

Szekér László *A Nemzeti Színház építésének 150 éves története* című munkájában.

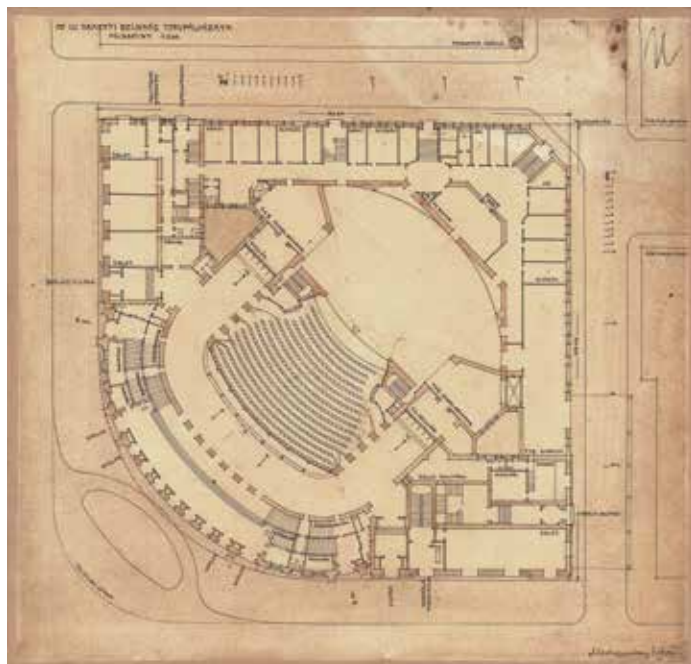
De hol épüljön fel az új színház? És hol játsszon a társulat, amíg az új épület elkészül?

Apponyi Albert gróf kultuszminiszter áthidaló megoldásként kibérelte a Népszínházat, amely a mai Blaha Lujza téren állt, a társulat 1908 szeptemberétől vette birtokba a házat. A „cserét” botrány kísérte: a magánvállalkozásban működő Népszínház ugyanis ekkorra már csődbe jutott, és az új színház építésére előirányzott 2 millió koronát (vagyis az állam pénzét) a tulajdonosok kártalanítására használták fel. A hírlapok panamáról írtak, a pletykák szerint az egyik tulajdonos a trónörökös, Ferenc Ferdinánd gyerekének a zongoratanára.

Ideális színház

1911-ben elhelyezési pályázatot hirdettek, és ennek eredményeként az 1908-ban bezárt épület helyén tervezték felépíteni az új Nemzetit. 1912-ben a Magyar Mérnök és Építész-Egylet ankétot is rendezett: milyen az ideális színház és milyen legyen az új Nemzeti? Kísérletet tettek arra, hogy meghatározzák a színház modern fogalmát, szükségleteit

A Magyar Nemzeti Levéltár és a Nemzeti Színház a 2019/2020-as évadban kiállítássorozatot indított Kincstár címmel. „A meg nem valósult álmok” című tárlat a Nemzeti Színház 2. emeletén tekinthető meg.

Fent: a Bálint Zoltán–Jámbor Lajos páros színházának látványterve

Balra: az első forduló nyertese, Medgyaszay István által megálmodott színház alaprajza

és áttekintsék a külföldi és a hazai példákat, tapasztalatokat. Ezzel és a pályázat meghirdetésével is az volt a cél, hogy a magyar építészeket hozták helyzetbe a színházépítéssel területén is, ellensúlyozva a bécsi Fellner és Helmer cég tervezői egyeduralmát. A bécsiek félszáz teátrumot terveztek szerte a Monarchiában, köztük az Operettet, a Vígszínházat, a Népszínházat és kolozsvári Nemzetit is.

A pályázatra megfogalmazták az elvárásokat: háromemeletes nézőtérrel mintegy 1100 nézőnek legyen helye (összehasonlításképpen: az 1837-es épület eredetileg 2400-2500 nézőt tudott befogadni), a külsőt pedig a „történetileg leszűrt stílus” (eklektikus) jellemezze. A beérkezett 33 pályaműből 31-et értékelt a zsűri, amelynek a neves építész és egyetemi tanár, Hauszmann Alajos, a szcenikus és díszlettervező Kémény János és két német szaktekinet, Martin Dülfer és a Max Littmann építészprofesszor volt a tagja.

A pályázat nyertese Medgyaszay István tízezer korona pénzdíjban részesült, míg további három pályázó, a Bálint Zoltán–Jámbor Lajos és a Töry Emil–Pogány Mór tervezőpáros, valamint Lajta Béla nyolc-, hat-, illetve négyezer koronát kapott. Ezt a négy pályázatot újabb fordulóra hívták meg, aminek eredményeként a végleges tervek elkészítésével a Töry–Pogány párost bízták meg. Az első fordulón pénzdíjjal nem járó elismerést kapott még Szende Andor, Quittner Zsigmond, Miklós Ede, ifj. Kauser József és a Spiegel Frigyes–ifj. Englerth Károly tervezőpáros.

Építés helyett háború

1913 nyarán hozzáfogtak a régi épület bontásához. A tervek szerint 1914 őszén kezdődtek volna az építkezések, és 1917. augusztus 22-én (nyolcvan évvel az első Nemzeti megnyitása után) kezdte volna meg működését az új, korszerű és „ideális” teátrum. Ám a történelem közbeszólt: 1914. június 28-án Sarajevóban meggyilkolták Ferenc Ferdinánd trónörökösét és feleségét. A július 6-i kormányülésen a 4,2 millió koronát előirányzó miniszeri előterjesztésnek nem sok esélye volt. A hadüzenet kérdése foglalkoztatta ekkor a kormányt és az uralkodót. Július 28-án, a szerbeknek szóló osztrák–magyar hadüzenettel elkezdődött az első világháború. Egy ideig a színházak sem játszottak. A Nemzeti a Népszínházban csak 1915 januárjában nyitott újra. Senki sem sejtette, hogy az újabb átmeneti állapot közel hatvan évig fog tartani: a Blaha Lujza téri teátrumot az 1908-as birtokbavétel után végül 1965-ben a metró építésére hivatkozva felrobbantották és lebontották. De ez már egy másik történet...

KORNYA ISTVÁN

OLVASNIVALÓ SZÍNHÁZ

Öt évad írásban és képen

Nemzeti Színház,
a nemzet színháza – 2013 – 2018

Mitől nemzeti a Nemzeti? Mitől több a Nemzeti, mint egy színház a többi között? A gazdagon illusztrált kötet a Vidnyánszky Attila igazgatásával 2013-ban kezdődött új korszak törekvéseit mutatja be. A kötetből megismerhető az a működési struktúra, amely a Nemzeti Színház az elmúlt öt évadja alatt épült és teljeseedett ki. Eöri Szabó Zsolt közel 400 fotográfiáján keresztül tárul fel az olvasók előtt a Nemzeti Színház 2013 és 2018 közötti öt évadjának színpadi világa.

Ár: 3900 Ft

Csíksomlyói passió

Egy előadás zárandókútja

A gazdagon illusztrált kötet a Nemzeti Színház és a Magyar Nemzeti Táncgyűttes közös produkciójának 2018. augusztus 18-i, csíksomlyói „hazatéréséről” szól. Az MMA Kiadó gondozásában megjelent munkakönyvben megszólalnak az előadás főbb alkotói, többek között Vidnyánszky Attila, Zsuráfszky Zoltán, Szócs Géza és Berecz András is. A fotókat a Prima Primissima díjas Benkő Imre és a Nemzeti Színház fotográfusa, Eöri Szabó Zsolt készítette.

információ: www.mmakiado.hu

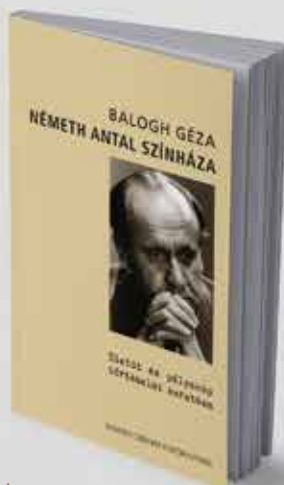
A Nemzeti Színház Kiskönyvtára sorozat kötetei

Eugenio Barba:

Hamu és gyémánt országa

Eugenio Barba, a holstebrói Odin Teatret megalapítója a 60-as évek elején Jerzy Grotowski opolei műhelyében szerzett élményeit idézi föl. Grotowski huszonhat Barbához írt levele két iskolateremtő színházi alkotó útkeresését, mester–tanítvány viszonyát és barátságát dokumentálja.

Ár: 2500 Ft

Balogh Géza:

Németh Antal színháza

Életút és pályakép történelmi keretben: **Németh Antal** (1903–1968) a hazai rendezői színház úttörőjeként 1935-től 1944-ig a Nemzeti Színház igazgató-főrendezője volt. A hitleri és sztálini diktatúra idején meghurcoltatása ellenére megőrizte alkotói függetlenségét.

Ár: 2000 Ft

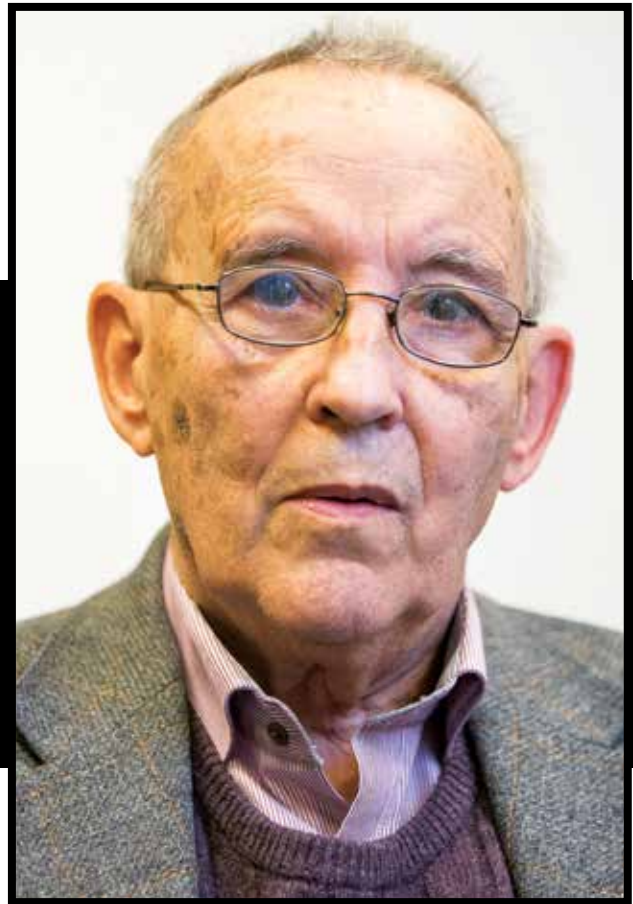
Milánói leckék

Tadeusz Kantor (1915–1990), a 20. század nagy színházi nyelvújítója. 1986 nyarán olasz színinövendékeknek tartott mesterkurzust, amelynek Kantor által illusztrált szövegét tartalmazza a kötet. Ezt egészítik ki Balogh Géza, Katona Imre, Király Nina és Szász Emese tanulmányai.

Ár: 1969 Ft

Az ember ül a színházban, és nem tudja, hogy mitől olyan lenyűgöző az, amit lát, csak azt érzi, hogy szinte megőrül – mondta az igazi élményről Vekerdy Tamás. A pszichológus a tudomány felől is megpróbálta magyarázni a színészi hatás elemeit, hangsúlyozva: a tudományos elemzés a művészethez képest csak egy vicc. Az októberben elhunyt Vekerdy Tamásra egy 2002-ben készült, a színházzal szülő beszélgetés közreadásával emlékezünk.

AMIKOR AZ EMBER A SZÍVÉVEL LÁT

Vekerdy Tamás pszichológus a színhárról

A könyveit olvasva kiderül, hogy életében fontos szerepet játszott a színház: volt statiszta, bábszínházasdíszott gyerekekkel munkahelyén, a III. kerületi nevelési tanácsadóban, Budapesten...

– Valóban így van, de hadd meséljem el még korábbi élményeimet. Az első vehemens színházi emlékem hatéves koromból való. A szüleim elhatározták, hogy elvisznek a Fővárosi Operettszínházba, most nem is jut eszembe a darab címe, talán: *Csodálatos Budapest* vagy *Ezeréves Budapest*. De nem lehetett jegyet kapni, és bár nem volt rám jellemző, elkezdtem irtózatosan zokogni. Ekkor anyámat, aki nagyon kemény ember volt, ellentétben apámmal, aki értett a gyerekek nyelvén, annyira megrendítette a sírásom, hogy addig „dolgozott” ott a portán, míg szerzett jegyet. Valami egészen frenetikus élményben volt részem. Különösen az ragadott meg, amikor a fináléban mindenki összekapaszkodva előre-hátra táncolt és közben énekelt – tehát a tánc, a mozgás, az emberi jelenlét lenyűgöző. Azt hiszem, Csikos Rózsi volt a primadonna, akibe természetesen azonnal hihetetlenül szerelmes lettem. Attól kezdve rendszeres látogatója lettem az Operettszínháznak, eljártam a *Latyi Matyi* című sorozatra, amit Latabár Kálmán adott elő. Azt a lenyűgözöttséget, amit bennem például az operett ma is kelt – pedig sok borzalmas modernizált operettet láttam, de persze jókat is –, semmi sem tudta kimosni belőlem.

Hogyan lett statiszta?

– Bár a legrosszabb kádernek számítottam, ’56 után még befejeztem a jogi egyetemet, de nem akartam elmenni ügyvédnek, pedig apám protekciója ezt lehetővé tette volna. Ehelyett elmentem statisztálni a Nemzeti Színházba. Akkoriban még adták a Nádasdy-Major-féle *III. Richárdot*, ami este hattól éjjel fél tizenkettőig tartott. A statiszták jelentős része a hossza miatt gyűlölte a darabot, de nekem és még pár hozzám hasonló megszállottnak feledhetetlen élményt jelentett főnről a zsinórpadról, a takarásból, az ügyelő mellől figyelni – és estéről-estére jobbnak találtuk, amit láthattunk.

Statiszta voltam, amikor készült az *Antonius és Kleopátra* Major Tamás rendezésében, akinek akkoriban mindenféle pártmegbízatai voltak, nemzeti főrendező volt és minden más, és ezért nem is tudott rendezni sem. Amikor aztán már nem volt semmi, akkor megint tudott, és a játéka is jobb lett. A darabot a házi színpadon próbálták, csak a nagyok. Itt állt meg a statiszták liftje, és innen az ajtón át hallhattam, ahogy a shakespeare-i szövegek, mint önálló lények, mint feszülő izmú jaguárok ugranak ki Bessenyei, Lukács Margit szájából. A nagyszínpadi, jelmez nélküli próbákon is még élt-lüktetett-feszült az egész. Aztán megérkeztek a diszletek, a jelmezek, és a főpróbára unalmas, érdektelen lett a darab. Mi történt? Mire eljött a bemutató, már nem bíztak

„...a színészparadoxon, amit már Diderot is leírt, de Sztanyiszlavszkij is bőven fejtegette: tudatosság nélkül nincs művészet, a tudatosság előli az ihletet, ihlet nélkül nincs művészet. Na, most akkor mi van? Valamit mozgósítanom kell, ami megöli azt, ami nélkül nincs művészet.”
A képen: Töröcsik Mari az Éjjeli menedékhely 2014-es előadásában | fotó: Eöri Szabó Zsolt

elégge a Shakespeare-szöveg erejében, és kitaláltak mindenféle ügyes dolgokat, effekteket, amelyek félrevitték a művet. Pedig ha tényleg pontosan elhangzik a szöveg – és ez Shakespeare mellett másokra, például Beckett-re is igaz –, ha tehát pontosan „megcsinálják”, akkor a mű valamilyen rejtélyes okból kifolyólag a színpadon is hordoz valamit, a lét géniuszát – vagy nem is tudom, hogyan kellene mondani. És ezt meg lehet semmisíteni.

Beül egy darabra, és ilyen elemző szemmel nézi?

– Azt hiszem, máig naiv néző vagyok. Akkor érzem jól magam, ha lenyűgözötten ülök és izgulok, mi történik, mi lesz az egyikkel, a másikkal. A többi – azt hiszem –, smafu vagy smonca. A kitalációk, az ügyességek ugyanis az agykéregnek csak a felszínét kapirgálják. Míg a valódi színház egzisztenciájában, izmaiban, légzőszerveiben ragadja meg a nézőt. Az ember ül és nem tudja, hogy mitől olyan lenyűgöző az, amit lát, csak azt érzi, hogy szinte megőrül.

A színészi hatás elemei című könyvében a klasszikus japán színjátszásról, a nóról ír, illetve annak ürügyén arról, mit mondhat a tudomány nyelvén a pszichológia arról, amit Zeami mester az ő titkos hagyatékában már a 14. században megfogalmazott.

– Azt azért nem árthangsúlyozni, hogy a művészethez képest egy ilyen tudományos elemzés csak egy vicc, az emberre vonatkozó tudomány gyakran száraz és érdektelen, a léthez hozzá sem konyít. Ezzel szemben a művészet, ha „sikerkül”, a lét sűrűjébe markol. A 14. században élt Zeami mester valóban világosan leírta, hogyan hat a színész a kö-

zönségre, tehát érdekes lehet, hogy ez pontosan ugyanaz, amit ma a tudomány nyelvén telepatikus szuggeszióként emlegetnek. Amikor Párizsban a Nemzetek Színházában megkérdezték az egyik vezető nőről, mit tart követendő célként, válasza a következő volt: tovább dolgozom a mozdulatlanság állapotán. Zeami mester szerint ugyanis, amikor a színész nem beszél és nem mozog, és amikor a színpadon látszólag nem történik semmi, akkor száll, mint kiterjesztett szárnyú fehér madár a színész látomása az ő szívéből a néző szívébe. A szív ugyanis a belső látás szerve. S történik mindez anélkül, hogy ezt a néző tudná. Mérésekkel lehet igazolni például azt is, hogy ha a színpadon erőteljes, megfelelő izmokkal kivitelezett mozdulatot tesz a színész, akkor abortív rángások futnak le a néző megfelelő izmaiban is: amikor a színész feszíti az íjat, a néző ugyan nem, mégis elvetélt izommozgásokat produkál ugyanazokban az izmokban, amelyeket az íjfeszítéshez a színész használ. Zeami mester ezt a folyamatot is leírja. Gondoljunk csak a híres brechti figyelmeztetésre: senki se mozdítsa hirtelen a fejét a színpadon, amikor fontos szöveg hangzik el, mert különben a néző tarkóizmaiban fokozott véráramlás keletkezik, ami elvonja a vért az agyból, tehát nem tud elégge a szavakra figyelni. Zeamitól Brechtig mindezek ismert mechanizmusok.

Ám ezek tudatos tudása, megtanulása még nem vezet jó alakításokhoz.

– Török Sándor, az író mesélte, hogy amikor Timár József a *Nórában* játszott, egyszer külön is bement hozzá az öltözőbe, mondván: hetedszer látom az előadást, de amikor odanyúl a kandallópárkányra, és elveszed a cigarettatárcát és felkattintod, az egész nézőtér beleborzong,

mert érzik, hogy meghaltál. Timár ránézett, és szomorúan azt mondta: Hát öregem, ez van. És attól az estétől nem vette, nem tudta elvenni a tárcát. A tudatosítás megölte ennek a gesztusnak a ki tudja honnan fakadó zsenialitását. Ez a színészparadoxon, amit már Diderot is leírt, de Sztanyiszlavszkij is bőven fejtegette: tudatosság nélkül nincs művészet, a tudatosság előli az ihletet, ihlet nélkül nincs művészet. Na most akkor mi van? Valamit mozgósítanom kell, ami megöli azt, ami nélkül nincs művészet.

Belülről építkeznek; belülről hozza a figurát – hallani-olvasni a színészekkel készült interjúkban. Mit jelent ez valójában?

– Zeami mester valami olyasmit mond, hogy a művészet legmagasabb fokán a színész már nem táncol, hanem táncoltattatik – vagyis az őt megragadó alak (az intenzíven felidézett belső kép) táncoltatja őt, s ha ez történik, akkor lesz hiteles. Ez az alak a nőben tulajdonképpen a hős vagy istenség megidézett szelleme. A nő színészek az előadás előtt már öt órával bent vannak, szakét és rizst fogyasztanak, imádkoznak, maszköltés és öltözködés alatt, a szellemidézés közben kiűrik magukat, és valóságosan is átalakulnak. Természetesen Honthy Hanna vagy Latabár Kálmán is jóval a kezdés előtt mentek be az Operettszínházba.

A belső képekről sokan írták, így például Charles Dullin, a francia színház megújítója is, akinek Szmergyakovot kellett volna játszania *A Karamazov testvérekben*, és nem és nem jött a figura. Aztán egy villamos- vagy buszmegállóban köhögő roham fogta el, amitől rángatózni kezdett, és a bal keze úgy rándult, hogy hirtelen megvolt Szmergyakov figurája az epileptikus roham előtti pillanatban. Tehát egy részmozzanat felidézett egy egész alakot, amire az addigi töprengések, a megírt hosszú tanulmány, a sok rajz sem voltak képesek. Erről beszél Sztanyiszlavszkij, és a New York-i Elia Kazan-féle Actors' Studióban is ezt tanították. Az amerikaiak le is mérték, hogy annak a színésznek, aki belső képek felidézésével dolgozik, effektíve más a galvános bőrreflexe, a vérnyomása, a pulzusszáma, a színész tehát fiziológiásan is átváltozik. De ravasz dolog ez! Latabárról tudjuk, napokig gyakorolta, hogy eldől, majd hirtelen ferdén megáll. Erre nem lehet azt mondani, hogy ez belülről jön, ám ha a színész nem tud – és Latabár tudott! – zsenialitást belevinni, akkor az ilyen mozdulat pusztán akrobatikus mutatvány marad.

A színészi hatás elemeiben leírja az előrehaladó agykérgesedés (progresszív corticalizáció) jelenségét, amit röviden idézek és sematikus összefoglalók: a tudomány az agykéreghez (másféle megközelítésben az agy bal féltekéjéhez) kötődik, és a kéreg alatti ősi, mélyen fekvő réteghez (illetve a jobb féltekéhez) köthető a művészet. „Az élő világ fejlődése folyamán minden tevékenység egyre teljesebben corticalizálódik, a kéreghez is kötődik, és ezzel a kéreg – a józan tudat – egyre uralkodóbb lesz.” Később pedig azt írja: „korunk mechanikai civilizációja roppantul serkenti és megköveteli a cortex, az értelem tevékenységét, és gátolja a subcorticalis funkciókat.” Talán nem tévedés azt kérdezni, hogy ez vajon nem gátolja a művészek munkáját, és nem gátolja ez a közönséget a művészet befogadásában?

– A rövid válasz: igen, befolyásolja. Ebből adódik a félreértés, hogy mi is a művészet. Jaj, de jópofa, most ez jutott az eszébe, ez is új, ilyen még nem volt – ezek csupán publicisztikai érdekességek. Az athéni színházban például semmi új nem volt, már az *Iliászban* le van írva minden, és mégis előadták mindig ugyanazt – más-más feldolgozásban, és az

athéni polgárok ezt, a feldolgozást díjazták, nem a szüzsét. Bizonyos Eric Bentley nevű híres amerikai drámaszakértő összeszámálta azt a könyvtárnyi irodalmat, amelyet arról írtak, hogyan lehetne lezárni azt, ami a *Hamletben* érthetetlenül nyitott. Bentley hangsúlyozza: fölösleges fáradozás. Ugyanis ezen a lezáratlan résen süvít be a végtelenség szele. Tulajdonképpen minden mű ilyen nyitott. Ha a *Rómeó és Júliát* Észak- és Dél-Vietnam küzdelmeként adom elő, akkor kiherélem, azt üzenem a nézőknek: ugye értitek? a korotokhoz alkalmazom, közel hozom hozzátok! A darabokat szerintem a saját korukban kellene előadni. Ez eleinte idegen, de egyszer csak kinyílik: jó, régen is ezek a kérdések foglalkoztatták az embereket!

Halálfélelmet és mérhetetlen szorongást kelt rendezőben, színészben, ha semmi mást nem akarnak, mint előadni a darabot. Mert mit jelent ez? Ugrást a sötétbe, a semmibe. Ezért inkább értelmeznek: ez ezt jelenti, ezzel ezt és ezt akarom kifejezni – kapaszkodnak. És ezzel tönkreteszik a darabot. Aki elég bátor, nem zárja le a művet, pedig talán maga a rendező, de a színész sem érti egészen, mégis meg kell jelennie a színpadon, és akkor ez a rezgő valami el kezd élni, lüktetni.

És mi a helyzet a közönséggel?

– Megint csak egy példával kezdem. Óvónők panaszkodnak arra, hogy vannak gyerekek, akik nem tudnak mesét hallgatni. Ennek az az oka, hogy ezek a gyerekek mese helyett videoklip technikájú tévéizéken nőnek fel. A mese hiánya is okozza, hogy izgatottak, feszültek, agresszívak, mert nem tudnak belső képeket készíteni a lassan mondott, redundáns meséhez: *volt egyszer, hol nem volt*. Nem elég azt mondani, hogy *volt*, és már villanok is tovább. Az óvónő ölbe veszi az ilyen gyereket, és azt mondja, beszéljünk pár mondatot a tegnapi napodról: emlékszel, mikor megjöttél, kezdedbe vetted az elefántot és megettetted... Neki ez egy mese. Ezzel a módszerrel talán lassan rákap arra, mi is a jó a mesében, mert ezt otthon elmulasztották, ehelyett tévét néz.

Az egyre erősebb, egyre gyorsabban villódzó ingerek hatására valami hasonló történt a közönséggel is – nem is tudom, hogyan fogalmazzak –: felhúzódtott a saját agykérgébe, s már csak a verbális, csak a gyorsan villanó, csak a folyton mást hozó hatást akarja. Nem tudja átadni, elengedni magát, nem tudja átmosatni az egész személyiségét, a mellkasát, az érzelmeit, a légzőszerveit, a zsigereit egy-egy művészi hatással, és ettől aztán neurotikus lesz és ideges, nyugtatókat szed, méregerős kávékkal ébred és altatókkal alszik...

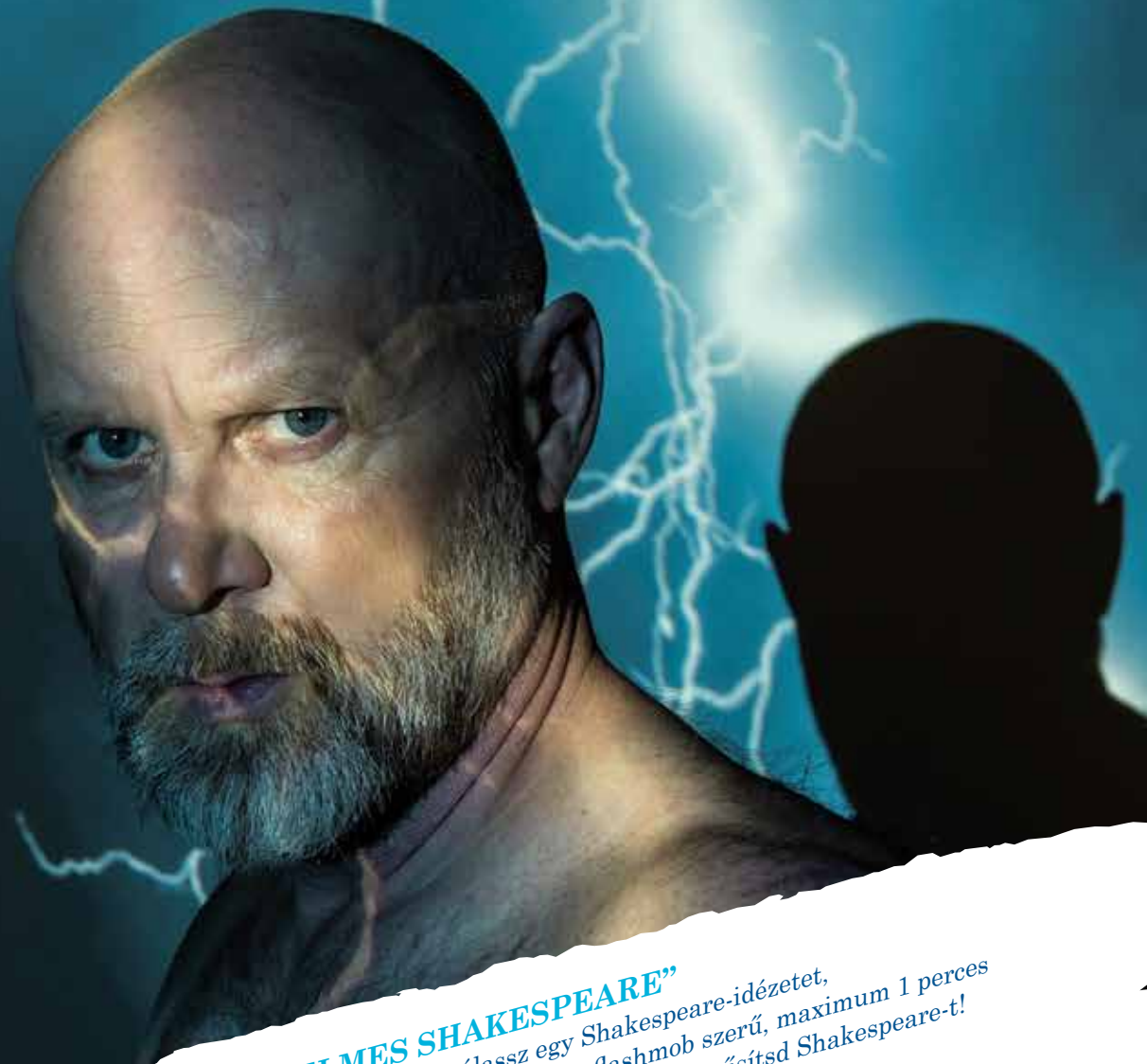
... és unja a színházat...

– ... azt a színházat, amelyben a darab megelevenedik. Ha Shakespeare nem írta bele, akkor legalább a rendező csinálja meg, hogy a zárdafőnöknő mellét megfogja a matróz. Mi az, hogy már megint nem történik semmi?! Akció kell! Pedig a „tartott” előadás sokkal jobban felkavar, mint az, amelyik egy az egyben akar belőlem durva módon reakciót kicsikarni. Azt is tapasztalom, hogy sok nem rossz néző is érteni akarja, hogy akkor az, amit most a színpadon lát, miként vonatkozik az ő mai napjára, és nem tudja magát az ember ötvenezer vagy ötszázezer éves egzisztenciájának, a lét áramának átengedni, amely pedig – mint azt a pszichoterápiából is tudjuk –, mindnyájunkban ott hömpölyög.

KORNIA ISTVÁN

A miskolci Színházi Estékben 2002-ben megjelent interjú rövidített változata

Szerelmes Shakespeare

„SZERELMES SHAKESPEARE”

Ha 15 – 25 éves vagy, válassz egy Shakespeare-idézetet, és készíts **önállóan vagy párban** flashmob szerű, maximum 1 perces telefonos videót. A lényeg: mások előtt népszerűsítsd Shakespeare-t!

A játékra 2019. december 1-ig várjuk a videókat.
Eredményhirdetés: december 10.

Díjkiosztó: december 20-án a Vihar című előadásunk premierjén,
a Nemzeti Színház Nagyszínpadán.

A FŐDÍJ: 2 repülőjegy Londonba és 2 jegy a Globe Színházba!

további részletek: nemzetiszin haz.hu

Kép: Horváth Lajos Ottó a Vihar című előadásban (fotó: Rózsa Erika)

UTAZÓ ELŐADÁSOK

Novemberben is útra kel a Nemzeti Színház néhány előadása. A Kassai Állami Színházban látható az elmúlt években a Kárpát-medencét bejáró *Vitéz lélek*, Tamás Áron példázata. Földes László Hobo darabja, *A Gulag virágai* a brüsszeli Balassi Intézetben vendégszerpel. A *János vitéz misszió*, a Nemzeti Színház *János vitéz* előadásának utazó verziója Beregszászban kerül színre. Tóth Augustza a Mezei Mária életéről szóló *Hoztam valamit a hegyeiből* című önálló estjével Tatabányán lép fel.

EGY ÉLET BÁBJAI

Most múlik hirtelen címmel december 31-ig látható Szász Zsolt jubileumi kiállítása a pécsi Bóbita Bábszínházban. A Nemzeti Színház dramaturgia, a Szcenárium folyóirat felelős szerkesztője Blattner-díjas bábművész. Pályafutását 1978-ban, 19 évesen a debreceni Vojtina Bábegyüttesben kezdte. Itt tíz évig tervezőként, rendezőként, színészként és műhelyfőnökként tevékenykedett. 1994-ben megalapította a független Hattyúdal Színházat, de az élvonalbeli magyar bábszínházakban is korszakos jelentőségű előadásokat hozott létre. A kiállításon az idén hatvan éves alkotó bábos életművének legjavát ismerhetjük meg: a mintegy hetven általa készített báb és maszk mellett gazdag képanyag is reprezentálja ezt a magamemben egyedülálló munkásságot.

MAGYAR ÖRÖKSÉG

Vidnyánszky Attila, a Nemzeti Színház vezérigazgatója színházteremtő tevékenységének elismeréseként vehette át a Magyar Örökség Díját szeptember 22-én a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében. További hat kiemelkedő személyiség és intézmény tevékenységét díjazták még: Snétberger Ferencet gitárművészetéért és zenei tehetséggondozó munkásságáért, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetséget a magyarság megtartásáért vállalt küzdelmeiért. A kuratórium kitüntetésben részesítette a 150 éve budapesti Veres Pálné Gimnáziumot, valamint a Fiumei úti Nemzeti Sírkertet is. Posztumusz elismerést kapott Eötvös Loránd fizikus-geofizikus és Féja Géza író, szociográfus. A Magyar Örökség Díj azon magyar személyeknek, intézményeknek és csoportoknak adható, akik és amelyek tevékenységükkel hozzájárulnak a magyar kultúra, gazdaság, sport és tudomány, azaz a magyar társadalom erkölcsi, szellemi felemeléséhez.

VIDEÓS SZÍNIKRITIKUS KERESTETIK

A Kortárs folyóirat és a Nemzeti Színház a 21. században is kiemelten fontosnak tartja a kritika műfaját, főleg, ha a műfaj korlátait kitágítva lehetőség adódik arra, hogy egy-egy vélemény a közönség szélesebb rétegeihez is eljusson videós kritika formájában. A pályázatra maximum 5 perces videós kritikákat a Nemzeti három előadásáról – a *Rocco és fivéreiről*, a *Médeia*ról és a *Woyzeck*ről – lehet készíteni. A 30 év alatti pályázók munkáit Thimár Attila, a Kortárs főszerkesztője, Fodor Bernadett, a Kortárs Online vezető szerkesztője, Verebes Ernő, a Nemzeti Színház dramaturgia és Szirmai Gergely youtuber bírálja el. A fődíj 150 ezer forint. Jelentkezési határidő: november 15.

Részletek:

www.nemzetiszhaz.hu/hirek/2019/10/videos-szinhazkritikus-kerestetik

PROGRAMAJÁNLÓ

SZÜCS NELLI ESTJE

nov. 6.

Fedák Sári

Ismernünk kell színjátszásunk nagyjait. És Fedák egyike volt a legnagyobbaknak. Ő volt „A” primadonna. Sztár Pesttől New Yorkig. Molnár Ferencsel rövid és viharos házasságban élt. Koholt vádak miatt 1945 után mellőzték – színpadra többé nem léphetett. Megjárta a csúcso-
kat és a poklokat. Méltán ünnepelték, és méltatlanul félreállították.

mikor? hol?

november 6. – 19 óra 30 • Bajor Gizi Szalon

SZARVAS JÓZSEF ESTJE

nov. 16.

Pustol a hó

A hatvanéves Szarvas József egy pillanatra megáll, visszanéz, hogy találkozzon önmagával: a tanyasi kisfiúval, a debreceni henteslegény-
nyel és segédszínésszel, a Vígszínház, Kaposvár, a Nemzeti színészével
és a vizsáki Tündérváros gazdájával. ... Előadás a Könnyű neked, Szarvas
Jócsi... című életregény alapján.

mikor? hol?

november 16. – 19 óra 30 • Bajor Gizi Szalon

ANNA AND THE BARBIES

nov. 23.

Az Indián – duplakoncert

Tematikus Anna and the Barbies koncert-darab. Egy 21. századba
beleszületett indián útkeresése a GPS, bérfeszültség és a hashtagek
világában. Az Indián szerepében Pásztor Anna rockszínpadi post-
punk-sámán.

mikor? hol?

november 23. – 19 és 22 óra • Nagyszínpad

HOBO-ESTEK

nov. 24., 27.

Önéletrajz és költészet

Hobo egyik példaképe József Attila, akinek verseit évtizedek óta
mondja. Már jóval túl a 400. előadáson is friss és aktuális a Tudod,
hogy nincs bocsánat című önálló est. A Halj meg és nagy lesz elő-
adásában Hobo rejtőzködve, mégis őszintén mesél életéről – prózá-
ban és dalokon keresztül.

mikor? hol?

Halj meg és nagy lesz

november 24. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem

Tudod, hogy nincs bocsánat

november 27. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem

REJTŐ-EST

nov. 30.

Szájon lőtt tigris

„Rejtő Jenő-s, sanzonos, kalandos, légiós, fordulatos, tizennégy karátos est, zenéssel és minden bizonnyal! Eldöntöttem, hogy ez a pesti nagydumás srác nekem örökre a barátom. És nem csupán lehetőségem, de kötelességem is szólani a barátomról, akivel soha sem találkoztam, mégis jól ismerem” – várja Önöket: Olt Tamás.

mikor? hol?

november 30. – 19 óra 30 • Bajor Gizi Szalon

Olvasson színházat!
www.nemzetiszhaz.hu/magazin

RÁHANGOLÓ ÉS KÖZÖNSÉGTALÁLKOZÓ

KÖZÖNSÉGTALÁLKOZÓKRA invitáljuk nézőinket az előadások után: találkozás, beszélgetés a művészekkel, alkotókkal.

mikor? hol?

KÖZÖNSÉGTALÁLKOZÓ az előadások után

november 7. – **Rocco és fivérei**
 november 20. – **Galilei élete**

Nemzeti Színház (a pontos helyszínről érdeklődjön a színházban)

NEMZETI

A magazin megtalálható országszerte a Lira könyvruházaiiban és boltjaiban.

PIM – ORSZÁGOS SZÍNHÁZTÖRTÉNETI MÚZEUM ÉS INTÉZET

VÁLOGATÁS A NOVEMBERI PROGRAMOKBÓL

KIÁLLÍTÁS

Hősök tere – Száz éve született Bessenyei Ferenc és Gábor Miklós
 Nyitva: szerdtől vasárnapig 14 órától 18 óráig | Belépő: 1200 Ft, diák és nyugdíjas 600 Ft

ESTI EXTRA GÁBOR MIKLÓSRÓL

Részrtvevők: **Bodolay Géza, Csizsár Imre, Sándor János, Székely Gábor, Szirtes Tamás, Zsámbéki Gábor**
 november 20. – 18 óra 30 | belépő: 1000 Ft

FILMKLUB

» **A 9-es kórterem** (1955). Rendező: Makk Károly, főszerepben: Gábor Miklós, házigazda: Czizsár Pál filmtörténész
 október 30. – 14 óra

» **Éjféltor** (1957). Rendező: Révész György, főszerepben: Gábor Miklós, házigazda: Hirsch Tibor filmtörténész
 november 8. – 18 óra

» **Zápor** (1960). Rendező: Kovács András, főszerepben: Bessenyei Ferenc, házigazda: Czizsár Pál filmtörténész
 november 13. – 14 óra

» **Zápor** (1960) Rendező: Kovács András, főszerepben: Bessenyei Ferenc, házigazda: Kovács András Bálint filmtörténész
 november 22. – 18 óra

Fügefalevél (1966). Rendező: Máriássy Félix, főszerepben: Bessenyei Ferenc, házigazda: Czizsár Pál filmtörténész
 november 27. – 14 óra

Belépő a filmklub eseményeire:
 1200 Ft/fő (Hegyvidék-kártyával: 800 Ft/fő)

KULISSZÁK MÖGÖTT

Bessenyei Ferenc – beszélgetés vetítéssel **Keleti Éva** fotóművésszel
 november 5. – 14 óra | belépő: 500 Ft (Hegyvidék-kártyával: 250 Ft)

AZ ÉJ SÖTÉTJE

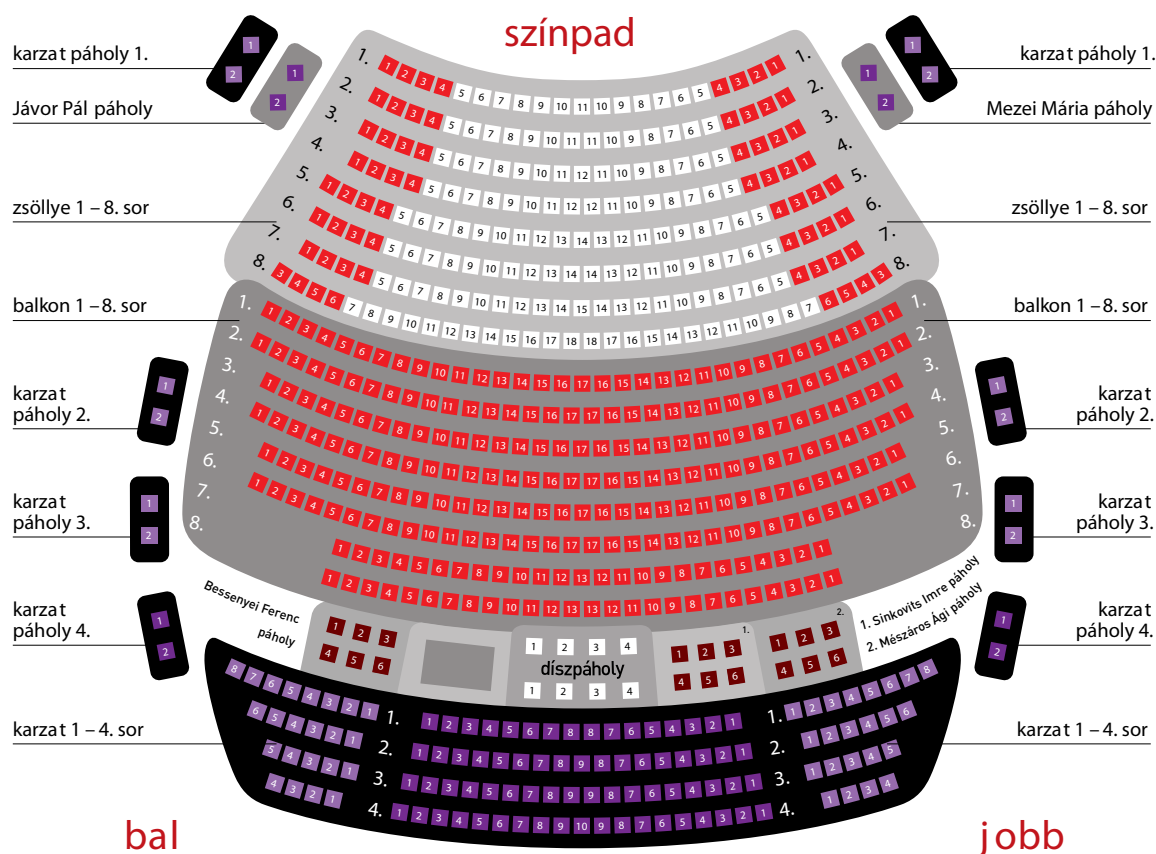
Monodráma Romy Schneider élete alapján. Játssza: Rusznák Adrienn, írta és rendezte: Sediánszky Nóra
 november 21. – 19 óra | belépő: 1000 Ft

Bajor Gizi Színészmúzeum
 1124 Bp. Stromfeld Aurél 16.

Országos Színházttörténeti Múzeum és Intézet:
 1013 Bp. Krisztina krt.57.

bővebb információ: www.oszmi.hu // www.facebook.hu/oszmiibp

JEGYEK, KEDVEZMÉNYEK

Nagyszínpad jegy

1. Árkategória

2. Árkategória

3. Árkategória

4. Árkategória

JEGYÁRAK:

1. kategória **3800 Ft**

2. kategória **3000 Ft**

3. kategória **2100 Ft**

4. kategória **1800 Ft**

Stúdiószínpadok (Gobbi Hilda Színpad, Kaszás Attila Terem, Bajor Gizi Szalon): **3000 Ft**

ÖT NAP ELŐNY! Aki bérletvásárláskor megadja az e-mail címét, minden hónapban értesítést kap: **ÍGY ÖT NAP ELŐNYT ÉLVEZ,** hogy szabadon lefoglalja bérletes helyét a „normál” jegyvásárlók előtt.

Bővebb jegy- és bérletinformációk

Jegypénztár a Nemzeti Színházban

1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.
telefon: (+36 1) 476 6868

Nyitvatartás:

Hétköznap 10–18 óra között (ebédidő: 13–13.20), hétvégén 14–18 óra között, illetve az előadások kezdetéig. Ha nincs előadás, vasárnap zárva.

Andrássy úti jegyiroda

1061 Budapest, Andrássy út 28.
telefon: (+36 1) 373 0963; 373 0964; 373 0996; 354 1777

Nyitvatartás:

Hétköznapokon 10 és 18 óra között.

Jegyrendelés: jegy@nemzetisinhaz.hu

PEDAGÓGUSOKNAK, DIÁKOKNAK!

A csoportos diákjegynél is kedvezőbben, 50%-os engedménnyel vásárolhatnak a diákok és a pedagógusok is diákbérletet. (Vásárláskor a kedvezményre jogosító igazolványt be kell mutatni.)

A **NEMZETI A DIÁKOKÉRT** program ingyenes előadásairól információ a jegy@nemzetisinhaz.hu címen és a jegyirodában kapható.

LAST MINUTE DIÁKJEGY – 500 FT

A kedvezmény játszóhelytől és szektortól függetlenül érvényes diák-igazolvány felmutatásával vehető igénybe, a színház jegypénztárában, az előadás megkezdése előtt egy órával. A megmaradt jegyek ára egységesen 500 Ft. Egy igazolvánnyal egy jegyet lehet vásárolni.

VÁLTSON BÉRLETET A 2019/20-AS ÉVADRA IS!

Válasszon szabadbérleteink közül!

Ön választhatja ki az előadást, a helyszínt, a helyet és az időpontot is!

Szabadbérleteinkben nagyszínpadi és stúdiósínpados előadásokat tetszése szerint választhat.

Bérleteinket kedvező áron, a napi jegyárnál átlagosan 25%-kal olcsóbban vásárolhatja meg.

SZABADBÉRLETEK

Bármely, repertoáron lévő nagyszínpadi és stúdiósínpados előadásra érvényesek

JÁSZAI MARI bérlet, 4 előadásra 8 900 Ft

FEDÁK SÁRI bérlet, 3 előadásra 6 900 Ft

DIÁKBÉRLETEK

Bármely, repertoáron lévő nagyszínpadi és stúdiósínpados előadásra érvényesek

BUBIK ISTVÁN diákbérlet, 4 előadásra 6 000 Ft

LATINOVITS ZOLTÁN diákbérlet, 3 előadásra 4 500 Ft

Választható előadások listája

NAGYSZÍNPAD:

ROCCO ÉS FIVÉREI – A Rocco és fivérei című film forgatókönyve alapján • Molière: **TARTUFFE** • William Shakespeare: **A VIHAR** • **TIZENHÁROM ALMAFA** – Trianoni utótörténet Wass Albert szövegei, valamint korabeli dokumentumszövegek alapján • Madách Imre: **AZ EMBER TRAGÉDIÁJA** • Anton Csehov: **MEGGYESKERT** • Gárdonyi Géza – Zalán Tibor: **EGRI CSILLAGOK** • **CSÍKSOMLYÓI PASSIÓ** • Vörösmarty Mihály: **CSONGOR ÉS TÜNDE** • Szarka Tamás: **ÉDEN FÖLDÖN** • **FEKETE ÉG** – Molnár Ferenc: **A FEHÉR FELHŐ** • **ISTEN OSTORA** – Bánffy Miklós A nagyúr című műve alapján • Petőfi Sándor: **JÁNOS VITÉZ** • Sarkadi Imre – Fábri Zoltán – Nádaszy László – Zs. Vincze Zsuzsa: **KÖRHINTA** • William Shakespeare: **SZENTIVÁNEJI ÁLOM** • Szilágyi Andor: **TÓTH ILONKA** • Tamási Áron: **VITÉZ LÉLEK** – továbbá az évad folyamán érkező vendégjátékok és bemutatók

STÚDIÓSÍNPADOK

(Gobbi Hilda Színpad, Kaszás Attila Terem, Bajor Gizi Szalon, rendhagyó nézőtér a Nagyszínpadon)

Euripidész: **MÉDEIA** • Örkény István: **MACSKAJÁTÉK** • Szilágyi Andor: **LEÁNDER ÉS LENSZIROM** • Berettyán Nándor: **A SÚGÓ** • Gabriel García Marquez: **EGY ELŐRE BEJELENTETT GYLKOSSÁG KRÓNIKÁJA** • Székely János: **CALIGULA HELYTARTÓJA** • Robert Bolt: **EGY EMBER AZ ÖRÖKKÉVALÓSÁGNAK** • Arthur Miller: **AZ ÜGYNÖK HALÁLA** • Katona József: **BÁNK BÁN** • Ivan Viripajev: **ÁLOMGYÁR** • Szergej Medvedyev: **FODRÁSZNŐ** • Carlo Goldoni: **HÁZASSÁG PALERMÓBAN** • Szénási Miklós – Oleg Zsukovszkij – Lénárd Ödön: **MESÉS FÉRFIAK SZÁRNYAKKAL** • Földes László Hobo: **HÉ, MAGYAR JOE!** • William Shakespeare: **OTHELLO** • Iván Viripajev: **RÉSZEGEK** • Anton Csehov: **HÁROM NŐVÉR** • Örkény István: **TÓTÉK** • Szigligeti Ede: **LILIOMFI** • Döbrentei Sarolta: **SÁRA ASSZONY** • Georg Büchner: **WOYZECK** • Long – Singer – Borgeson: **SÖR** (Shakespeare Összes Rövidítve), angolul • Földes László Hobo: **A FÖLTÁMADÁS SZOMORÚSÁGA** • Weöres Sándor: **PSYCHÉ** • Földes László Hobo: **A GULAG VIRÁGAI** • Bertolt Brecht: **GALILEI ÉLETE** • Földes László Hobo: **HALJ MEG ÉS NAGY LESZEL** • Földes László Hobo: **TUDOD, HOGY NINCS BOCSÁNAT** • Anton Csehov: **EGYFELVONÁSOS KOMÉDIÁK** • **FEDÁK SÁRI** • Szarvas József – Bérczes László: **PUSTOL A HÓ** • Rejtő Jenő: **SZÁJON LÖTT TIGRIS** – továbbá az évad folyamán érkező vendégjátékok és bemutatók

» A bérletek a stúdiósínpadokon nem helyreszólóak, a helyfoglalás az érkezés sorrendjében történik!

» A bérletek nem érvényesek a premierekre és egyes vendégelőadásokra.

» Felhívjuk nézőink figyelmét, hogy a bérletek egy évadra érvényesek, és legkésőbb 2020.április 30-ig válthatók be.

» A szabadbérletek automatikus belépésre nem jogosítanak, ezért kérjük, időben foglalják le jegyeiket az Andrássy úti jegyirodában vagy a Nemzeti Színház pénztárában. A bérletes jegyek online is kiválthatók.

» Diákbérlet vásárlásához igazolvány bemutatása szükséges!

» A műsorváltozás jogát fenntartjuk!

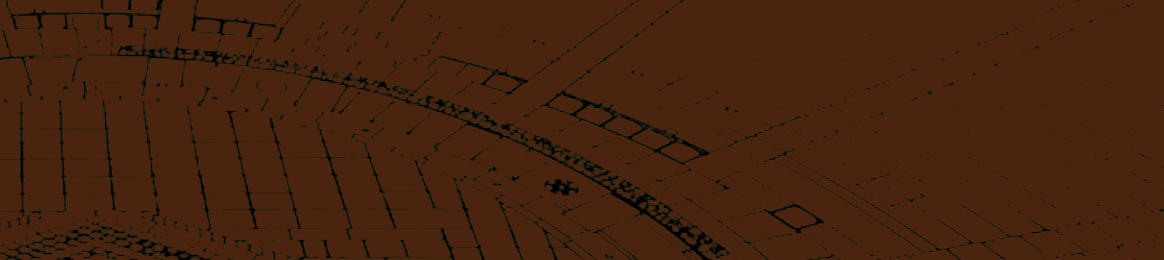

HAVI MŰSOR

NOVEMBER

Nagyszínpad	2	Szo	19:00
Nagyszínpad	3	V	19:00
Gobbi Hilda Színpad	3	V	19:00
Nagyszínpad	4	H	19:00
Gobbi Hilda Színpad	5	K	19:00
Nagyszínpad	6	Sze	18:00
Bajor Gizi Szalon	6	Sze	19:30
Nagyszínpad	7	Cs	18:00
Kaszás Attila Terem	7	Cs	19:30
Nagyszínpad	9	Szo	19:00
Gobbi Hilda Színpad	9	Szo	19:00
Nagyszínpad	10	V	19:00
Kaszás Attila Terem	11	H	19:30
Nagyszínpad	12	K	15:00
Nagyszínpad	13	Sze	19:00
Gobbi Hilda Színpad	13	Sze	19:00
Nagyszínpad	14	Cs	19:00
Kaszás Attila Terem	14	Cs	15:00
Nagyszínpad	15	P	19:00
Kaszás Attila Terem	15	P	19:30
Gobbi Hilda Színpad	16	Szo	19:00
Kaszás Attila Terem	16	Szo	15:00
Kaszás Attila Terem	16	Szo	19:30
Bajor Gizi Szalon	16	Szo	19:30
Gobbi Hilda Színpad	17	V	19:00
Kaszás Attila Terem	16	Szo	15:00
Nagyszínpad	18	H	15:00
Nagyszínpad	19	K	11:00
Gobbi Hilda Színpad	19	K	19:00

Tartuffe I Molière
Tartuffe I Molière
Hé, Magyar Joe! I Földes László Hobo
Körhinta I Sarkadi Imre – Fábri Zoltán – Nádasy László – Zs. Vincze Zsuzsanna
Médeia I Euripidész
Rocco és fivérei I Luchino Visconti filmjének forgatókönyve alapján
Fedák Sári I Szűcs Nelli önálló estje
Rocco és fivérei I Luchino Visconti filmjének forgatókönyve alapján utána közönségtalálkozó
Isten bolondjai I Berecz András ének és mesemondó estje
Tündöklő Jeromos I Tamási Áron a Maros Művészegyüttes és a Spectrum Színház vendégjátéka
Házasság Palermóban I Carlo Goldoni
Meggyeskert I Anton Csehov
Woyzeck I Georg Büchner akadálymentesített előadás
Éden földön I Szarka Tamás
Tóth Ilonka I Szilágyi Andor
Részegek I Ivan Viripajev
Vitéz lélek I Tamási Áron
Sára asszony I Döbrentei Sarolta
Álomgyár I Ivan Viripajev
Sára asszony I Döbrentei Sarolta
Bánk bán I Katona József
SÖR (Shakespeare Összes Rövidítve) I Madhouse Theatre Company angolul
SÖR (Shakespeare Összes Rövidítve) I Madhouse Theatre Company angolul
Pustol a hó – Szarvas József önálló estje I Szarvas József – Bérczes László
Bánk bán I Katona József
SÖR (Shakespeare Összes Rövidítve) I Madhouse Theatre Company angolul
János vitéz I Petőfi Sándor
János vitéz I Petőfi Sándor
Egy ember az örökkévalóságnak I Robert Bolt

Kaszás Attila Terem	20	Sze	19:30
Nagyszínpad	21	Cs	19:00
Nagyszínpad	22	P	15:00
Nagyszínpad	23	Szo	19:00
Nagyszínpad	23	Szo	22:00
Kaszás Attila Terem	24	V	19:30
Nagyszínpad	25	H	19:00
Nagyszínpad	26	K	18:00
Gobbi Hilda Színpad	26	K	19:00
Kaszás Attila Terem	26	K	11:00
Nagyszínpad	27	Sze	14:00
Gobbi Hilda Színpad	27	Sze	19:00
Kaszás Attila Terem	27	Sze	19:30
Nagyszínpad	28	Cs	19:00
Nagyszínpad	30	Szo	19:00
Gobbi Hilda Színpad	30	Szo	19:00
Bajor Gizi Szalon	30	Szo	19:30

Galilei élete I Bertolt Brecht | utána **közönségtalálkozó**

Csongor és Tünde I Vörösmarty Mihály

Csongor és Tünde I Vörösmarty Mihály

Az indián I Anna and the Barbies – lemezbemutató koncert

Az indián I Anna and the Barbies – lemezbemutató koncert

Halj meg és nagy leszél I Földes László Hobo

Szentivánéji álom I William Shakespeare

Az ember tragédiája I Madách Imre

Macbeth I William Shakespeare | a Deutsche Bühne Ungarn vendégjátéka

Robinson & Crusoe I Nino D'Introna – Giacomo Ravicchio |

a Deutsche Bühne Ungarn vendégjátéka

Az ember tragédiája I Madách Imre

Fodrásznő I Szergej Medvegyev

Tudod, hogy nincs bocsánat I Földes László Hobo

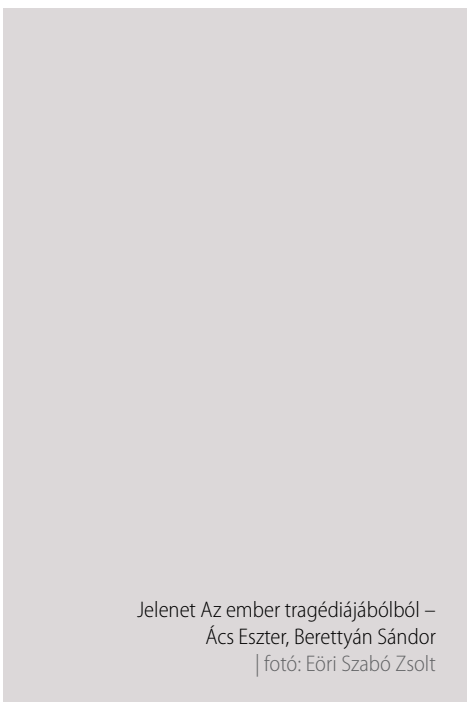
Csíkсомlyói passió

Körhinta I Sarkadi Imre – Fábri Zoltán – Nádasz László – Zs. Vincze Zsuzsanna

Caligula helytartója I Székely János

Szájon lőtt tigris – Rejtő Jenő-est I Olt Tamás önálló estje

Az Éden földön 6; a Tudod, hogy nincs bocsánat 12; Az ember tragédiája, a Fodrásznő, a Tóth Ilonka 14; a Rocco és fivérei, a Woyzeck, a Részegek, az Álomgyár, a Bánk bán, a Szentivánéji álom 16 éven felülieknek ajánlott!

Jelenet Az ember tragédiájából –
Ács Eszter, Berettyán Sándor
| fotó: Eöri Szabó Zsolt

SZCENÁRIUM

A Nemzeti Színház művészeti folyóirata –
2019. október, VII. évfolyam, 7. szám

FÓKUSZBAN AZ ÓKORI GÖRÖG DRÁMA

Euripidész *Médeiját* ez év szeptemberében mutatta be a Nemzeti Színház. Vajon a ma emberének van-e esélye arra, hogy e tragikus sorsú hősnő világképével, az ókori görögök archaikus gondolkodásával azonosulni tudjon? – teszi fel esszéjében a kérdést Végh Attila. Az előadás címszereplője, Szűcs Nelli a szerepéhez való személyes kötődését és ambivalens viszonyát is föltárja a vele készült beszélgetésben. A *Jászai Mari emlékirataiból* közölt szemelvények révén megismerhetjük azokat a belső mozgatórugókat, melyek az egyik legnagyobb magyar tragikát Antigoné, Elektra és Médeia alakjának színpadi megformálására predesztinálták. A *Dionüszosz visszatérése* című írás a jövő évi MITEM-re érkező előadás, az *Ámor* háttéranyagaként a világhírű kortárs görög rendező, Theodoros Terzopoulos alkotói krédójáról és munkamódszeréről ad érzékletes képet.

„Az én *Medeám* és *Elektrám* azért volt szép és igaz, mert *fájt* nekem az ő haragjuk. A harag nekem mindig fájt. Valóságos testi rosszulletet okozott. Mintha valami idegen, ellenséges elem esett volna belém, amelyet ki kell vetnem, mint a folyónak a beleesett szemetet. A harag homályosította el a fiatalságom szépségét. Minden igazságtalansáért haragudtam és kínlódtam. De szégyenlettem volna egyetlen komisszágon szemet hunyni. Büntársnak éreztem volna magam.”
(*Jászai Mari*)

„Médeia és a *Fodrászsnő* Irinája között az a hasonlóság, hogy ő is lát egy világot maga körül, amiben magányosnak érzi magát, ami nem reális számára. Az válik reálissá, amit ő magának kitalál, megteremt. Ez lesz biztosabb számára, még ha fájdalmasabb is, még ha bele is halhat, de mégis azt mondja, hogy inkább ad egy plusz esélyt a másik embernek. Ez is egy nagy dolog, esélyt adni egy bűnös embernek. (...) Mária Magdolna is ott lapul ebben az Irinában. (...) Médeia is választhatná az egyszerűbb utat, de nem teszi.” (*Szűcs Nelli*)

„Ott áll a színész a színpad közepén, előtte a színház eksztatikus istene, Dionüszosz, ez a Zeus és Szemelé által kihordott, kétszer született gyermek, aki a nő és a férfi, a lobbanékony és a szelíd természet, az isten és az állat között, az örültség és a racionalitás, a rend és a káosz határmezsgyéjén egyszerre képviseli az egymást kizáró és egymást kölcsönösen átható identitásokat. A színész teste nyitott a belső és külső ingerekre, folyamatosan változik, kifeszített kötélén egyensúlyoz élet és halál között. Dionüszosz testét széttépik, de csak azért, hogy újra összerakják, hogy újateremtsék.” (*Theodoros Terzopoulos*)

A tartalomból

„Atyánknak átka rámlép és belémnyilall” – Kronos monológja
Weöres Sándor Theomachiájában • Nagy-Magyarország színházi fellegvárai Trianon előtt és után (2. rész: Felvidék) – **Balogh Géza** írása • A varázslónő pálcát tör – **Végh Attila** esszéje a Médeiairól • „Az voltam a színpadon, aki az életben szerettem volna lenni” – részletek **Jászai Mari** emlékirataiból • „Médeia is választhatná az egyszerűbb utat” – beszélgetés **Szűcs Nellivel** • „Hádész és Dionüszosz egy és ugyanaz” – **Theodoros Terzopoulos** írása • Kerekasztal a művészeti nevelésről az MMA rendezésében • **Wittmann Ildikó** a magyarországi gyermekirodalom helyzetéről • **Váradi Judit** a zenei nevelés távlatairól • Új irányok a német Színháztudományi Társaság 2018-as kongresszusán – **Balkányi Magdolna** gondolatai a színház és a technika viszonyáról • Ország – város – híres ember – **Szász Zsolt** esszéje a nyári színházi fesztiválokról • Ifjú pegazusok – **Berettyán Nándor, Nagy Márk és Szabó Sebestyén László** írásai

„Képzelnék el, hogy az ideák birodalmában vagyunk. Innen nézve a majdani gyerekgyilkosság [Médeia tette] nem más, mint performance: egy igazság felmutatása. A minden reményen túli igazságé, amelynek jegyében a nyomorult egy napig élők napjai telnek: hogy nincs jövő. (...) Eszembe jut a román rendezőnek, Pintiliének *A tölgy* című filmje. A film a Ceausescu-diktatúrában élők mindennapjairól szól. A város határában van egy öreg tölgyfa, ez alatt üldölgél gyakran a szerelmespár. A film zárójelenetében is itt ülnek. A lány a fiú szemébe néz, és azt mondja: »Terhes vagyok«. A fiú ránéz, és így felel: »Egy gyerek? A saját kezemmel fojtom meg.«.” (*Végh Attila*)

„... korunk technikai forradalma a színház létét magát is kérdésessé teszi. Hiszen ha a színház lényege a performativitás német teoretikusa, Erika Fischer-Lichte szerint az, hogy a benne részt vevők, a *játékosok és nézők, valós testiségükben, s egyidejűleg vannak jelen egy valós térben, s a köztük kialakult viszony és cselekvés hozza létre az előadást mint színházi eseményt*, akkor színháznak tekinthetők-e azon találkozások, amelyek nem egy valós térben, nem valós testi jelenléttel jönnek létre, hanem például egy táncos valós teste virtuális terekbe lép, vagy fordítva, valós terekben találkozni össze mechanikus testek, s esetleg következő variációként egy játszó ember valós teste mesterséges testekkel lép interakcióba...” (*Balkányi Magdolna*)

Tájékoztató a szcenárium-lapszámokhoz való hozzájárulásról:

+36 1 476 68 76

a szcenárium a neten: www.nemzetiszhaz.hu/magazin/folyoirat

szcenárium

A Nemzeti Színház művészeti folyóirata

A MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ BEMUTATJA

A DIÓTÖRŐ

KOREOGRÁFUSOK WAYNE EAGLING, SOLYOSI TAMÁS ZENESZERZŐ PJOTR ILJICS CSAJKOVSKIJ
DÍSZLETTERVEZŐ OLÁH GUSZTÁV JELMEZTERVEZŐ ROMÁNYI NÓRA

KÖZREMŰKÖDNEK A MAGYAR NEMZETI BALETTINTÉZET ÉS A MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ GYERMEKKARÁNAK NÖVENDÉKEI

Előadások 2019. NOVEMBER 29., 30., DECEMBER 1., 4., 5., 6., 7., 8., 11., 12., 14., 15., 17., 19., 22.,
23., 24., 25., 26., 27., 29., 2020. JANUÁR 4., 5., ERKEL SZÍNHÁZ

ERKEL
SZÍNHÁZ
THEATRE

HUNGARIAN NATIONAL BALLET
MAGYAR NEMZETI
BALETT

HUNGARIAN STATE OPERA ORCHESTRA
OPERA
ZENEKAR

HUNGARIAN NATIONAL BALLET INSTITUTE
MAGYAR NEMZETI BALETT INTÉZET
BALETT

HUNGARIAN STATE OPERA CHILDREN'S CHORUS
OPERA
GYERMEKKAR

OPERA.HU | FACEBOOK.COM/OPERAHAZ

Jelenet a Rocco és fivérei című előadásból | fotó: Eöri Szabó Zsolt

NOVEMBERI ELŐADÁSOK: Molière: **Tartuffe** I Hobo: **Hé, Magyar Joe!** I Sarkadi – Fábri – Nádasz – Zs. Vincze: **Körhinta** I Euripidész: **Médeia** I Visconti Rocco és fivérei című filmjének forgatókönyve alapján: **Rocco és fivérei** I Szűcs Nelli önálló estje: **Fedák Sári** I Berecz: **Isten bolondja** I Tamási: **Tündöklő Jeromos** I Goldoni: **Házasság Palermóban** I Csehov: **Meggyeskert** I Büchner: **Woyzeck** I Szarka: **Éden földön** I Szilágyi: **Tóth Ilonka** I Viripajev: **Részegek** I Tamási: **Vitéz lélek** I Döbrentei: **Sára asszony** I Viripajev: **Álomgyár** I Katona: **Bánk bán** I Long – Singer – Borgeson: **Shakespeare összes rövidítve (SÖR)** I Petőfi: **János vitéz** I Bolt: **Egy ember az örökkévalóságnak** I Brecht: **Galilei élete** I Vörösmarty: **Csongor és Tünde** I Hobo: **Halj meg és nagy leszel** I Shakespeare: **Szentivánéji álom** I Madách: **Az ember tragédiája** I Shakespeare: **Macbeth** I D'Introna – Ravicchio: **Robinson & Crusoe** I Medvegyev: **Fodrásznő** I Hobo: **Tudod, hogy nincs bocsánat** I Csíksomlyói **passió** I Székely: **Caligula helytartója** I Olt Tamás önálló estje: **Szájon lőtt tigris**